

DISCRIMINATIECIJFERS IN 2018

EEN RAPPORT
OVER REGISTRATIES VAN
DISCRIMINATIE-INCIDENTEN
DOOR DE POLITIE, EN MELDINGEN BIJ
ANTIDISCRIMINATIEVOORZIENINGEN
EN ANDERE ORGANISATIES
IN NEDERLAND

APRIL 2019

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Samenvatting	> 3			Noten	> 66
Inleiding	> 6			Bijlage 1 Toelichting data	> 68
Hoofdstuk 1				Bijlage 2 Tabellen	> 71
Discriminatie in 2018 in vogelvlucht					
1.1 Inleiding	> 9	Hoofdstuk 4			
1.2 Arbeidsmarktdiscriminatie	> 9	Discriminatiegrond			
1.3 Positie van mensen met een beperking op het werk	> 10	4.1 Inleiding	> 21		
1.4 Verkiezingscampagnes leiden tot aangiften en debat	> 10	4.2 Discriminatiegrond	> 21		
1.5 Veel agressie rondom protest tegen Zwarte Piet	> 11	4.3 In het kort	> 32		
1.6 Woonwagengewoners ontevreden over nieuw beleid	> 11	Hoofdstuk 5			
1.7 Discriminatie op de woningmarkt	> 11	De wijze van discriminatie			
1.8 Antisemitische incidenten	> 12	5.1 Inleiding	> 33		
1.9 Documentaire en meldingen over etnisch profileren	> 12	5.2 De wijze van discriminatie	> 33		
1.10 Televisie en sociale media	> 13	5.3 In het kort	> 39		
1.11 Overige ontwikkelingen in 2018	> 14	Hoofdstuk 6			
Hoofdstuk 2		Waar speelden de discriminatie-incidenten zich af?			
Omschrijving en interpretatie van de cijfers		6.1 Inleiding	> 40		
2.1 Inleiding	> 15	6.2 Locatie en maatschappelijk terrein	> 40		
2.2 Verschillende discriminatieregistraties	> 15	6.3 Discriminatie op het internet en in de media	> 48		
2.3 Interpretatie van de cijfers	> 16	6.4 In het kort	> 51		
Hoofdstuk 3		Hoofdstuk 7			
Discriminatie-incidenten in 2018		Werknemers met een publieke taak			
3.1 Inleiding	> 18	7.1 Inleiding	> 52		
3.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen	> 18	7.2 Aantal registraties werknemers publieke taak	> 52		
3.3 Vergeleken met 2017	> 18	7.3 In het kort	> 55		
3.4 In het kort	> 20	Hoofdstuk 8			
		Regionale verschillen en overeenkomsten			
		8.1 Inleiding	> 56		
		8.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen	> 57		
		8.3 Discriminatiegrond	> 58		
		8.4 Discriminatiewijze	> 61		
		8.5 Locatie en maatschappelijk terrein	> 61		
		8.6 Werknemers publieke taak	> 64		
		8.7 In het kort	> 65		

Dit rapport geeft inzicht in de discriminatie-incidenten en -meldingen die in Nederland in 2018 door een officiële instantie zijn geregistreerd. Meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), door de politie geregistreeerde discriminatie-incidenten, verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens (hierna: College) en gegevens van het meldpunt internetdiscriminatie MiND (hierna: MiND) worden naast elkaar gepresenteerd. Deze bieden daarmee een inkijk in een deel van het brede fenomeen discriminatie in Nederland.

Het is inherent aan registratiegegevens dat deze slechts een deel van het hele fenomeen belichten. Veel incidenten worden niet herkend als discriminatie of worden niet gemeld bij een van de genoemde instanties. De gegevens geven wel een indicatie van domeinen waarop discriminatie voorkomt, wie er mee te maken hebben en welk type incidenten regelmatig voorkomen. De patronen in de registraties en meldingen over de jaren zijn over het algemeen stabiel. Dit betekent dat het soort incidenten waarmee mensen naar een officiële instantie stappen voor een groot deel hetzelfde blijft.

4.320 ADV-meldingen, 3.299 politie-registraties

In 2018 kwamen in totaal 4.320 discriminatiemeldingen binnen bij de ADV's. Bij de politie staat het beeld over dat jaar landelijk op 3.299 discriminatie-incidenten. MiND ontving 583 meldingen over discriminerende uitingen op internet. Het College kreeg 510 verzoeken om een oordeel in 2018 en via de Front Office werden 3.168 vragen en meldingen over gelijke behandeling ingediend. Daarnaast registreerde de politie 1.375 meldingen van discriminatie gericht tegen een werknemer met een publieke taak, zoals politieagenten, buitengewoon

opsporingsambtenaren en ambulancemedewerkers.

Bij de politie, de ADV's en MiND was sprake van een daling ten opzichte van 2017. Het aantal verzoeken om een oordeel bij het College nam daarentegen toe.

Meeste incidenten op grond van herkomst

Discriminatie op grond van herkomst was de afgelopen jaren de grootste categorie bij de politie en de ADV's. Ook in 2018 was dit het geval. 43 procent van de geregistreeerde discriminatiegronden bij de politie (1.442 registraties) was gerelateerd aan de discriminatiegrond herkomst. De ADV's registreerden 1.949 meldingen van discriminatie op grond van herkomst. Bij de incidenten ging het vaak om ruzies in de woonomgeving en beledigingen op de openbare weg, maar ook om ongelijke behandeling bij het zoeken naar een baan, bij huisvesting of tijdens het winkelen. Het College ontving 94 verzoeken om een oordeel en 636 vragen bij de Front Office gerelateerd aan de discriminatiegrond herkomst. 26 procent van de meldingen bij MiND ging in 2018 over herkomst.

Verschillende discriminatiegronden bij ADV's en politie

Ondanks de overeenkomst dat herkomst bij ADV's en politie de meest geregistreeerde discriminatiegrond was, waren er ook grote verschillen. Bij de politie betrof een kwart van de geregistreeerde discriminatiegronden seksuele gerichtheid (847 registraties); veelal ging het om beledigende uitlatingen in de directe woonomgeving en op de openbare weg. 8 procent van de door de politie geregistreeerde discriminatiegronden betrof antisemitisme. Bij de ADV's kwamen deze twee discriminatiegronden verhoudingsgewijs minder vaak voor dan bij de politie. ADV's ontvingen daarentegen relatief veel meldingen over discriminatie op grond van handicap: 596 meldingen,

14 procent van het totaal. Handicap is in 2018, na herkomst, de meest geregistreeerde discriminatiegrond bij de ADV's. In 2017 steeg het aantal meldingen over discriminatie op grond van handicap aanzienlijk ten opzichte van de jaren ervoor. Dat had mogelijk te maken met de implementatie van het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking en de aandacht hiervoor van overheidswege en van zelforganisaties van mensen met een beperking. In 2018 is het aantal meldingen met betrekking tot deze grond opnieuw iets gestegen. De meeste meldingen van discriminatie op grond van handicap gingen over omstreden behandeling, bijvoorbeeld in de context van collectieve voorzieningen of op de arbeidsmarkt. Verder registreerden de ADV's meer meldingen van discriminatie op grond van geslacht dan de politie. 11 procent (466) van de ADV-meldingen had betrekking op deze discriminatiegrond, waarvan 17 procent ging over discriminatie van transgender personen.

Politie legt veel scheldpartijen vast

Meer dan de helft van de in 2018 door de politie geregistreeerde discriminatie-incidenten (1.767) betrof een uitlating. 56 procent daarvan had betrekking op de discriminatiegrond herkomst, 27 procent was gerelateerd aan seksuele gerichtheid. In de meeste gevallen ging het om schelden met discriminerende woorden die aan een van deze discriminatiegronden gerelateerd konden worden. Daarbij dienen we aan te tekenen dat ook algemeen schelden met het woord 'homo' in dit verband voorkomt, waarbij degene die werd uitgescholden niet homoseksueel was of daarvoor werd aangezien. In sommige gevallen kenden de betrokkenen elkaar, bijvoorbeeld bij een conflict tussen burens of vrienden. In andere gevallen werden mensen door onbekenden uitgescholden, bijvoorbeeld op straat of op internet.

Meeste ADV-meldingen gaan over oneerlijke behandeling

Bij de ADV-meldingen ging het de laatste jaren steeds in meerderheid om omstreden behandeling. Hieronder vallen alle incidenten waarbij melders zich ongelijk of oneerlijk behandeld voelen door een ander. Ook in 2018 gingen de meeste ADV-meldingen over omstreden behandeling. 2.770 meldingen (64 procent van het totaal) hadden hiermee te maken. Veel van deze meldingen hadden betrekking op de arbeidsmarkt: melders werden afgewezen voor een baan vanwege hun herkomst – bijvoorbeeld op basis van hun achternaam – vanwege hun leeftijd, omdat ze een hoofddoek droegen, vanwege een beperking of omdat ze zwanger waren. Daarnaast voelden melders zich gediscrimineerd bij collectieve voorzieningen, bijvoorbeeld vanwege een (in hun ogen) onterechte korting op een uitkering, beperkte toegang tot WMO-diensten, de hoogte van een AOW-uitkering, deelname aan medisch onderzoek en bloeddonatie.

Incidenten vaak dichtbij huis

Bijna een derde van de door de politie vastgelegde incidenten (1.063 incidenten) speelde zich af in de directe woonomgeving van de betrokkenen, 5 procent vond plaats binnenshuis. Het ging meestal om uitlatingen in de context van burenruzies. Veel registraties waren gerelateerd aan de discriminatiegronden herkomst en seksuele gerichtheid. Bedreigingen, bekladdingen en vernielingen kwamen voor, naast stelselmatigere pesterijen. De laatste waren gericht tegen zowel homoseksuele stellen als tegen mensen met een migratieachtergrond en vluchtelingen. 8 procent van de ADV-meldingen (348) had betrekking op discriminatie in de buurt of wijk, waarbij het ook vaak ging om conflicten tussen burens.

Arbeidsmarktdiscriminatie

Net als in 2017 speelde 28 procent van de bij ADV's gemelde ervaringen zich in 2018 af op de arbeidsmarkt. Het betrof 1.196 meldingen. De politie registreerde 297 incidenten als werkgerelateerd (9 procent van het totaal). Naast herkomst waren leeftijd en geslacht de discriminatiegronden die de ADV's het vaakst registreerden bij meldingen over arbeidsmarktdiscriminatie. Vaak ging het om mensen die bij een sollicitatie onterecht werden afgewezen, op basis van hun naam, leeftijd of vanwege zwangerschap. Enkele melders werden stelselmatig op hun werk gepest. 54 procent van de verzoeken om een oordeel (277) bij het College betrof mogelijke discriminatie op het terrein van arbeid. De Front Office van het College ontving 1.533 vragen over arbeidsmarktdiscriminatie, 63 procent van het totaal.

Discriminatie bij het zoeken naar een woning

In 2018 ontvingen ADV's 217 meldingen over discriminatie op het terrein van huisvesting, een forse stijging van 49 procent ten opzichte van 2017 toen nog 146 incidenten werden gemeld. Deze stijging zou mede veroorzaakt kunnen zijn door de publieke aandacht die er in 2018 was voor huisvestingsdiscriminatie. Veel van de meldingen gingen over herkomst (minimaal 86) en handicap of chronische ziekte (36). In bijna alle gevallen was omstreden behandeling de discriminatiewijze. Sommige meldingen hadden betrekking op de toegang tot huurwoningen. Melders werden dan bijvoorbeeld afgewezen door verhuurders die expliciet aangaven dat zij geen huurders met een migratieachtergrond willen. Enkele Oost-Europese melders dienden klachten in, omdat zij niet door makelaars of verhuurders werden geholpen.

Regionale verschillen in aantallen incidenten

Het aantal door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten en meldingen bij ADV's verschilt per politie-eenheid. In verhouding tot het aantal inwoners werden in de politie-eenheid Amsterdam de meeste ADV-meldingen en discriminatie-incidenten vastgelegd. Rotterdam scoorde ook hoog. In de politie-eenheid Midden-Nederland kwamen bovengemiddeld veel ADV-meldingen binnen, in de eenheid Noord-Holland waren er bovengemiddeld veel door de politie geregistreerde incidenten. Het aantal politieregistraties per politie-eenheid liet grote verschuivingen zien tussen 2017 en 2018. De politie-eenheden Amsterdam, Rotterdam en Limburg registreerden duidelijk meer incidenten in 2018. In de politie-eenheden Den Haag, Oost-Nederland, Oost-Brabant, Zeeland-West-Brabant en Midden-Nederland nam het aantal registraties sterk af.

De regionale ontwikkelingen worden toegelicht in regionale rapporten op het niveau van de politie-eenheden die tegelijk met dit rapport verschijnen. Deze rapporten staan online op www.discriminatie.nl.

Dit is de vierde editie van het landelijke rapport over discriminatie, waarin de cijfers van de politie en de antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) samen worden gepresenteerd. Daarnaast zijn in de analyse gegevens opgenomen van andere officiële instanties die discriminatiemeldingen registreren, zoals het meldpunt voor discriminatie op het internet (MiND) en het College voor de Rechten van de Mens (hierna: het College) dat verzoeken om een oordeel ontvangt over situaties die als discriminatie zijn ervaren.

Doelstelling van het rapport

Het doel van dit rapport is een overzicht bieden van de discriminatie-incidenten en -meldingen die in Nederland in 2018 zijn vastgelegd. Het rapport geeft daarmee inzicht in de gevallen en ervaringen van discriminatie die bekend zijn bij een officiële instantie. Daarnaast geeft het rapport een beeld van de vormen waarin discriminatie in Nederland in het afgelopen jaar tot uiting is gekomen. De in dit rapport gepresenteerde incidenten en meldingen bieden daarmee een inkijk in een deel van het brede fenomeen discriminatie in Nederland.

De 'multi agency'-aanpak van het rapport vloeit voort uit een samenwerking tussen politie, ADV's en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De samenwerking kwam tot stand in het kader van het project Regionale Rapportage Discriminatiegegevens, dat tot doel heeft om discriminatiecijfers in regionale rapporten op een uniforme en daardoor vergelijkbare manier te presenteren. Antidiscriminatievoorzieningen konden begin 2019 voldoen aan de rapportageverplichting in het kader van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen door hun data beschikbaar te stellen voor het landelijke rapport.

Registraties in relatie tot het fenomeen

Het is inherent aan registratiegegevens dat deze slechts een deel van het probleem belichten. Zo is bekend dat de meldingsbereidheid onder slachtoffers van discriminatie laag is. Ten eerste wordt niet elk discriminatie-incident als zodanig herkend: discriminatie kan buiten het zicht van slachtoffers plaatsvinden en mensen moeten zich bewust zijn van discriminatie om het op te merken. Ten tweede wordt ook in gevallen waar discriminatie herkend wordt, slechts een klein deel van discriminatie-ervaringen bij een van de hierboven genoemde instanties gemeld. Kennis van de mogelijkheden om melding te doen, een afweging ten aanzien van het verwachte nut ervan en de bereikbaarheid van meldinstanties zijn onder andere van invloed op de meldingsbereidheid.¹

Bovendien is discriminatie een concept dat door verschillende mensen en instanties op diverse manieren (soms expliciet, soms impliciet) wordt gedefinieerd. Hierin kunnen we onderscheid maken tussen vier overlappende, maar conceptueel losstaande onderdelen:

► Discriminatie-ervaringen

Hieronder vallen alle gevallen waarin een persoon zelf het gevoel heeft door een andere persoon of door een organisatie gediscrimineerd te zijn. Het kan, maar hoeft niet altijd te gaan om feitelijke discriminatie.

► 'Feitelijke' discriminatie

Hieronder vallen alle gevallen waarin onderscheid wordt gemaakt tussen personen op basis van een persoonskenmerk dat er in die situatie niet toe doet.

► Strafbare discriminatie

Hieronder vallen incidenten die binnen het strafrecht aangemerkt zijn als discriminatie. Bij deze gevallen gaat het altijd om feitelijke discriminatie, maar niet per definitie om discriminatie-ervaringen, omdat de herkenning en de betekenisgeving van het slachtoffer hierin niet van essentieel belang is.

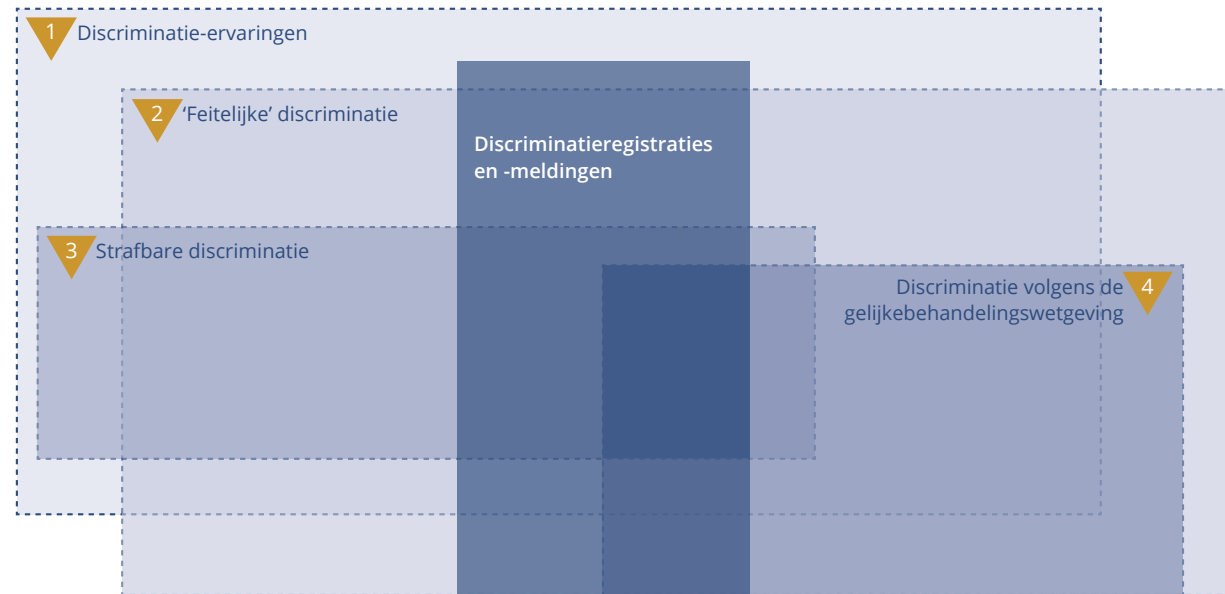
► Discriminatie volgens de gelijkebehandelingswetgeving, waaronder de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB)

Hieronder vallen incidenten die volgens de AWGB als verboden onderscheid zijn aangemerkt. Ook hier gaat het om feitelijke discriminatie en niet per definitie om discriminatie-ervaringen. Er bestaat een overlap tussen strafbare discriminatie en discriminatie volgens de gelijkebehandelingswetgeving.

Deze onderdelen van het brede fenomeen discriminatie en hun onderlinge overlap zijn in nevenstaande staande figuur weergegeven.

De figuur is een schematische weergave en geeft niet de verhoudingen met betrekking tot de omvang van de verschillende onderdelen weer. Wat deze figuur laat zien, is dat de discriminatieregistraties en -meldingen die in dit rapport terugkomen een deel van alle vier onderdelen belichten. Doordat een groot deel van de incidenten niet wordt gemeld of geregistreerd, zal dat deel van de incidenten ook niet in de registratiebestanden terugkomen.

Discriminatieregistraties en -meldingen betreffen altijd mogelijke discriminatie, in de zin dat (nog) niet is vastgesteld dat daadwerkelijk sprake is van een vorm van feitelijke discriminatie. Voor de in dit rapport gepresenteerde politiecijfers geldt bovendien dat zij het resultaat zijn van een proces van vastleggen (registratie door een politiemedewerker), geautomatiseerd doorzoeken van de politiestructuren met behulp van een trefwoordenlijst (query) en screenen van de resultaten van deze zoekopdracht (zie hoofdstuk 2). Het gaat dus niet om alle incidenten die in eerste instantie door politieagenten als discriminatoir zijn geregistreerd, maar om discriminatie-incidenten die als zodanig uit de query en screening naar voren zijn gekomen. Voor het leesgemak spreken we in het vervolg over 'door de politie geregistreerde incidenten' en over 'politieregistraties'.

Figuur 1 Conceptuele onderdelen van discriminatie

De waarde van registratiegegevens

Discriminatie heeft een grote impact op het leven van individuen, op de samenleving als geheel. Het belemmert individuele ontwikkeling en tast de kernwaarden van de democratische rechtstaat aan. Inzicht in de verschillende verschijningsvormen van discriminatie, en in de ontwikkelingen daarin, is noodzakelijk voor de bewustwording omtrent discriminatie en voor een effectieve aanpak van het probleem. Registratiegegevens spelen daarin een belangrijke rol. Media, burgers, politici, wetenschappers en belangengroepen willen weten hoe discriminatie zich in het dagelijks leven van mensen in Nederland manifesteert. Daarbij wordt gevraagd naar zowel informatie over de aard als over de omvang van discriminatie. Hoe vaak komt

discriminatie voor? Wie maken het mee? Wat gebeurt er dan precies? Zoals uit bovenstaande figuur blijkt, kan de informatie in dit rapport niet alle, maar wel een deel van deze vragen beantwoorden:

► **Omvang**

De cijfers hebben beperkte zeggingskracht ten aanzien van de totale omvang van discriminatie, omdat we niet weten welk deel van het brede fenomeen in de registraties terugkomt. We krijgen wel zicht op de omvang van de discriminatieregistraties en daarmee indirect op (ontwikkelingen in) meldingsbereidheid en gevolgen van veranderende registratiepraktijken. Het rapport geeft daarmee antwoord op de vraag hoeveel mensen met een discriminatiemelding naar een officiële instantie zijn gestapt en hoeveel incidenten bij de officiële instanties bekend zijn.

► **Aard**

De cijfers zeggen meer over de aard van discriminatie in Nederland. Zowel de verdeling van incidenten over discriminatiegronden, -terreinen, -locaties en -wijzen, als de inhoudelijke bestudering van de casusomschrijvingen die in dit rapport terugkomen laten zien wat voor discriminatie-incidenten zich onder andere afspelen in Nederland. Zo zien we welke typen incidenten regelmatig voorkomen, welke patronen in de verschillende subcategorieën en deelterreinen terugkomen, en soms welke impact discriminatie-incidenten hebben op de betrokkenen. Hoewel we er niet van uit kunnen gaan dat alle soorten discriminatie-incidenten en -ervaringen in de registraties terugkomen, geeft deze informatie ons de kans om een goed en betrouwbaar beeld te krijgen van een belangrijk deel van de 'discriminatierealiteit', dat we zonder deze gegevens niet zouden kunnen schetsen.

Duiding van verschuivingen in registraties

Door de jaren heen zien we een opvallende mate van stabiliteit in registratiegegevens, wat betreft de verdeling naar gronden, terreinen en wijzen. Daarentegen zijn op regionaal niveau soms grotere verschuivingen en verschillen te zien. Met het oog op wat hierboven is gezegd over de kwantitatieve zeggingskracht van de cijfers, dienen we deze regionale veranderingen met name te zien als een indicatie van (ontwikkelingen in) meldingsbereidheid dan wel (bewuste of onbewuste) veranderingen in de registratie van incidenten. In de negen regionale rapportages die aan dit rapport verbonden zijn en die inzicht geven in de meldingen en registraties op het niveau van politie-eenheden en gemeenten kunnen dergelijke veranderingen mogelijk nader toegelicht worden aan de hand van lokaal beschikbare informatie. De ontwikkelingen op eenheidsniveau worden bovendien in veel gevallen geagendeerd in de lokale driehoeksoverleggen tussen politie, burgemeester en officier van justitie en kunnen een aanleiding vormen voor nader onderzoek in een gemeente of politie-eenheid. In onderhavig rapport moeten we de verklaringen voor verschuivingen en ontwikkelingen vaak schuldig blijven.

LEESWIJZER

HOOFDSTUK 1 Omdat de gegevens die in dit rapport centraal staan slechts een deel van het fenomeen discriminatie belichten, beginnen we het rapport in hoofdstuk 1 met een korte terugblik op de belangrijkste gebeurtenissen en maatschappelijke discussies van 2018, die de context vormen waarin we de gepresenteerde cijfers moeten plaatsen. HOOFDSTUK 2 geeft kort weer waar de cijfers vandaan komen en geeft een verdere toelichting op hoe we de cijfers moeten interpreteren. Onder-rapportage is in dit hoofdstuk een belangrijk thema. HOOFDSTUK 3 geeft inzicht in de totale aantallen discriminatieregistraties bij politie, ADV's, MiND en het College voor de Rechten van de Mens. IN HOOFDSTUK 4, 5 EN 6 komen de discriminatiegronden, wijze van discriminatie (verschijningsvorm) en de plek waar de discriminatie-incidenten en -ervaringen zich afspeelden aan bod. IN HOOFDSTUK 7 staan we stil bij de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten waarbij de gedupeerde een werknemer met een publieke taak is. HOOFDSTUK 8 geeft ten slotte inzicht in de verspreiding van de registraties over de tien regionale politie-eenheden.

1.1 Inleiding

Dit rapport geeft inzicht in de discriminatie-incidenten en -ervaringen die bij een officiële instantie, zoals de politie of een ADV, zijn vastgelegd. Heel veel gevallen van discriminatie worden echter niet gemeld of leiden niet tot een aangifte. Het komt ook voor dat mensen zich er niet van bewust zijn dat ze gediscrimineerd worden. De meldingen en geregistreerde incidenten belichten dan ook steeds maar een deel van het fenomeen discriminatie.

Discriminatie is vaak onderwerp van verhitte publieke en politieke discussies. Deze discussies hebben invloed op de manier waarop mensen discriminatie waarnemen en welke onderwerpen van belang worden geacht. Terwijl deze discussies niet altijd voortkomen uit geregistreerde discriminatie-incidenten, kan er wel een wisselwerking bestaan. Zo leidden in 2018 sommige voorvallen in de media, zoals een beledigende uitspraak in een tv-programma over kroeshaar, tot veel meldingen bij ADV's. Omgekeerd kan een aangifte tegen een politicus vanwege discriminerende uitingen weer in het publieke debat terugkomen. Ook opzienbarende onderzoeksuitkomsten en nieuw beleid en regelgeving dragen bij aan het maatschappelijk debat over discriminatie, zonder per definitie van invloed te zijn op registratiecijfers.

Om de incidenten en meldingen van discriminatie in dit rapport van context te voorzien, stippen we in dit hoofdstuk enkele belangrijke onderwerpen aan die in het maatschappelijk debat over discriminatie en gelijke behandeling in 2018 aan de orde kwamen.

1.2 Arbeidsmarktdiscriminatie

Discriminatie op de arbeidsmarkt was in 2018 een van de meest besproken vormen van discriminatie. Waar in eerdere jaren diverse individuele gevallen van ongelijke behandeling bij sollicitaties voor ophef zorgden, baarde het consumentenprogramma Radar in januari 2018 opzien met de resultaten van een onderzoek onder uitzendbureaus. De redacteurs van het programma belden met 78 vestigingen van diverse uitzendbureaus met de vraag om personeel voor een tijdelijke callcenterklus. Daarbij gaven zij aan dat zij liever geen Marokkanen, Surinamers of Turken voor de klus willen inhuren. Bijna de helft van de uitzendbureaus ging daarmee akkoord, ook al wisten zij (voor een deel) dat dat eigenlijk niet mag. In de hierop volgende publieke discussie werd onder meer naar de handhavende rol van de Inspectie SZW gekeken als mogelijke oplossing. De bevoegdheden van de inspectie waren op dat moment nog te beperkt om te kunnen optreden tegen discriminatie bij werving en selectie. Later in het jaar komt daar verandering in: [zo kondigde de staatssecretaris van SZW aan](#) dat de inspectie niet langer alleen tegen discriminatie op de werkvloer zal optreden, maar ook preventief zal controleren op de aanwezigheid van wervings- en selectiebeleid waarin voldoende waarborgen moeten worden opgenomen om discriminatie van sollicitanten te voorkomen. Om dit mogelijk te maken wordt een wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet voorbereid.²

Discriminatie bij sollicitaties en op de werkvloer wordt vaak gemeld bij ADV's en het College. Het komt minder vaak voor in politieregistraties. In hoofdstuk 6.2 komt dit discriminatieteerrein uitgebreid aan de orde.

1.3 Positie van mensen met een beperking op het werk

De situatie van mensen met een beperking in Nederland verandert, mede als gevolg van de ratificatie van het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking. De overheid heeft diverse maatregelen aangekondigd om de inclusie van mensen met een beperking te bevorderen op het gebied van wonen, werk, onderwijs, vervoer, participatie, zorg en ondersteuning. In 2018 leidden vooral de maatregelen op het gebied van werk tot discussie. De centrale beleidsinzet was dat meer mensen met een beperking aan het werk komen en blijven. Het plan om in de Participatiewet loonkostensubsidie door loondispensatie te vervangen, stuitte op veel weerstand bij mensen met een beperking. Terwijl werknemers onder loondispensatie weliswaar een aanvullende uitkering kunnen aanvragen om een inkomen op het niveau van het minimumloon te ontvangen, bouwen zij minder pensioen en WW-rechten op en kunnen zij niet meer dan het minimumloon verdienen. [Volgens het College voor de Rechten van de mens](#) (hierna: het College) betekent dit een achteruitgang in rechten en is deze maatregel daardoor niet in overeenstemming met het recht op gelijke behandeling.³ Na aanhoudend protest besloot het kabinet af te zien van loondispensatie.

1.4 Verkiezingscampagnes leiden tot aangiften en debat

De campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 werd op het scherpst van de snede gevoerd. De aanpak van discriminatie stond met name in grootstedelijke gemeenten op de politieke agenda. Tegelijkertijd ontstond juist ook discussie over uitingen van politici en politieke partijen zelf. Zo zond de Partij voor de Vrijheid (PVV) op 15 maart een reclamespot uit in de Zendtijd van Politieke Partijen, die veel ophef veroorzaakte.

De spot begint met de tekst 'Islam is...', waarna woorden volgen als: discriminatie, geweld en terreur. Bij de slotzin 'Islam is dodelijk' druipt bloed uit de letters. Het leidde tot veel bezorgde reacties en tot meerdere aangiften tegen de PVV en partijleider Geert Wilders vanwege discriminatoire belediging van moslims en het aanzetten tot haat tegen en discriminatie van moslims. Het OM oordeelde dat de uiting niet strafbaar is, omdat de campagnespot gericht is tegen een geloof en niet tegen een groep personen. Deze beslissing werd aangevochten door enkele organisaties die aangifte deden, door middel van een klacht bij het Gerechtshof tegen de beslissing om niet te vervolgen. Op 18 december 2018 verklaarde het Gerechtshof de klacht ongegrond. De klacht is afgewezen, omdat het gerechtshof eveneens oordeelde dat de uiting niet strafbaar is. Enkele organisaties die de klacht indienden, werden niet-ontvankelijk verklaard in hun klacht.

Ook de politieke ideeën van de partij Forum voor Democratie (FvD) zorgden in 2018 voor discussie over racisme en discriminatie. In een aantal mediapublicaties werden de contacten van de partijleider van FvD met bekende buitenlandse rechtsextremisten, zoals Jared Taylor en Jean-Marie Le Pen, onder de loep genomen. Daarnaast leidden uitspraken van partijprominenten Hiddema en Ramautarsing over de vermeende relatie tussen menselijke 'rassen' en verschillen in IQ tot kritische reacties en wordt de partij door andere deelnemende partijen om deze reden uitgesloten als coalitiepartner.⁴

► Discriminatie van mensen met een beperking gaat meestal om vormen van omstreden behandeling en komt dan ook met name terug in de meldingen bij ADV's en minder bij de politie. In hoofdstuk 4.2 worden deze meldingen verder toegelicht en gaan we in op aanvullend onderzoek van het College naar de positie van mensen met een beperking in Nederland.

► Uitspraken van politici en partijen leiden soms, maar lang niet altijd, tot (veel) meldingen of aangiften van discriminatie. In hoeverre nevenstaande discussies tot meldingen geleid hebben, leest u onder andere in hoofdstuk 5.2 van dit rapport.

1.5 Veel agressie rondom protest tegen Zwarte Piet

Net als in eerdere jaren, werd ook in 2018 tijdens diverse lokale Sinterklaasintochten geprotesteerd tegen de karikatuur Zwarte Piet. In verschillende steden zochten andere groepen, waaronder voetbalhooligans, de confrontatie met demonstranten. In Nijmegen en Zwolle werden de demonstraties tijdens de intocht bij voorbaat verboden. In Eindhoven werden de anti-zwartepietdemonstranten belaagd door een groep van 200 tegenstanders die voorwerpen naar de demonstranten gooiden en racistische en seksistische leuzen riepen. In Den Haag, Eindhoven, Hilversum en Leeuwarden werden de betogingen van de anti-zwartepietdemonstranten vroegtijdig beëindigd vanwege de dreiging die uitging van tegendemonstranten. In Rotterdam en Groningen kwam het tot geweldsincidenten tussen voorstanders en tegenstanders van verandering van de figuur Zwarte Piet. De politie heeft op verschillende plekken mensen aangehouden die betrokken waren bij de ongeregelde heden. De gebeurtenissen leidden tot een publiek debat over de demonstratievrijheid, evenals tot formele klachten bij de betreffende burgemeesters over het inperken, afbreken of verbieden van anti-zwartepietdemonstraties.

In de weken voor de intocht vond het proces plaats tegen de mensen die in 2017 op de dag van de landelijke Sinterklaasintocht twee bussen van actiegroep Kick Out Zwarte Piet tegenhielden middels een blokkade op de A7. Alle activisten zijn door de [Rechtbank Noord-Nederland veroordeeld](#) tot werkstraffen van 80 tot 200 uur. De initiatiefnemer van de blokkade kreeg 240 uur werkstraf en een maand voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd.⁵ De rechtbank neemt het alle verdachten zeer kwalijk dat zij het recht van een ander om te demonstreren hebben ingeperkt.

1.6 Woonwagenebewoners ontevreden over nieuw beleid

De positie van woonwagenebewoners in Nederland staat niet vaak in de schijnwerpers van het publieke debat. Dat veranderde in 2018: [in 25 gemeenten vonden acties plaats](#) van woonwagenebewoners, Sinti of Roma die protesteerden tegen het gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid.⁶ Doordat gemeenten in de afgelopen tien jaar een zogenaamd 'uitsterfbeleid' ten aanzien van woonwagenstandplaatsen hebben gevoerd, is op veel plekken een tekort aan standplaatsen ontstaan. Dit beleid is echter in diverse oordelen van het College als discriminerend gekwalificeerd.

In 2018 publiceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties daarom een nieuw beleidskader, dat het voor gemeenten onmogelijk maakt om het uitsterfbeleid voort te zetten. Omdat Roma, Sinti en woonwagenebewoners tegen discriminatie beschermd moeten worden en hun rechten gewaarborgd moeten worden, is de afbouw van standplaatsen niet langer toegestaan zolang er behoefte aan is. Hoewel dit nieuwe beleidskader tegemoet moet komen aan de belangen van woonwagenebewoners, is het beleid op lokaal niveau nog niet overal aangepast. De acties tegen de gemeenten lieten zien dat woonwagenebewoners nog niet het idee hebben dat hun rechten voldoende beschermd worden.

1.7 Discriminatie op de woningmarkt

In maart 2018 publiceerde weekblad *De Groene Amsterdammer* de resultaten van onderzoek waaruit bleek dat woningzoekenden met een migratieachtergrond minder kans maken op een huurwoning dan mensen met een Nederlandse achtergrond. Uit naam van twee fictieve woningzoekenden (Rachid El Haddaoui en Jaap van de Ven) reageerden de journalisten op 250 advertenties voor

► Zowel het uiterlijk van Zwarte Piet zelf als discriminerende uitingen die in discussies over Zwarte Piet worden gedaan, zijn geregeld aanleiding voor meldingen bij ADV's of registraties bij de politie. De meldingen reflecteren de publieke discussie en komen onder andere in hoofdstuk 4.2 van dit rapport terug.

► Roma, Sinti en woonwagenebewoners ervaren op verschillende terreinen discriminatie. Dat komt ook in de discriminatiemeldingen op grond van herkomst terug, wat in hoofdstuk 4.2 aan bod komt.

huurwoningen door heel het land. Jaap kreeg daarbij 162 positieve reacties, Rachid slechts 116. Uit een ander experiment bleek dat 92% van de verhuurmakelaars instemt met het verzoek van een (wederom fictieve) verhuurder om geen huurders met een migratieachtergrond aan te dragen. Deze onderzoeksresultaten waren voor sommige mensen een onaangename verrassing, voor anderen bevestigden ze hun gevoel of persoonlijke ervaring.

Naar aanleiding van dit onderzoek en de reacties erop in de Tweede Kamer, hield de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een gesprek met diverse partijen in de huursector over de manier waarop discriminatie op de woningmarkt aangepakt kan worden. In samenwerking met de branche en met ADV's wil de minister een voorlichtingscampagne ontwikkelen en ervoor zorgen dat brancheorganisaties van makelaars en verhuurders de kennis en het bewustzijn onder hun leden opkrikken door training en informatie te geven. Andere acties die de branche zouden kunnen ondernemen, zoals eigen mysteryguestonderzoek en opnemen van anti-discriminatieclausules in de lidmaatschapseisen, worden eveneens onderzocht. Rotterdam gaat, ondersteund door het ministerie, in een pilot onderzoeken welke rol gemeenten kunnen spelen bij de aanpak van discriminatie op de woningmarkt. De uitkomsten kunnen worden gebruikt door andere gemeenten.

1.8 Antisemitische incidenten

Nadat in 2017 de ruiten van het koosjere restaurant HaCarmel in Amsterdam werden ingeslagen, is het restaurant ook in 2018 doelwit van agressie en vandalisme geworden. Waarnemend burgemeester Jozias van Aartsen kondigde aan dat er camera's worden geplaatst bij het

restaurant. De incidenten passen in een breder gevoeld sentiment dat antisemitische uitingen vaker voorkomen. Op 12 september hield de Tweede Kamer een hoorzitting over antisemitisme in Nederland waarin zorgen over de veiligheid van joden in Nederland worden geuit. Eind 2018 verschenen twee onderzoeken die deze zorgen bevestigen. Het televisieprogramma *EenVandaag* concludeerde op basis van hun onderzoek dat bijna de helft van de joden in Nederland zich niet vrij voelt om openlijk joods te zijn, en dat zij anti-joodse sentimenten op internet, in de media en op straat ervaren.⁷ Uit een onderzoek van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (Fundamental Rights Agency, FRA) bleek dat de meeste joden in Europa het antisemitisme in hun land zien toenemen.⁸ Wederom zijn met name internet, de openbare ruimte, de media en politiek de plekken waar antisemitisme tot uiting komt. Bijna 30 procent van de respondenten gaf aan wel eens lastiggevallen te zijn, waarbij degenen die zichtbaar joods zijn het zwaarst worden getroffen.

1.9 Documentaire en meldingen over etnisch profileren

In de discussie over etnisch profileren⁹ door de politie heeft de documentaire *Verdacht*, die op 10 december 2018 is uitgezonden, veel losgemaakt. In de documentaire vertellen veertien verschillende mensen (waaronder een leraar, advocaat, militair en politieagent) wat het met hen doet als zij ervaren dat zij onterecht staande worden gehouden vanwege hun huidskleur of herkomst. Uit de reacties bleek dat veel kijkers de verhalen confronterend vinden en dat de documentaire bijdraagt aan het begrip voor mensen die etnisch profileren meemaken. Sommige kijkers bekritiseerden de keuze van de documentairemakers om het perspectief van politieagenten niet in de uitzending te

► Ook bij ADV's komen meldingen binnen van discriminatie bij het zoeken naar een woning. In hoofdstuk 6.2 worden deze meldingen beschreven.

► Antisemitische incidenten worden zowel bij ADV's, als de politie, als het CIDI gemeld. Meer informatie over de registraties van antisemitisme is te vinden in hoofdstuk 4.2 van dit rapport. Discriminatie op internet (waaronder antisemitisme) wordt in hoofdstuk 6.3 belicht.

laten terugkomen. *Verdacht* is en wordt door de politie op verschillende locaties en op de Politieacademie bekeken om hierna in gesprek te gaan over vakmanschap en het voorkomen van etnisch profileren. Dit is een van de manieren waarop de politie aandacht besteedt aan het onderwerp etnisch profileren. Een ander belangrijk instrument is het vastgestelde handelingskader proactief controleren en de training van politiemedewerkers in bewustwording en toepassing hiervan.

Een specifiek geval van etnisch profileren dat de publieke aandacht trok, is de ervaring van oud-raadslid in Eindhoven Mpanzu Bamenga dat hij in *het Eindhovens Dagblad* onder de aandacht brengt. Hij werd op 30 april bij aankomst op Eindhoven Airport door de marechaussee uit de rij gehaald voor een extra controle. Alleen mensen met een donkere huidskleur zoals hijzelf werden extra gecontroleerd. In juni dient Bamenga een officiële klacht in over de manier waarop hij is behandeld op de luchthaven. De Koninklijke Marechaussee wil de zaak gebruiken voor interne reflectie en bekijken of het beleid bij de douanepost op orde is.

1.10 Televisie en sociale media

Regelmatig zorgt de wisselwerking tussen tv en sociale media voor enige maatschappelijke opschudding. Zo worden opmerkingen van bekende Nederlanders op tv soms opgepikt door gebruikers van sociale media en binnen enkele uren massaal aan de kaak gesteld.

In februari maakte een van de presentatoren van het voetbalprogramma *Voetbal Inside* een transgender collega belachelijk door een blonde pruik op te zetten en bekend te maken voortaan niet als René maar als Renate door het leven te gaan. De actie kreeg veel kritiek op sociale media, van het Transgender Netwerk Nederland en van COC Nederland, de Nederlandse belangenorganisatie voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, en trans en intersekse personen. De KNVB nam afstand van de actie van de presentatoren. In november raakten de drie presentatoren, nu bij hun nieuwe programma *Veronica Inside*, wederom in opspraak, nadat een van hen, Johan Derksen, afkeurend reageerde op een petitie om homoacceptatie in de voetbalwereld te vergroten. Hij maakte onder andere de initiatiefnemers van de petitie belachelijk en bagatelliseerde de moeite die het kan kosten om uit de kast te komen. In reactie op deze uitspraken deelden talloze mensen op sociale media onder de hashtag #SorryJohan hun ervaringen met coming-out, homofobie, discriminatie en anti-homogeweld.

In mei werd in het tv-programma *Bubbles & Gloss* gesproken over het stijl maken van kroeshaar. In deze context maakte een van de presentatoren een opmerking over mensen met kroeshaar, die 'ook niet altijd als een bosneger' zouden willen rondlopen. Al snel lieten veel mensen via sociale media weten deze uitspraak respectloos en racistisch te vinden. Ook bij ADV's kwamen veel meldingen binnen van mensen die zich beledigd en gediscrimineerd voelden.

► Etnisch profileren is een vorm van omstreden behandeling en wordt door ADV's als zodanig geregistreerd. In hoofdstuk 5.2 komt deze discriminatiewijze nader aan bod.

► ADV's registreren nevenstaande meldingen onder het discriminatieterrein media en communicatie. In paragraaf 6.3 van dit rapport komen de meldingen die zijn gerelateerd aan internet en media uitgebreid aan de orde.

1.11 Overige ontwikkelingen in 2018

In oktober werd voor het eerst in Nederland de geslachtsaanduiding in een paspoort gewijzigd in een X, dat staat voor genderneutraal. Dit was het gevolg van het oordeel van de rechtbank Limburg¹¹ die meeding met het verzoek van een intersekse persoon om de V in het paspoort te vervangen door een X.

In de nieuwe [Aanwijzing Discriminatie](#)¹² van het Openbaar Ministerie, die vanaf 1 januari 2019 van kracht is, wordt de nadruk gelegd op vervolging van delicten met een discriminatieaspect, in plaats van specifieke discriminatiefeiten zoals groepsbelediging en aanzetten tot haat, discriminatie en geweld. Genderidentiteit wordt toegevoegd als discriminatie-aspect op basis waarvan strafverhoging geëist kan worden.

Het College vroeg in april 2018 aandacht voor het feit dat de gelijkebehandelingswetgeving niet van toepassing is in Caribisch Nederland, wat tot vragen in de Tweede Kamer en een reactie van de minister heeft geleid.

2.1 Inleiding

In de inleiding van dit rapport is een korte toelichting gegeven op de waarde en beperkingen van discriminatieregistraties als bron van informatie over het fenomeen discriminatie. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de aard van de discriminatiecijfers die in dit rapport beschreven worden. Voor de geïnteresseerde lezer biedt bijlage 1 een meer gedetailleerde weergave van de registratie en werkwijze ten aanzien van meldingen en aangiften bij politie, ADV's, MiND en het College.

De discriminatiecijfers in dit rapport verschillen van aard en in de wijze waarop ze tot stand zijn gekomen. Daarom tellen we ze niet bij elkaar op, maar beschouwen we ze als complementaire informatiebronnen. In de volgende paragraaf leggen we uit wat wordt verstaan onder door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten, meldingen bij ADV's en MiND, en verzoeken om een oordeel bij het College.

2.2 Verschillende registratiesystemen

2.2.1 Politie

Het maken van verboden onderscheid is strafbaar. Burgers of organisaties kunnen daarom bij de politie aangifte doen van discriminatie of een incident melden. In het Wetboek van Strafrecht is discriminatie op vijf gronden strafbaar gesteld: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd), geslacht, godsdienst, levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Het merendeel van de discriminatiezaken die door de politie worden geregistreerd zit 'verborgen' achter een ander delict, zoals belediging, bedreiging of mishandeling. Bij een dergelijk 'commuun' delict kan de officier van justitie strafverzwaring eisen indien discriminatie aangetoond kan worden.

De data over discriminatie worden uit het registratiesysteem van de politie verkregen met behulp van een landelijke trefwoordenlijst (query), samengesteld op basis van de vijf hiervoor genoemde discriminatiegronden. Materiedeskundigen van de politie screenen het resultaat van deze zoekslag op de aanwezigheid van discriminatoire aspecten, aan de hand van een instructiedocument. Alle gescreende resultaten bij elkaar vormen de eindlijst voor deze jaarcijfers.

Uitgangspunt voor de rapportage van discriminatie-incidenten is het incident en niet de melder. Als meerdere meldingen of aangiften over hetzelfde incident zijn gedaan, dan wordt dit incident maar één keer opgenomen in de cijfers. Het gaat bij de geïdentificeerde incidenten altijd om mogelijke discriminatie en/of een mogelijk discriminatie-aspect. Een geregistreerd discriminatie-incident betreft niet per definitie een strafbaar feit.

In 2018 zijn twee wijzigingen doorgevoerd in de screening: waar in eerdere jaren nog twee discriminatiegronden per incident konden worden geregistreerd, is dit in 2018 teruggebracht naar één grond. Hetzelfde geldt voor de wijze van discriminatie. Indien bij een incident sprake was van meerdere discriminatiewijzen, is de meest ernstige genoteerd. Hierdoor wordt vergelijking van de cijfers van 2017 en 2018 enigszins bemoeilijkt.

2.2.2 Antidiscriminatievoorzieningen

Mensen die discriminatie ervaren of waarnemen kunnen hiervan melding maken of een klacht indienen bij een ADV. Van een klacht wordt gesproken wanneer de indiener wil dat een klachtenprocedure volgt. Bij een melding wil de melder

ACHTERGROND

DEFINITIE DISCRIMINATIE-INCIDENT

Een discriminatie-incident is een in de Basisvoorziening Handhaving (BVH) geregistreerd voorval, waarbij bepaalde (combinaties van) woorden in de beschrijving voorkomen die kunnen wijzen op een discriminatiefeit of een discriminatie-aspect, of waarbij door agenten een aantekening van discriminatie (met behulp van een specifieke code) is gemaakt, en waarvan door materiedeskundigen is vastgesteld dat:

- ▶ Er in de registratie een uitlating of gedraging is te vinden die raakt aan een van de discriminatiegronden uit het Wetboek van Strafrecht: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd¹²), geslacht, godsdienst of levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Bekladdingen (of bekrassingen e.d.) met hakenkruisen worden ook altijd als mogelijke discriminatie beschouwd en opgenomen in de lijst discriminatie-incidenten, ook als de discriminatiegrond niet kon worden vastgesteld. Én...
- ▶ Deze (mogelijk) de bestanddelen van art. 137c t/m 137g of 429quater Sr, dan wel de bestanddelen van een commuun delict, vervult.

de ADV alleen op de hoogte brengen en de melding laten registreren. ADV's registreren alle klachten en meldingen (hierna: meldingen) en staan de melder op verschillende manieren bij. ADV's doen onderzoek naar wat zich heeft voorgedaan en kunnen de melder desgewenst ondersteunen en begeleiden of bemiddelen tussen partijen. ADV's kunnen melders ook bijstaan in het kader van procedures bij het College of doorverwijzen naar andere instanties.

Anders dan bij de politiecijfers, tellen bij de ADV-cijfers alle meldingen mee, ook als meerdere meldingen over dezelfde gebeurtenis zijn gedaan. Het huidige uitgangspunt voor de rapportage is namelijk de individuele dienstverlening aan mensen die melding doen bij een ADV. ADV's registreren ook discriminatiemeldingen op gronden die niet wettelijk beschermd zijn, zoals uiterlijk en sociale positie.

2.2.3 Meldpunt internetdiscriminatie

Het MiND registreert meldingen over uitingen op internet (zoals websites, sociale media en blogs) die de melder als discriminerend ervaart. MiND schat vervolgens in of deze uitingen strafbaar kunnen zijn. Indien dat het geval is, verzoekt MiND de beheerders of eigenaars van de bewuste website of het platform om de uiting te verwijderen. In dit rapport zijn alleen de meldcijfers opgenomen en wordt niet ingegaan op de aantallen die volgens MiND mogelijk strafbaar zijn. Hiervoor verwijzen we de lezer naar het jaarverslag van MiND.

2.2.4 Het College voor de Rechten van de Mens

Mensen die discriminatie ervaren kunnen in bepaalde gevallen terecht bij het College voor de Rechten van de Mens voor een oordeel over de bewuste situatie of gebeurtenis. Het

College is bevoegd om discriminatie-ervaringen te toetsen aan de gelijkebehandelingswetgeving, waaronder de AWGB. Dat betekent dat verzoeken betrekking moeten hebben op discriminatiegronden en -terreinen die in deze wetgeving zijn vastgelegd (bijvoorbeeld onderwijs of arbeidsmarkt). In dit rapport wordt ingegaan op de instroom van verzoeken om een oordeel bij het College. Mensen kunnen ook een melding maken van discriminatie bij het College zonder daarbij een verzoek om een oordeel te doen. Daarnaast stellen mensen geregeld vragen over gelijke behandeling en discriminatie aan de Front Office van het College. In dit rapport worden de verzoeken om een oordeel aangevuld met cijfers ten aanzien van vragen en meldingen (hierna: vragen) bij het College. Dit rapport gaat niet in op de uitgesproken oordelen. Het jaarverslag van het College biedt deze informatie wel.

2.3 Interpretatie van de cijfers

De discriminatiecijfers in dit rapport bieden inzicht in de incidenten die bekend zijn bij de politie en in gemelde discriminatie-ervaringen bij de andere organisaties. Dat is geen weergave van het daadwerkelijke aantal discriminatie-incidenten dat zich heeft voorgedaan in 2018 in Nederland. Uit onderzoek weten we dat het herkennen, benoemen en melden van discriminatie vaak lastig is. Daarom is er sprake van onderrapportage. Ook als mensen discriminatie als zodanig herkennen, stappen zij niet vanzelfsprekend naar een instantie die het voorval registreert.

De redenen waarom gedupeerden discriminatie niet melden lopen uiteen. Het idee dat melden niet helpt, een lage bekendheid met de mogelijkheid om een melding te maken, twijfel over de strafbaarheid van de discriminatie, angst voor eventuele gevolgen van de melding en gewenning aan

discriminatie zijn uit onderzoek naar voren gekomen als achterliggende overwegingen die de meldingsbereidheid belemmeren.¹³ Gemiddeld wordt slechts een op de acht discriminatie-ervaringen ergens gemeld, blijkt uit het meest recente kwantitatieve onderzoek hiernaar van het Sociaal en Cultureel Planbureau.¹⁴

De cijfers in dit rapport laten verschillende ontwikkelingen zien, zowel in het totaal aantal discriminatie-incidenten als in de gronden, plekken en verschijningsvormen waarop ze betrekking hebben. Deze ontwikkelingen kunnen duiden op:

- ▶ daadwerkelijke veranderingen in de manifestatie van discriminatie in Nederland
- ▶ veranderingen in de mate waarin mensen discriminatie herkennen, benoemen en melden¹⁵
- ▶ veranderingen in de manier waarop incidenten en meldingen worden geregistreerd

Het is mogelijk dat gebeurtenissen bij twee organisaties worden gemeld, waardoor een overlap tussen registraties kan bestaan. Als er sprake is van bedreiging of geweld adviseren ADV's melder om aangifte te doen bij de politie. Het is niet bekend hoe vaak dit vervolgens gebeurt. In de praktijk blijkt dat mensen met meldingen van geweld of bedreiging vaak meteen naar de politie gaan.

Als het internetdiscriminatie betreft, verwijzen ADV's melder door naar MiND om de uiting te laten beoordelen en een verwijderingsverzoek in te dienen. Ook in dit geval is niet bekend hoe vaak de melder contact opnemen met MiND.

Op diverse plekken in dit rapport laten we casus-omschrijvingen uit de verschillende registratiebestanden zien om te illustreren hoe verschillende vormen van discriminatie in de praktijk tot uiting kunnen komen. Deze omschrijvingen zijn gebaseerd op daadwerkelijke registraties, maar omwille van de anonimiteit en vanwege mogelijke herleidbaarheid op enkele aspecten aangepast. De essentie van de incidenten is hierdoor echter niet veranderd.

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van het totaal aantal door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten, de meldingen bij de ADV's, het MiND en vragen en verzoeken om een oordeel bij het College. De cijfers worden in paragraaf 3.3 vergeleken met die van 2017.

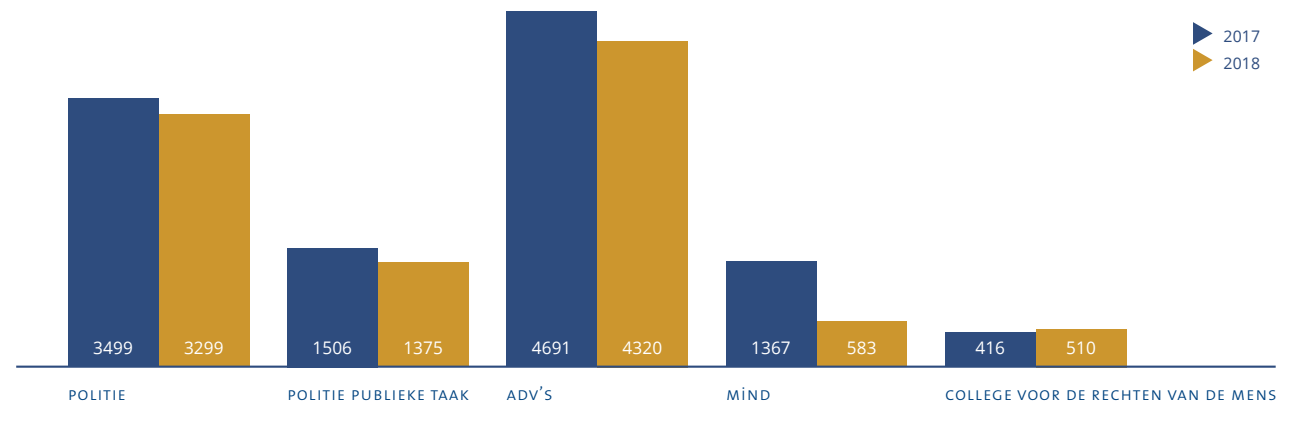
3.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen

In 2018 registreerde de politie 3.299 discriminatie-incidenten. Daarnaast registreerde de politie in 2018 in totaal 1.375 discriminatie-incidenten gericht tegen werknemers met een publieke taak, vooral politieagenten. De overheid heeft speciale aandacht voor agressie en geweld jegens werknemers met een publieke taak. Daarom wordt in dit rapport afzonderlijk over deze categorie incidenten gerapporteerd (zie hoofdstuk 7).

Bij de ADV's kwamen in 2018 4.320 discriminatiemeldingen binnen. Het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND ontving 583 meldingen van discriminatie op het internet in 2018. Het College voor de Rechten van de Mens ontving 510 verzoeken om een oordeel. Tevens ontving de Front Office van het College 3.168 vragen over gelijke behandeling.

3.3 Vergeleken met 2017

De registratiecijfers van politie en ADV's laten een daling zien. De politie registreerde in 2018 precies 200 incidenten minder dan in 2017, een daling van 6 procent. Er waren 131 minder registraties van discriminatie tegen werknemers met een publieke taak (9 procent minder). Bij de ADV's kwamen in 2018 371 minder meldingen binnen dan in 2017, een daling van 8 procent. Het aantal registraties bij politie en ADV's heeft daarmee het laagste niveau bereikt sinds het verschijnen van de eerste uitgave van deze 'multi agency'-rapportage in 2015.

Er is geen voor de hand liggende verklaring voor de aanhoudende daling. Een afnemende meldingsbereidheid kan net zo goed de oorzaak zijn als een daadwerkelijke afname in het aantal discriminatoire incidenten. Er zijn namelijk geen aanpassingen in de registratiewerkwijze van de politie bekend die deze daling kunnen verklaren. De onderliggende verschuivingen tussen discriminatiegronden, -wijzen en -locaties zijn beperkt, wat erop duidt dat er geen grote veranderingen in de gemelde problematiek zijn opgetreden.

Figuur 2 Overzicht discriminatieregistraties 2017-2018

De daling van het aantal meldingen bij ADV's kan deels verklaard worden. In 2017 kwamen namelijk 352 meldingen bij de ADV in Amsterdam binnen over één incident. In 2018 deed zich geen vergelijkbaar incident voor dat voor een groot aantal meldingen zorgde. Dit verklaart ook waarom met name in de eenheid Amsterdam het aantal meldingen sterk daalde.

MiND ontving in 2018 in totaal 583 meldingen, fors minder dan in 2017. Dat jaar werd met 1.367 een recordaantal meldingen geregistreerd. Het aantal meldingen in 2018 ligt in lijn met enkele jaren geleden. In voorgaande jaren leidden maatschappelijke discussies in de samenleving tot pieken in het aantal meldingen. Het afgelopen jaar bleven dergelijke pieken achterwege. Verder constateert MiND een forse afname van het aantal meldingen van uitingen op sociale media. Op Europees niveau is met bedrijven als Facebook, Google en Twitter een 'code of conduct' afgesproken over de verwijdering van discriminatoire uitingen. Mogelijk speelt dit een rol in de afname.

Het College ontving in 2018 bijna een kwart meer verzoeken om een oordeel dan in 2017. Als we naar de periode sinds 2012 kijken (het jaar waarin het College werd opgericht), waren er alleen in 2012 meer verzoeken om een oordeel. Het aantal verzoeken fluctueert tussen 422 (in 2015) en 634 (in 2012). Het aantal vragen en meldingen bij de Front Office nam duidelijk af ten opzichte van 2017.

De voornaamste verklaring hiervoor is het tijdelijk meldpunt Zwangerschapsdiscriminatie dat het College opende in 2017, waar 855 meldingen binnenkwamen. In 2018 was er geen dergelijk meldpunt bij het College. Daarmee lag het aantal vragen en meldingen in 2018 weer op ongeveer hetzelfde niveau als in 2016.

3.4 In het kort

- ▶ In 2018 waren er bij de politie landelijk 3.299 geregistreerde discriminatie-incidenten, een daling van 6 procent. Het is het derde jaar op rij dat het aantal registraties bij de politie daalt. Er is geen duidelijke verklaring voor deze daling.
- ▶ De ADV's registreerden in 2018 landelijk 4.320 discriminatiemeldingen. Dat was 8 procent minder dan in 2017. De daling werd veroorzaakt door een sterke afname in het aantal meldingen bij de ADV in de eenheid Amsterdam. Dit komt doordat in 2017 in die eenheid juist bijzonder veel meldingen binnenkwamen, als gevolg van een incident dat tot meer dan 300 meldingen leidde. In 2018 deed zich geen soortgelijk incident voor.
- ▶ Bij het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND kwamen 583 meldingen van internetdiscriminatie binnen, aanzienlijk minder dan in voorgaande jaren.
- ▶ Het College ontving 510 verzoeken om een oordeel in 2018, bijna een kwart meer dan in 2017. Daarnaast ontving de Front Office van het College 3.168 vragen over gelijke behandeling.

4.1 Inleiding

Discriminatie is het ongelijk behandelen van mensen aan de hand van kenmerken die er in die situatie niet toe doen. Bijvoorbeeld een man die bij een sollicitatie wordt afgewezen vanwege zijn leeftijd, terwijl hij wel geschikt is voor de baan; of jongeren die niet naar binnen mogen bij de kroeg vanwege hun donkere huidskleur, terwijl andere jongeren probleemloos worden toegelaten; of een lesbisch stel dat op straat wordt uitgescholden vanwege hun seksuele gerichtheid. Die kenmerken waarop mensen gediscrimineerd worden noemen we discriminatiegronden. Dit hoofdstuk gaat in op de verdeling van meldingen en discriminatie-incidenten over de verschillende discriminatiegronden. Ook wordt gekeken naar de verschuivingen daarin. Een aantal gronden komt uitgebreider terug in dit hoofdstuk, omdat ze relatief vaak voorkomen, sterk zijn gestegen en/of in de maatschappelijke of politieke belangstelling staan.

4.2 Discriminatiegrond

Figuren 3 en 4 laten zien hoe de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten en de meldingen bij de ADV's zijn verdeeld over de meest geregistreerde discriminatiegronden. Voor een volledig overzicht en absolute aantallen verwijzen we naar de tabellen in bijlage 2. Naast de meest geregistreerde discriminatiegronden is in de figuren ook informatie opgenomen over registraties van discriminatie op grond van het islamitische geloof en registraties van antisemitisme. Antisemitische incidenten vallen juridisch gezien onder discriminatie op grond van 'ras' (de juridische term voor herkomst) en/of discriminatie op grond van godsdienst. Omdat dit onderscheid in de praktijk vaak lastig te maken is, kiezen we ervoor om antisemitisme apart weer te geven. Bij discriminatie op grond van

godsdienst zijn incidenten en meldingen van discriminatie vanwege het islamitische geloof apart inzichtelijk gemaakt. Hetzelfde geldt voor ADV-meldingen van discriminatie tegen transgender personen. Deze meldingen worden onder de discriminatiegrond geslacht geregistreerd en zijn af te lezen in figuur 4.

Bij zowel politie als ADV's is herkomst de discriminatiegrond met veruit de meeste meldingen en registraties: 43 procent van de door de politie geregistreerde gronden en 45 procent van de ADV-meldingen gaan over herkomst. Net als in voorgaande jaren zijn de gronden seksuele gerichtheid en antisemitisme sterker vertegenwoordigd in de politieregistraties dan in de ADV-meldingen. De gronden handicap en geslacht zijn met name bij de ADV-meldingen terug te zien en veel minder bij de politie.

Zowel in de ADV-meldingen als de politieregistraties zien we weinig verschuivingen in gronden. Wel kwamen in 2018 bij ADV's, in zowel relatieve als absolute zin, duidelijk meer meldingen van discriminatie op grond van herkomst binnen dan in 2017, en duidelijk minder op grond van godsdienst. De meldingen van godsdienstdiscriminatie hadden, net als in de jaren voor 2017, weer voor een groot deel betrekking op discriminatie tegen moslims. Deze verschuivingen hebben met name te maken met de uitzonderlijke situatie in 2017, toen 352 meldingen over een incident van discriminatie op grond van godsdienst (hindoeïsme) binnenkwamen. Opvallend is de verdere stijging van het aandeel meldingen op grond van handicap. Handicap is daarmee bij de ADV-meldingen na herkomst de grootste categorie. Bij de politie zijn weinig verschuivingen te zien, afgezien van een lichte toename van het aandeel incidenten op grond van herkomst.

ACHTERGROND

DISCRIMINATIEGRONDEN

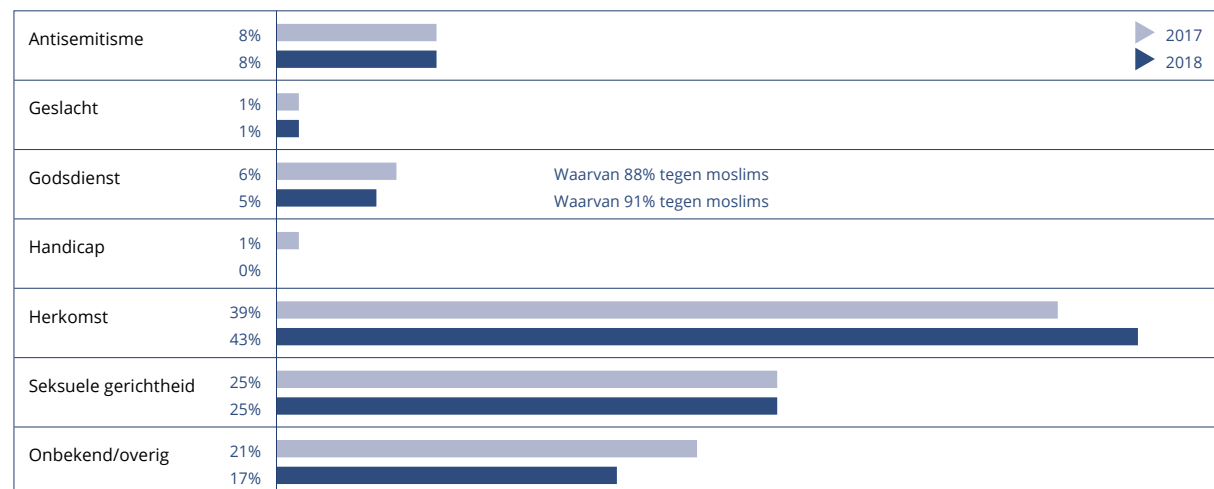
Politie, ADV's en andere organisaties hanteren verschillende discriminatiegronden waarop de registratie is gebaseerd. De politieregistraties waarover we in dit rapport schrijven, gaan over discriminatie op een van de vijf gronden die in het Wetboek van Strafrecht strafbaar zijn gesteld: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd), geslacht, godsdienst/levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Daarnaast zijn registraties van bekladding en bekrassing met hakenkruisen opgenomen, ook als de discriminatiegrond daarvan niet kon worden vastgesteld.

ADV's gaan naast het Wetboek van Strafrecht ook uit van de gronden die in civielrechtelijke wet- en regelgeving zijn opgenomen. Naast de hiervoor genoemde gronden gaat het om leeftijd, arbeidscontract, arbeidsduur, burgerlijke staat, nationaliteit en politieke gezindheid. Ook meldingen over ongelijke behandeling en discriminatie op niet-wettelijke gronden worden door ADV's geregistreerd, zoals discriminatie op grond van sociale positie of uiterlijk. Andere organisaties die discriminatie-ervaringen registreren en die in dit rapport worden aangehaald, werken in een ander (wettelijk) kader. De geregistreerde gronden komen daardoor niet helemaal overeen.

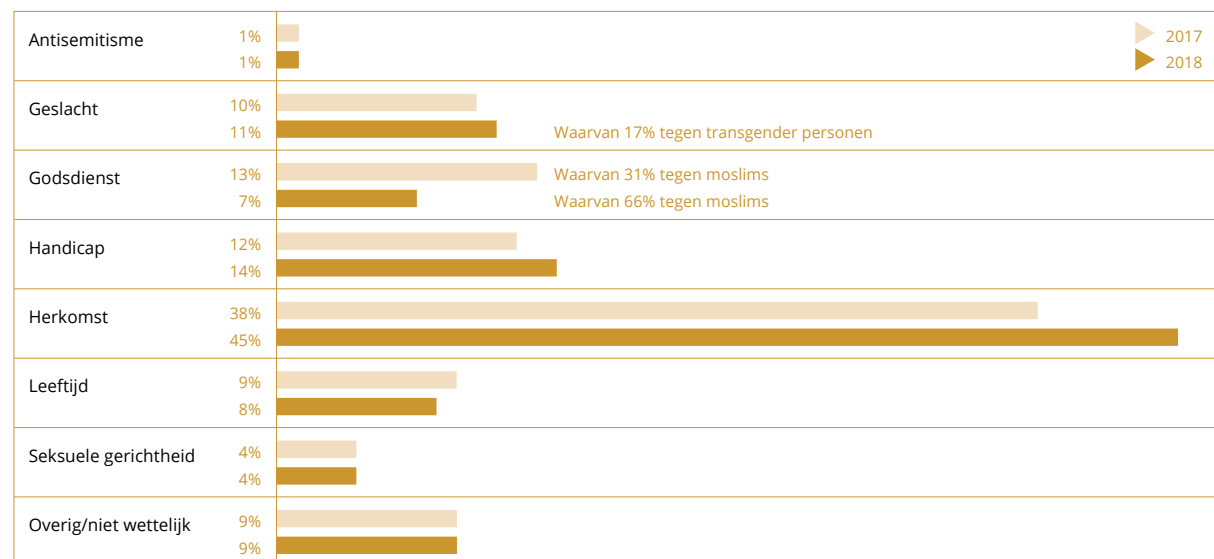
Bij de verzoeken om een oordeel bij het College bleef de discriminatiegrond handicap de grootste, (25 procent), gevolgd door geslacht (20 procent), herkomst (18 procent), leeftijd (15 procent) en nationaliteit (7 procent). Voor al deze gronden steeg het aantal verzoeken, voor de grond handicap was die stijging beperkt. Bij de vragen die door de Front Office van het College werden beantwoord was wel een verschuiving te zien in de gronden. Zo ging in 2018 28 procent van de vragen over de discriminatiegrond handicap en eveneens 28 procent over de grond geslacht; 24 procent van de vragen had betrekking op herkomst; 14 procent op leeftijd. In 2017 ging nog bijna de helft van de vragen over de grond geslacht, veelal gerelateerd aan zwangerschap, wat te maken had met het meldpunt Zwangerschapsdiscriminatie en de specifieke aandacht van het College voor dit terrein in 2017.

Bij MiND gingen de meeste meldingen over discriminatie op grond van herkomst: 154 meldingen (26 procent van het totaal) hadden betrekking op deze discriminatiegrond. Op de tweede plaats, met 25 procent van het aantal meldingen, kwam de discriminatiegrond antisemitisme. Godsdienst was goed voor 12 procent van de meldingen. Bij 20 procent van de meldingen werd de discriminatiegrond 'anders' geregistreerd.

Hieronder gaan we verder in op de meldingen en registraties op een aantal specifieke discriminatiegronden. Daarbij komen ook de hierboven genoemde verschuivingen aan de orde en kunnen we een beter beeld schetsen van de aard en achtergronden van de incidenten.

Figuur 3 Discriminatie-incidenten politie naar discriminatiegrond in 2017-2018¹⁶

Figuur 4 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2017-2018¹⁷

4.2.1 Op grond van herkomst

De afgelopen jaren is de discriminatiegrond herkomst steeds weer de grootste categorie in zowel de politieregistraties als bij de ADV-meldingen. Het is een veelomvattende categorie: discriminatie van vluchtelingen valt er net zo goed onder als discriminatie op grond van huidskleur of cultuur. Herkomst is bovendien een discriminatiegrond die op bijna alle maatschappelijke terreinen terugkomt.

Bij de politie werd de discriminatiegrond herkomst in 2018 in 1.442 gevallen geregistreerd. Bij de ADV's kwamen in 2018 1.949 meldingen van discriminatie op grond van herkomst binnen.

De politie registreert bij de discriminatiegrond herkomst ook een aantal sub-gronden die verwijzen naar de specifieke herkomst of huidskleur waar het incident aan gerelateerd is. In 36 procent van de gevallen werden de subcategorieën 'huidskleur zwart' of 'huidskleur getint/donker' aangevinkt. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om scheldpartijen waarbij gerefereerd wordt aan de huidskleur van mensen, zoals 'zwarte aap'. Bij 11 procent van de registraties in deze categorie gaat het om incidenten gericht tegen Turkse Nederlanders, waarbij mensen vaak voor 'kankerturk' of 'kutturk' worden uitgemaakt. 10 procent had betrekking op Marokkaanse Nederlanders, 14 procent was algemeen op 'buitenlanders' of 'allochtonen' gericht. Discriminatie op grond van Nederlandse afkomst was in slechts 1 procent van de registraties in deze categorie aan de orde.

De aangever wordt via sms bedreigd en uitgescholden met onder andere: vieze hoerige kankerturk, ga terug naar je eigen land, kankerbuitenlander, jij bent niet welkom in Nederland. Jouw moeder, die gore kankeraap, moeten ze met een groep verkrachten, jouw moeder moet dood.

Registratie politie

Als we kijken naar de context waarin de door de politie geregistreerde incidenten met de discriminatiegrond herkomst zich afspeelden, valt op dat het in ongeveer een derde van de registraties ging om discriminatie in de directe woonomgeving. Vaak waren het conflicten tussen burens waar de politie bij werd geroepen. De discriminatie was daarbij soms een bijkomend aspect en soms juist een centraal uitgangspunt van het conflict.

De aangever is van buitenlandse komaf en heeft last van haar burens. De burens beledigen haar regelmatig met: 'Kankerzwarte, je hoort hier niet, ga weg naar je eigen land, ik ben blank, ik doe wat ik wil, ik zorg dat jij hier in dit portiek oprot.' Registratie politie

Verder vonden veel incidenten die zijn gerelateerd aan herkomst plaats op de openbare weg en in de horeca. Tabel 1 laat het aantal politieregistraties voor een aantal discriminatiegronden zien, uitgesplitst naar de locatie waar het incident zich afspeelde.

Een vrouw heeft al een tijd ruzie met haar burens. Als haar zoon op bezoek is en langs de tuin van de burens loopt, worden over en weer dingen gezegd en uiteindelijk wordt er gevochten. Volgens de zoon heeft de buurvrouw daarna, toen er ook burens kwamen kijken, racistische opmerkingen gemaakt en gezegd dat de zoon moest oprotten naar zijn eigen land en dat ze allemaal moesten opkankeren. Registratie politie

De ADV-meldingen van discriminatie op grond van herkomst zijn van een andere aard dan de politieregistraties. Terwijl ongeveer de helft van de meldingen werd geregistreerd als vijandige bejegening, werden ook veel gevallen van ongelijke behandeling op grond van herkomst gemeld.¹⁸ Dan ging het bijvoorbeeld om de melding van een Syrische man wiens klachten door de huisarts vanwege zijn afkomst niet serieus worden genomen, of om mensen die op hun werk oneerlijk worden behandeld door collega's of een leidinggevende. Daarnaast zijn er diverse meldingen van mensen die bij een sollicitatie-afwijzing discriminatie vermoeden.

► **Een man van niet-Nederlandse herkomst is afgewezen na de vierde sollicitatieronde met als reden dat hij niet voldoende interesse zou hebben in techniek. De man bestrijdt dit en meent dat zijn Turkse achtergrond de reden is van de afwijzing.** ADV-melding

Ook meldingen van ongelijke behandeling bij het zoeken naar een woning kwamen bij ADV's binnen (zie ook paragraaf 6.2.5). Daarnaast deden mensen melding van stereotyperende uitingen in schoolboeken, media of reclame, zoals een kledingreclame waarop een jongen met donkere huidskleur een trui met het opschrift 'Coolest monkey in the jungle' draagt of verkleedkleding die als 'negerprui' wordt aangeprezen. Ook uitspraken van politici leidden tot diverse meldingen.

DISCRIMINATIE-INCIDENTEN POLITIE	ANTISEMITISME		GODSDIENST		HERKOMST		SEKSUELE GERICHTHEID	
Binnenshuis	16	6%	2	1%	69	5%	57	7%
Commerciële dienstverlening	6	2%	17	11%	112	8%	29	3%
Directe woonomgeving	76	28%	27	18%	492	34%	284	34%
Gebedshuis	3	1%	12	8%	3	0%	0	0%
Horeca/uitgaan	21	8%	10	7%	105	7%	40	5%
Media en communicatie	41	15%	17	11%	94	7%	107	13%
Openbaar vervoer	4	1%	4	3%	42	3%	12	1%
Openbare weg/water <i>niet verkeersgerelateerd</i>	57	21%	30	20%	237	16%	199	23%
Openbare weg/water <i>verkeersgerelateerd</i>	13	5%	11	7%	114	8%	28	3%
Recreatieterrein	1	0%	1	1%	16	1%	8	1%
School	12	4%	8	5%	43	3%	29	3%
Sportterrein	6	2%	1	1%	20	1%	6	1%
Totaal	275	100%	151	100%	1.442	100%	847	100%

56 procent van de meldingen van discriminatie op grond van herkomst werd geregistreerd onder de subcategorie '(Nederlanders) met een migratieachtergrond'. 25 procent van de meldingen was gerelateerd aan de categorie 'donker/zwart'. Minimaal 56 ADV-meldingen hadden betrekking op discriminatie van Roma, Sinti of woonwagengedwongen. Zoals in hoofdstuk 1 is beschreven, zijn in 2018 veranderingen doorgevoerd waardoor diverse gemeenten hun beleid ten aanzien van woonwagengedwongen moeten veranderen. Voor een deel gingen de meldingen van woonwagengedwongen over dit gemeentelijke beleid ten aanzien van woonwagengedwongen. Andere melders konden geen verzekering afsluiten voor hun woonwagen en diverse woonwagengedwongen voelden zich gediscrimineerd door een grootschalige huis-aan-huiscontrole in een woonwagencentrum.

Tabel 1

Discriminatie-incidenten politie naar locatie en discriminatiegrond in 2018

► **Een jonge vrouw heeft samen met een vriendin gesolliciteerd bij een supermarkt. De vrouw is aangenomen, haar vriendin niet. Als ze vraagt waarom de vriendin niet is aangenomen, wordt verwezen naar haar donkere huidskleur.** ADV-melding

► **Een woonwagencentrum wordt afgezet en er wordt een controle gedaan bij iedereen woonachtig in dit woonwagencentrum. De melder geeft aan dat de gemeente nooit bij andere woonwijken op deze manier controleert, wel bij vier andere woonwagencentra.** ADV-melding

Verder gingen de meldingen uit deze groep over jongeren die op school gepest of beledigd werden vanwege het feit dat zij woonwagengebieder zijn. In de politiestystemen zijn weinig incidenten gevonden die betrekking hadden op deze groep. Daarbij ging het met name om beledigende uitlatingen die refereerden aan de herkomst van het slachtoffer.

Het aantal verzoeken om een oordeel bij het College over discriminatie op grond van herkomst nam duidelijk toe, van 61 in 2017 naar 94 in 2018. Er kwamen ook meer vragen over deze discriminatiegrond bij de Front Office van het College binnen: 636, oftewel 24 procent van het totaal aantal vragen over gelijke behandeling. In 2017 waren dat er nog 582 (16 procent).

Hoewel herkomst ook bij de meldingen bij MiND de grootste discriminatiegrond was, nam het aandeel van deze grond duidelijk af: van 44 procent in 2017 naar 26 procent in 2018. 48 procent van de meldingen gerelateerd aan deze discriminatiegrond, had betrekking op discriminatie op grond van een donkere huidskleur, 12 procent was gerelateerd aan vluchtelingen, 13 procent aan een Marokkaans-Nederlandse herkomst, en 14 procent aan een lichte huidskleur of Nederlandse herkomst.

4.2.2 Op grond van seksuele gerichtheid

Net als in 2017 betrof in 2018 een kwart van de door de politie geregistreerde discriminatiegronden seksuele gerichtheid. In 95 procent van de 847 incidenten ging het om homoseksuele mannen, in 4 procent om lesbische vrouwen. Net als in voorgaande jaren speelden de meeste incidenten zich af in de directe woonomgeving (284) en op de openbare weg (199). Ook incidenten gerelateerd aan media en communicatie komen in de registraties relatief vaak terug.

Bij meer dan de helft van de registraties (473 of 56 procent) ging het om uitlatingen. Vaak hadden deze incidenten betrekking op scheldpartijen met woorden als 'kankerhomo'. Deze waren soms gericht tegen personen waarvan de daders wisten of vermoedden dat zij homoseksueel zijn, soms werd het woord gebruikt als algemeen scheldwoord.¹⁹ Verder ging een aanzienlijk deel van de geregistreerde incidenten met geweld gepaard: 189 (22 procent). Ook hier kwam zowel gerichte agressie tegen homoseksuele of lesbische slachtoffers in de registraties terug als gewelddadige situaties waarin 'homo' als algemeen scheldwoord werd gebruikt.

► **Twee vrienden zitten op een scooter en worden aangesproken door een paar jongens die vragen of ze homo zijn. De jongens roepen meerdere malen 'kankerhomo's'. Ze achtervolgen de vrienden en mishandelen hen als zij van de scooter afvallen.** Registratie politie

Bij de ADV's kwamen in 2018 193 meldingen van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid binnen, 4 procent van het totaal. Bij de meeste meldingen ging het om vijandige

UITGELICHT

ZWARTE PIET

Een deel van de ADV-meldingen had betrekking op Zwarte Piet. Melders maakten bezwaar tegen het stereotyperende uiterlijk van de Pieten bij intochten, in winkelatalages, op school of in de media. Enkele meldingen hielden verband met de demonstraties tijdens intochten. Het ging in ieder geval om 74 meldingen over Zwarte Piet als discriminerend fenomeen, waarbij melders of hun kinderen in sommige gevallen ook voor Zwarte Piet werden uitgemaakt. In de politie-registraties komt Zwarte Piet als scheldwoord terug. Minstens 15 ADV-meldingen waren afkomstig van personen die zich juist vóór Zwarte Piet uitspraken, onder andere in de context van de rechtszaak tegen de actievoerders die een snelweg blokkeerden.

bejegening van homoseksuele melders. Mensen werden door collega's lachend voor homo uitgemaakt, werden op straat uitgescholden, of werden gepest door hun burens vanwege hun seksuele gerichtheid.

► **Een man wordt bij een stoplicht uitgescholden voor 'vieze homo', nadat hij met zijn fiets tegen de fiets van iemand anders aankomt. De man ervaart dit als erg kwetsend en vernederend, omdat iedereen erbij staat.** ADV-melding

Bij minstens 48 meldingen was sprake van omstrede behandeling. Daarbij werden melders vaak bepaalde diensten geweigerd, bijvoorbeeld door taxichauffeurs, winkelmedewerkers of zorgpersoneel. Het aantal verzoeken op grond van seksuele gerichtheid dat het College ontving, bleef beperkt tot 6, ofwel 1 procent van het totaal. Er kwamen 51 vragen bij de Front Office over deze discriminatiegrond binnen, 2 procent van het totaal in 2018. Van de meldingen bij MiND had 2 procent betrekking op seksuele gerichtheid.

4.2.3 Op grond van handicap

De politie registreerde 16 discriminatie-incidenten met betrekking tot de grond handicap. In 7 gevallen ging het om schelden met het woord 'mongool', waarbij onduidelijk was of dat was gericht tegen een persoon met een beperking of dat sprake was van algemeen schelden. In de andere 9 gevallen was duidelijk sprake van incidenten gericht tegen mensen met een beperking. Het ging zowel om geweld tegen personen als om weigeringen, bijvoorbeeld in de horeca of in een winkel.

► **Een vrouw met hulphond wordt geweigerd in een beelden-tuin. De houder van de tuin ziet het nut van een hulphond niet in, al kan deze nog wel een blindengeleide hond accepteren. De politie komt ter plaatse om te bemiddelen, maar de eigenaar houdt voet bij stuk: geen honden in de tuin!** ADV-melding

Bij de ADV's werd in 2018 vaker dan ooit tevoren melding gemaakt van discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte: 596 meldingen, ofwel 14 procent van het totaal. Dit aantal was de afgelopen jaren ook al fors gestegen. Handicap was in 2018 de op een na grootste categorie bij de ADV-meldingen. Het ging bij de meldingen bijzonder vaak om omstrede behandeling (minimaal 478 keer | 89 procent), minder vaak over vijandige bejegening (66 | 12 procent). Een verhoudingsgewijs groot deel van de meldingen (118 | 22 procent) had betrekking op discriminatie in de context van collectieve voorzieningen. De meldingen gaan over geschillen met de gemeente over (bijzondere) uitkeringen, voorzieningen zoals een parkeerkaart of een scootmobiel, of met een woning-bouwwerening over gewenste aanpassingen in een woning.

► **Een chronisch zieke vrouw huurt haar woning bij een woningbouwvereniging. Ze zegt dat deze bepaalde aanpassingen, zoals een hoger toilet, niet wil maken. De vrouw voelt zich gediscrimineerd.** ADV-melding

ONDERZOEK

POSITIEVER OVER HOMOSEKSUALITEIT

Volgens het [Sociaal en Cultureel Planbureau](#) is de houding van de Nederlandse bevolking tegenover homo- en bisexualiteit in de afgelopen tien jaar positiever geworden.²⁰ In 2006 was 53% positief, in 2017 is dat gestegen tot 74%. Als mensen direct in aanraking komen met homoseksualiteit, zijn ze echter minder tolerant. Zo neemt 29 procent van de Nederlanders aanstoot aan twee zoenende mannen en 20 procent aan twee zoenende vrouwen (ter vergelijking: 11 procent neemt aanstoot aan een zoenende man en vrouw). 21 procent zegt meer moeite te hebben met twee mannen die hand in hand lopen, dan met een man en vrouw die dat doen.

In ieder geval 127 meldingen van discriminatie vanwege een beperking gingen over de arbeidsmarkt (zie ook paragraaf 6.2.2). Vaak ging het om werkgevers die geen doeltreffende aanpassingen willen realiseren om het werk voor een persoon met een beperking mogelijk te maken, soms bij sollicitaties en soms in de context van een bestaande werkrelatie. Het valt daarbij op dat in diverse gevallen aan de kant van de werkgever meerdere personen betrokken zijn bij geschillen die niet altijd dezelfde bereidheid tonen om aanpassingen door te voeren. Dat kan soms goed en soms minder goed uitpakken voor de melder.

► **Een melder voelt zich ongelijk behandeld door een leidinggevende op grond van handicap/chronische ziekte. Medische klachten worden niet serieus genomen. De directie komt uiteindelijk wel op voor de melder en de zaak is daarmee afgedaan.** ADV-melding

► **Een melder solliciteert als verkoopmedewerker bij een winkel. In het sollicitatiegesprek met de filiaalmanager geeft de melder aan dat hij medische klachten heeft, waardoor hij bepaalde werkzaamheden iets langzamer kan uitvoeren. De filiaalmanager wil het wel proberen. Enkele dagen later vindt weer een gesprek plaats, dit keer met de regiomanager erbij. Deze vertelt dat de beperkingen te problematisch zijn om bij de winkel te werken.** ADV-melding

De kabinetsplannen rondom loondispensatie (zie ook hoofdstuk 1) waren aanleiding voor enkele meldingen bij ADV's. De horeca en commerciële dienstverlening waren

samen goed voor 115 van de meldingen, het onderwijs voor 63 meldingen. Bij deze meldingen ging het in veel gevallen om een slechte fysieke toegankelijkheid van bijvoorbeeld winkels of musea voor mensen in een rolstoel, of om mensen die met een hulphond niet naar binnen mochten bij een horecagelegenheid. Andere melders voelden zich gediscrimineerd bij het reizen of bij het kopen van diensten op internet. De buurt of wijk en de openbare ruimte kwamen relatief gezien veel minder vaak terug in de meldingen.

In 2017 verwezen we in verband met de stijging van het aantal meldingen op de grond handicap al naar de implementatie van het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking, nadat dit was geratificeerd in 2016. Sommige melders refereerden in 2018 in hun melding expliciet aan de rechten die zij ontleen aan het verdrag.

Bij het College was handicap in 2018 wederom de grond met het grootste aantal verzoeken om een oordeel: 127 verzoeken (25 procent van het totaal) had betrekking op deze grond. Het absolute aantal nam daarmee minimaal toe (+3). Doordat het aantal verzoeken op andere gronden sterker steeg, werd het aandeel verzoeken op grond van handicap/chronische ziekte iets kleiner (in 2017 had 30% van alle verzoeken betrekking op deze discriminatiegrond). Desondanks blijkt de stijging die was ingezet vanaf 2016 duurzaam te zijn. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de implementatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap na ratificatie in 2016.

Bij MiND kwam in 2018 slechts 1 melding van internet-discriminatie op grond van handicap binnen.

ACHTERGROND

ZORGEN OVER UITVOERING VN-VERDRAG

In 2018 [rapporteerde](#) het College in het kader van zijn mandaat als het nationale toezichtsorgaan aan het VN-comité dat toezicht houdt op de uitvoering van het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking. Het College was positief over de inspanningen om verkiezingen toegankelijker te maken, over het inbedden van de grond beperking in de wetgeving inzake gelijke behandeling en over de oprichting van een platform met stakeholders door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het College was echter bezorgd over verschillen in de maatschappelijke ondersteuning tussen gemeenten en over de vaardigheden en expertise van verantwoordelijk gemeentepersoneel. Ook de beschikbaarheid van zorg voor personen met een psychische beperking baarde het College zorgen. Verder was het College niet tevreden over het gebrek aan vooruitgang op het gebied van banen voor mensen met een beperking, met name in de publieke sector, en over het aantal kinderen met een beperking dat nog steeds aangewezen is op speciaal onderwijs in plaats van inclusief regulier onderwijs.²¹

4.2.4 Antisemitisme

Onder antisemitisme verstaan we een negatieve houding tegenover mensen vanwege hun Joods-zijn en het uit die negatieve houding voortvloeiende gedrag. Dit kan zich op verschillende manieren uiten. Omdat antisemitisme zich bevindt op het snijvlak van discriminatie op grond van godsdienst en op grond van herkomst, wordt het als aparte discriminatiegrond geregistreerd.

► **Op een website is een foto geplaatst van Anne Frank met een sweater aan waarop stond: 'Coolest jew in the shower'. Dit wordt gemeld door Joodse vrouw.** Registratie politie

In 2018 betrof voor het tweede jaar op rij 8 procent van de door de politie geregistreerde discriminatiegronden antisemitisme (275 registraties). Verhoudingsgewijs gingen de geregistreerde incidenten van antisemitisme vaker over media en communicatie dan het totaal aantal registraties: 15 procent van de incidenten viel binnen deze categorie. In de meeste gevallen ging het om antisemitische uitingen op sociale media, zowel gericht tegen personen als 'ongericht', in de vorm van antisemitische teksten of beelden. Dit sluit aan bij de in hoofdstuk 1 besproken bevindingen uit onderzoek waarbij internet en sociale media als de voornaamste brandhaarden van antisemitisme naar voren komen.

Het grootste deel van de incidenten vond echter plaats in de directe woonomgeving van de melder of op de openbare weg. Net als bij de discriminatiegrond seksuele gerichtheid ging het in meer dan de helft (158 | 57 procent) van de registraties om uitlatingen. Net als 'homo' wordt ook het

woord 'jood' vaak als algemeen scheldwoord gebruikt. Echter, in de registraties gaat het vrijwel uitsluitend om schelden tegen politiemensen en in de context van voetbal tegen (supporters van) Ajax. Incidenten tegen politieagenten en andere werknemers zijn apart geregistreerd (zie hoofdstuk 7). De hier besproken geregistreerde uitlatingen zijn in merendeel expliciet gericht tegen Joden.

In minimaal 10 gevallen is sprake van voetbalgerelateerd antisemitisme waarbij bijvoorbeeld de leus ' Hamas, hamas, Joden aan het gas' wordt geroepen. Tot slot waren er 29 registraties van antisemitische bekladdingen: hakenkruisen en anti-Joodse teksten werden gesignaleerd op bijvoorbeeld een Joods monument en op de brievenbus van een Joods gezin. 48 ADV-meldingen (1 procent van het totaal) hadden betrekking op antisemitisme. De meldingen waren divers van aard: het ging in de meeste gevallen om bekladdingen met hakenkruisen en/of anti-Joodse teksten. Daarnaast werden enkele gevallen gemeld van gerichte agressie jegens Joodse mensen, en van antisemitische leuzen in een voetbalcontext. 145 van de meldingen van internetdiscriminatie die bij MiND binnenkwamen hadden betrekking op antisemitisme, 25 procent van het totaal. Antisemitisme was daarmee de discriminatiegrond waarover, na herkomst, de meeste meldingen bij MiND werden gedaan. Het College registreert antisemitisme niet als aparte discriminatiegrond.

4.2.5 Godsdienstdiscriminatie

Bij de ADV's werd in 2018 304 keer melding gedaan van discriminatie op grond van godsdienst. De daling in het aantal meldingen van deze grond wordt veroorzaakt door

► **Een man staat met een Israëlische vlag op straat, als hij aangesproken wordt met de woorden: 'Kolonisten zijn jullie! Jullie jatten Palestina. Jullie zijn ratten, ratten zijn jullie. En dat verhaal van de holocaust is niet waar. Hitler heeft geen zes miljoen Joden vermoord. Jullie overdrijven!'** Registratie politie

de 352 meldingen die in 2017 werden gedaan over één incident van discriminatie van hindoes. Bij de politie werden in 2018 in totaal 151 incidenten van godsdienstdiscriminatie geregistreerd. 137 van deze incidenten (91 procent) betrof moslimdiscriminatie. Opvallend aan de registraties van godsdienstdiscriminatie is dat deze het vaakst op de openbare weg en niet in de directe woonomgeving plaatsvonden. Hierin wijkt deze discriminatiegrond af van andere gronden waar de directe woonomgeving meestal de locatie was die het vaakst geregistreerd werd. Daarbij gingen diverse meldingen over vrouwen die op straat werden lastiggevallen omdat zij een hoofddoek dragen. Tevens werden anti-moslimstickers en -posters aangetroffen.

▶ **Een vrouw wordt door een voor haar onbekende man beledigd in een winkelcentrum. De man zegt tegen haar: 'Oprotten naar je eigen land. Je mag hier niet zo lopen met je hoofddoek.'** Registratie politie

▶ **Op palen rond een station zijn stickers aangebracht met de tekst: 'Islamists not welcome. Identitair verzet' en 'Refugees not welcome. Bring your families home', met een afbeelding van een trein met de tekst 'Destination Africa'.** Registratie politie

Twaalf door de politie geregistreerde incidenten van godsdienstdiscriminatie vonden plaats in de buurt van een gebedshuis, waarvan tien bij een moskee. Het ging bijvoorbeeld om bekladdingen, het op slot doen van de ingang met een hangslot en het ophangen van een spandoek met

discriminerende teksten. Tot slot waren er diverse registraties in relatie tot incidenten in de media. Hieronder vielen ook de aangiften tegen PVV-leider Wilders naar aanleiding van de campagnespots waar in hoofdstuk 1 aan is gerefereerd.

7 procent van de ADV-meldingen had betrekking op godsdienstdiscriminatie, waarvan twee derde op discriminatie vanwege het islamitisch geloof. Minimaal 103 van deze meldingen (34 procent) gingen over ervaringen op de arbeidsmarkt. Veelal ging het om vrouwen die vanwege hun hoofddoek afgewezen werden bij een sollicitatie. Opvallend is dat de melders in diverse gevallen het gesprek aangingen over hoe zij hun hoofddoek in overeenstemming met bedrijfsregels zouden kunnen dragen, maar dat de werkgever daar niet voor openstond. Ook niet-gelovige sollicitanten werden in enkele gevallen uitgesloten van een baan bij een organisatie met religieuze grondslag. Daarnaast voelden sommige melders zich gediscrimineerd door collega's op het werk.

▶ **Een vrouw wordt afgewezen voor werk bij een bedrijf in de voedselindustrie omdat zij een hoofddoek draagt. De vrouw geeft aan bereid te zijn een haarnet onder de hoofddoek te dragen en een kleinere stijl hoofddoek te gebruiken. Het bedrijf geeft aan dit naar wens van hun opdrachtgever, voor wie zij het voedsel bereiden, niet te kunnen toestaan.** ADV-melding

Vaker dan bij andere discriminatiegronden gingen de meldingen over discriminatie op grond van godsdienst over de publieke of politieke opinie: 36 meldingen (12 procent)

ACHTERGROND

ANTISEMITISCHE INCIDENTEN BIJ CIDI
CIDI, het Centrum informatie en documentatie Israël, registreerde in 2018 in totaal 135 antisemitische incidenten. Volgens CIDI hadden 40 meldingen, of 30 procent, betrekking op discriminatie in de directe omgeving. Daarnaast registreerde CIDI 95 gevallen van online antisemitisme, met name op sociale media, fora en antisemitische websites. CIDI verwijst ook naar een toename van registraties van antisemitisme in andere Europese landen. CIDI stelt sinds 1983 ieder jaar een monitor van meldingen van antisemitisme samen waarin de meldingen bij CIDI en ADV's en mediaberichten over antisemitisme worden gepresenteerd.

op deze discriminatiegrond hadden betrekking op dat terrein, waar dat over het geheel aan meldingen slechts 4 procent was. Nog eens 17 meldingen hadden betrekking op media of reclame. In ieder geval 23 melders voelden zich gediscrimineerd door de eerdergenoemde campagnespot van de PVV.

► **Een melder is tv aan het kijken en krijgt een reclamespotje van een politieke partij te zien dat afsluit met 'islam is dodelijk'. De melder is zelf van Joodse afkomst en vindt dit niet kunnen.** ADV-melding

12 procent van de meldingen van internetdiscriminatie bij MiND had betrekking op de discriminatiegrond godsdienst (71 meldingen). Bijna alle meldingen in deze categorie gingen over discriminatie op grond van islam (94 procent). Het College ontving 17 verzoeken om een oordeel over godsdienstdiscriminatie. In 9 van de 17 verzoeken in 2018 ging het om de islamitische geloofsovertuiging. 6 procent van de vragen bij de Front Office (146) had betrekking op godsdienstdiscriminatie.

4.2.6 Op grond van geslacht, inclusief genderidentiteit

In 2018 zijn in de politiesystemen 28 incidenten gevonden van discriminatie op grond van geslacht. In bijna alle gevallen ging het daarbij om discriminatie van transgender personen. Fysiek en verbaal geweld kwamen in de registraties terug, evenals ongelijke behandeling, bijvoorbeeld door een taxichauffeur die geen transgender klanten wil hebben of door een sportschool die een transgender persoon geen toegang tot de kleedkamer wil verlenen.

Bij de ADV's had 11 procent (466) van de meldingen betrekking op de discriminatiegrond geslacht. 17 procent van deze meldingen ging over transgenderdiscriminatie. 46 procent van de meldingen van discriminatie op grond van geslacht had betrekking op de arbeidsmarkt, veelal werving en selectie. Deels ging het daarbij om personeelsadvertenties waarin expliciet of impliciet alleen naar mannelijke of vrouwelijke kandidaten werd gezocht, en deels om vrouwen die, meestal vanwege hun zwangerschap, afgewezen werden voor een baan of promotie werd geweigerd.

Meldingen van incidenten in de buurt of wijk gingen vaker over agressie jegens transgender personen. Melders werden uitgescholden of geïntimideerd door burens of voorbijgangers. Ook enkele vrouwen meldden incidenten van intimidatie op straat.

Het College ontving 103 verzoeken om een oordeel over discriminatie op grond van geslacht in 2018, goed voor 20 procent van het totaal aantal verzoeken. 64 van de verzoeken hadden te maken met zwangerschap en 7 met genderidentiteit. Als gevolg van het tijdelijk meldpunt Zwangerschapsdiscriminatie in 2017, ontving het College in dat jaar buitengewoon veel vragen bij de Front Office over deze discriminatiegrond (1.686). In 2018 waren dit er 741. Daarmee had nog steeds 28 procent van de vragen betrekking op discriminatie op grond van geslacht.

Transgender Netwerk Nederland (TNN) registreerde in 2018 19 meldingen van discriminatie van transgender personen. De meldingen hadden onder andere betrekking op de arbeidsmarkt, collectieve voorzieningen, horeca en de privéomgeving. Het ging veelal om omstreden behandeling.²²

► **Op LinkedIn staat een vacature waarin iemand aangeeft op zoek te zijn naar een leuke jonge dame. Het betreft een functie van productiemedewerker.** ADV-melding

4.2.7 Op overige gronden

Alle discriminatie-incidenten die geen betrekking hebben op een van de vijf gronden die genoemd worden in het Wetboek van Strafrecht (zie paragraaf 1 van dit hoofdstuk), of waarvan onduidelijk is op welke discriminatiegrond ze betrekking hebben, worden bij de politie geregistreerd als onbekend/overig. Het percentage registraties van onbekend/overig ten opzichte van het totaal aantal geregistreerde discriminatiegronden, nam in 2018 af van 21 procent naar 17 procent. Uit de registraties blijkt dat het in veel gevallen ging om bekladdingen van gebouwen, auto's of wegen met hakenkruisen, zonder dat duidelijk was of dit gericht was tegen een specifieke groep of persoon.

Bij de ADV's kwamen verder nog veel meldingen binnen op de gronden leeftijd (367|8 procent), nationaliteit (119|3 procent) en slechts incidenteel op de gronden arbeidscontract (21) en burgerlijke staat (27). Bij 372 meldingen (9 procent van het totaal) ging het om een niet wettelijk beschermde grond. Het grootste deel van de meldingen van leeftijdsdiscriminatie had, net als in voorgaande jaren, betrekking op discriminatie tijdens sollicitaties of in vacatureteksten. In hoofdstuk 6 wordt dit verder toegelicht. De meldingen van discriminatie op grond van nationaliteit waren vaak afkomstig van EU-burgers, vaak uit Oost-Europese lidstaten, die in Nederland wonen en bijvoorbeeld geen telefoonabonnement kunnen afsluiten, geen bankrekening kunnen openen of bij het zoeken naar een woning worden afgewezen door de verhuurder. Ook asielzoekers en vluchtelingen deden melding van discriminatie op grond van nationaliteit.

Bij het College ging 15 procent van de verzoeken om een oordeel over leeftijd en 7 procent over nationaliteit.

- ▶ Een vrouw krijgt tijdens haar bevallingsverlof haar werkgever op bezoek met een ontslagbrief. Werkgever vindt dat de vrouw minder flexibel is nu zij een kindje heeft. De vrouw vraagt de ADV wat zij hieraan kan doen. ADV-melding
- ▶ Een melder loopt op straat als een groep jongeren haar vijandig bejegend in verband met het feit dat ze transgender is. De melder gaat angstig naar huis. ADV-melding

4.3 In het kort

► 43 procent van de door de politie geregistreerde discriminatiegronden (1.442 registraties) was gerelateerd aan de grond herkomst. Bij de ADV's ging het om 1.949 meldingen in 2018. Bij de incidenten ging het vaak om ruzies in de woonomgeving, beledigingen op de openbare weg, of om ongelijke behandeling bij het winkelen of bij het zoeken naar een baan of huisvesting. Het College ontving 94 verzoeken om een oordeel en 636 vragen bij de Front Office gerelateerd aan de discriminatiegrond herkomst. 26 procent van de meldingen bij MiND ging in 2018 over herkomst.

► Een kwart van de in 2018 door de politie geregistreerde discriminatiegronden betrof seksuele gerichtheid (847 registraties), met name homoseksualiteit. Bijna de helft van de registraties had betrekking op uitlatingen, vaak in de woonomgeving of op de openbare weg. Bij de ADV's kwamen 193 meldingen van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid binnen, 4 procent van het totaal. Het ging zowel om vijandige bejegening, op het werk of op straat, als om omstreden behandeling. Het College ontving 6 verzoeken om een oordeel op deze grond en 51 vragen bij de Front Office.

► De ADV's ontvingen 596 meldingen van discriminatie op grond van handicap in 2018, 14 procent van het totaal. Het was daarmee na herkomst de meest gemelde discriminatiegrond. De meeste meldingen gingen over omstreden behandeling, bijvoorbeeld in de context van collectieve voorzieningen of op de arbeidsmarkt. De politie registreerde 16 discriminatie-incidenten met betrekking tot deze grond. Bij het College was handicap in 2018 wederom de grond met het grootste aantal verzoeken om een oordeel: 127 (een kwart van alle verzoeken).

Zowel bij de ADV's als bij het College lijkt de stijging van de afgelopen jaren op deze grond stand te houden.

► In 2018 betrof 8 procent van de door de politie geregistreerde discriminatiegronden, net als in 2017, antisemitisme. Meestal ging het om uitlatingen in de woonomgeving, de openbare weg, of in de media. Bij de ADV's betrof slechts 1 procent van de meldingen antisemitisme, wat neerkwam op 48 meldingen in totaal. Bij MiND kwamen 145 meldingen van antisemitisme op internet binnen (25 procent van het totaal).

► Bij de politie werden in 2018 in totaal 151 incidenten van godsdienstdiscriminatie geregistreerd, waarvan 91 procent betrekking had op discriminatie van moslims. Bij de ADV's kwamen 304 meldingen van godsdienstdiscriminatie binnen, waarvan twee derde gericht tegen moslims. Bij de politieregistraties ging het vaak om agressie in de woonomgeving, in de ADV-meldingen kwamen ook veel ervaringen van arbeidsmarktdiscriminatie voor, bijvoorbeeld vanwege het dragen van een hoofddoek. Het College ontving 17 verzoeken om een oordeel over godsdienstdiscriminatie en 146 vragen over deze discriminatiegrond.

► 11 procent (466) van de ADV-meldingen had betrekking op discriminatie op grond van geslacht, waarvan 17 procent ging over discriminatie van transgender personen. In bijna de helft van de meldingen was de arbeidsmarkt het terrein waar de ervaring zich afspeelde. De politie registreerde 28 maal de discriminatiegrond geslacht. In bijna alle gevallen ging het om transgender personen die agressief werden bejegend of ongelijk werden behandeld. Het College ontving 103 verzoeken om een oordeel over discriminatie op grond

van geslacht, en 741 vragen gerelateerd aan deze grond bij de Front Office.

5.1 Inleiding

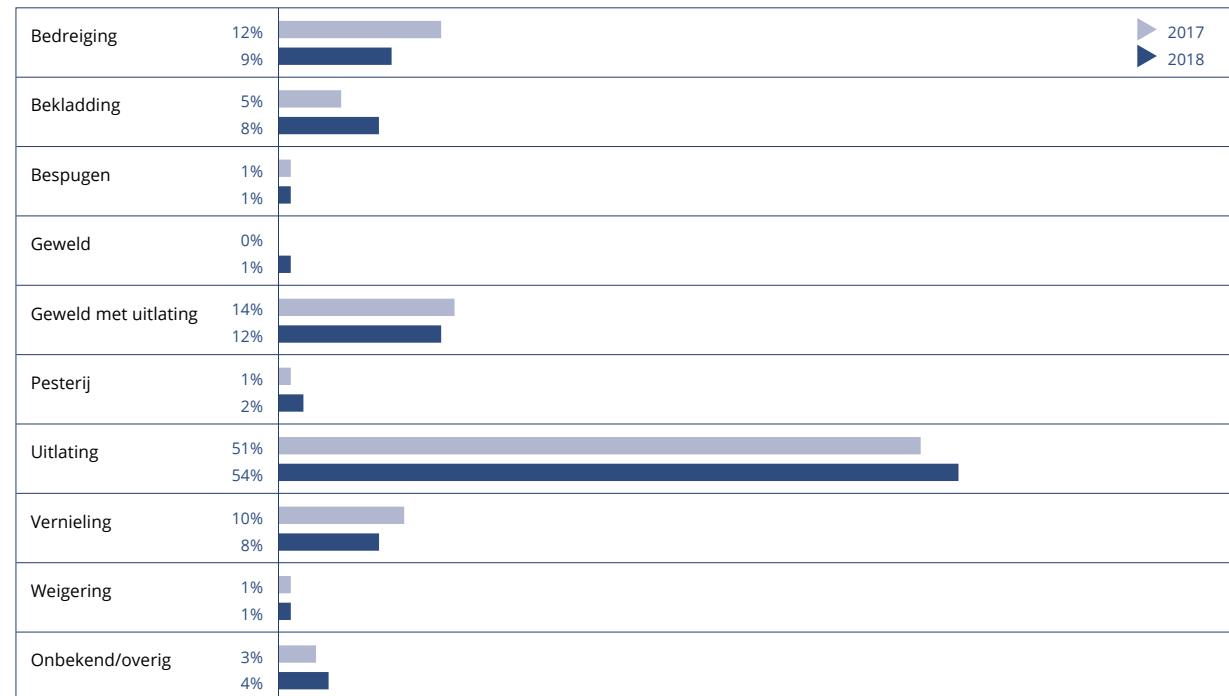
Zoals in het voorgaande hoofdstuk al duidelijk is geworden, waren de in 2018 geregistreeerde of gevonden discriminatie-incidenten zeer divers van aard. In het ene geval werd een discriminerende vacaturetekst gemeld bij een ADV, in het andere geval was sprake van een gewelddadig conflict tussen buurtgenoten waar de politie bij werd geroepen. Ook beledigende uitingen op internet kwamen in de registraties voor. In dit hoofdstuk gaan we in op de wijze van discriminatie die door politie en ADV's is geregistreerd. De hieronder gepresenteerde indelingen zijn niet-juridisch van aard en worden gebruikt om inzicht te geven in wat er zich afspeelde. De ADV's en de politie gebruiken verschillende categorieën en aanduidingen, waardoor ze voor een deel niet goed met elkaar vergeleken kunnen worden.

5.2 De wijze van discriminatie

Figuur 5 en figuur 6 geven de procentuele verdeling in de wijze van discriminatie weer die in de registraties van de politie en ADV's is vastgelegd. De absolute aantallen zijn te vinden in de tabellen in bijlage 2.

Op het eerste gezicht zijn er geen in het oog springende verschuivingen tussen de verschillende categorieën, de verdeling bleef over het algemeen hetzelfde. De politie registreerde vooral discriminerende uitlatingen, en in mindere mate incidenten van geweld of bedreiging. De ADV's daarentegen ontvingen voor het grootste deel meldingen over omstrede – oftewel ongelijke – behandeling. Daarnaast ging een derde van de ADV-meldingen over vijandige bejegening.

We gaan hier verder in op de verschillende categorieën, de verschuivingen en de achtergronden van de incidenten per categorie.

Figuur 5 Discriminatie-incidenten politie naar wijze van discriminatie in 2017-2018²³

5.2.1 Uitlating en vijandige bejegening

Meer dan de helft van de door de politie geregistreerde discriminatiewijzen betrof een uitlating: 1.767 keer werd deze discriminatiewijze geregistreerd, 54 procent van het totaal. In 2017 ging het nog om 51 procent van de gevallen. Meer dan de helft van de uitlatingen, 56 procent of 988 registraties, had betrekking op de discriminatiegrond herkomst. Deze grond was daarmee duidelijk oververtegenwoordigd in de categorie uitlatingen.

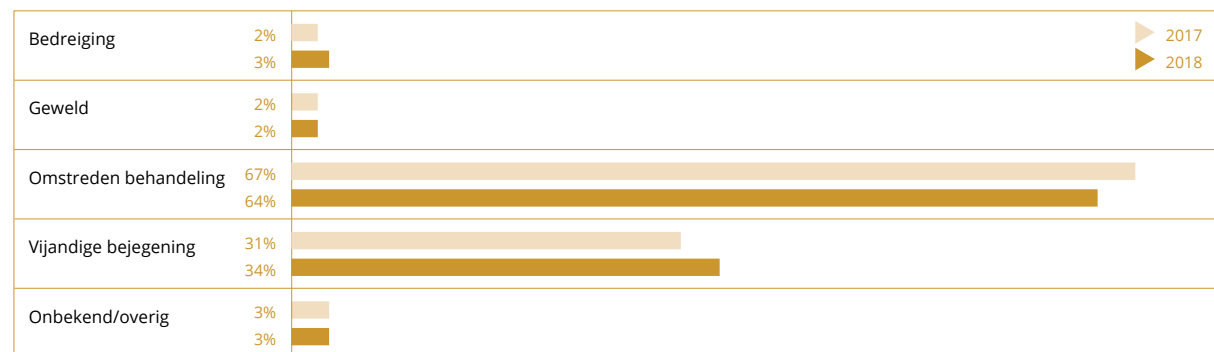
► Een langsepende burenrुzie loopt uit de hand door een barbecue. Een buurman roept 'stomme jood' richting de aangever en haar partner. Zij voelt zich erg gekwetst. De buurman weet waarschijnlijk dat zij van Joodse komaf is. Registratie politie

473 uitlatingen (27 procent) waren gerelateerd aan seksuele gerichtheid, 158 (9 procent) waren antisemitisch van aard en 83 (5 procent) hadden te maken met een (niet-joodse) godsdienst. In de meeste gevallen ging het om schelden met discriminerende woorden die aan een van deze discriminatiegronden gerelateerd konden worden. Bij de gronden antisemitisme en seksuele gerichtheid was een deel van de geregistreerde uitlatingen ogenschijnlijk niet gericht tegen joodse mensen of lhbt-personen, maar ging het om algemeen schelden met de woorden 'homo' of 'jood'. In sommige gevallen kenden de betrokkenen elkaar, bijvoorbeeld bij een conflict tussen burens of vrienden. In andere gevallen werden mensen door onbekenden uitgescholden.

▶ **Een man wordt voor de deur uitgescholden door een onbekende man: 'Kankernegers. Jullie gaan zien, jullie gaan dood. Ik ga mijn vriend bellen. Ik ga jullie dood maken, kankernegers.'** Registratie politie

De geregistreerde uitlatingen vonden op allerlei typen locaties plaats, maar met name in de directe woonomgeving (36 procent van de gevallen) en op de openbare weg (16 procent). Ook stonden 196 incidenten (11 procent) onder media/communicatie geregistreerd. Daarbij ging het vaak om mensen die discriminerende berichten via e-mail, telefoon of sociale media ontvingen.

De ADV's ontvingen in 2018 1.485 meldingen van vijandige bejegening, 51 meer dan in 2017. Meldingen van vijandige bejegening gingen meestal over de gronden herkomst

Figuur 6 ADV-meldingen naar wijze van discriminatie in 2017-2018²⁴

(minstens 924 | 70 procent).²⁵ Godsdienst (133 | 10 procent) en seksuele gerichtheid (124 | 9 procent) kwamen ook voor; gronden als handicap, geslacht en leeftijd werden veel minder vaak geregistreerd. Naast beledigende uitlatingen zoals die bij de politie werden geregistreerd, gingen meldingen van vijandige bejegening bij ADV's ook vaak om pesterijen op het werk en over meldingen over discriminerende uitingen in de media. In de laatstgenoemde categorie waren de PVV-campagnespot (zie hoofdstuk 1) en een uitspraak van voormalig D66-leider Pechtold over Russen ('Ik moet de eerste Rus nog tegenkomen die zijn eigen fouten rechtzet') aanleiding voor meldingen bij ADV's.

5.2.2 Omstreden behandeling

Bij de ADV-meldingen was omstreden behandeling de laatste jaren steeds de meest gemelde discriminatiewijze. Hieronder vallen alle incidenten waarbij melder zich ongelijk of oneerlijk behandeld voelen door een ander. Ook in 2018 gingen de meeste ADV-meldingen over omstreden

▶ **Een homoseksuele man wordt, sinds hij uit de kast is gekomen, door een voormalige vriendin lastiggevallen. De vriendin schrijft berichten naar hem, zijn moeder en leden van een koor waar hij lid van is, teksten waarin homoseksuelen belachelijk worden gemaakt.** Registratie politie

behandeling. 2.770 meldingen (64 procent van het totaal) hadden hiermee te maken.

▶ **Een gezin met een migratie-achtergrond wordt regelmatig bespuugd en uitgescholden door hun burens, onder meer voor 'kut-allochtonen' en dat ze terug moeten naar hun eigen land. Dit vindt plaats sinds de komst van de burens in 2015.** ADV-melding

Vaker dan bij andere discriminatiewijzen speelden de meldingen van omstreden behandeling zich af op de arbeidsmarkt: in 36 procent was dit het geval. Meestal ging het daarbij om incidenten bij werving en selectie: melders werden afgewezen voor een baan vanwege hun herkomst, bijvoorbeeld op basis van hun achternaam, vanwege hun leeftijd, omdat ze een hoofddoek droegen, vanwege een beperking of omdat ze zwanger waren. De omstreden behandeling was daarbij soms expliciet, bijvoorbeeld wanneer een bedrijf in een afwijzingsmail aangaf dat zij een kandidaat van een bepaalde leeftijd zochten. Soms gaven melders aan dat zij het vermoeden hadden dat er discriminatie speelde zonder het zeker te weten.

Ook collectieve voorzieningen waren vaak de context waarin omstreden behandeling werd gemeld, in minstens 404 gevallen (16 procent van het totaal). Deze meldingen hadden betrekking op uiteenlopende zaken, bijvoorbeeld onterechte kortingen op bijstandsuitkeringen, beperkte toegang tot WMO-diensten, de hoogte van AOW-uitkeringen, deelname aan medisch onderzoek en bloeddonaties. Ook de fysieke (on)toegankelijkheid van gemeentelijke gebouwen of

omstreden behandeling door overheidsambtenaren waren het onderwerp van meldingen. Met andere woorden: soms werden regels of beleid zelf als discriminerend ervaren, soms ging het om de organisatorische context daaromheen.

▶ **Melder wil een bepaald type hoortoestel aanschaffen. De verzekering vergoedt het toestel echter niet aan 65-plussers. Melder voelt zich ongelijk behandeld wegens zijn leeftijd.** ADV-melding

▶ **Melder voelt zich gediscrimineerd wegens zijn handicap, omdat hij van de politie een boete krijgt, terwijl hij vanwege zijn doofheid niet goed heeft begrepen wat de agent bedoelde.** ADV-melding

Veel van de meldingen van omstreden behandeling bij collectieve voorzieningen hadden betrekking op de discriminatiegronden herkomst of handicap. Deze twee gronden sprongen er ook uit bij de minimaal 349 meldingen van omstreden behandeling bij commerciële voorzieningen. Bij de grond handicap ging het vaak om slechte fysieke toegankelijkheid van winkels of digitale diensten. Bij de grond herkomst werd onder andere discriminerende behandeling door winkelmedewerkers gemeld.

Sommige melders voelden zich ongelijk behandeld door de politie. In ieder geval 72 ADV-meldingen hadden betrekking op omstreden behandeling door de politie op grond van herkomst. Melders vertelden bijvoorbeeld dat zij in hun ogen onterecht werden staande gehouden, of dat zij een

▶ **Melder heeft een donkere huidskleur en wordt in diverse winkels vaak gevraagd om in haar tas te laten kijken. Ze wordt ook een dief genoemd en regelmatig extra in de gaten gehouden door een manager of medewerker. Ze heeft sterk het gevoel dat dit door haar huidskleur komt, want aan witte mensen wordt het niet gevraagd. Ze is heel boos en heeft het gevoel dat ze nergens meer kan komen.** ADV-melding

boete kregen voor een overtreding, maar andere mensen in dezelfde situatie niet. In andere gevallen voelden melders zich op grond van hun herkomst onheus bejegend door de politie. Bij de politie werden geen gevallen van etnisch profileren geregistreerd als discriminatie-incident. Wel blijkt uit de casusbeschrijvingen dat bij sommige incidenten discussie ontstond tussen politieagenten en burgers over de redenen van een staandehouding of bekeuring. Daarnaast zijn bij de politie in 2018 43 klachten ingediend over etnisch profileren door de politie. De ADV-meldingen en klachten bij de politie geven geen compleet beeld van de omvang van etnisch profileren door de politie.

De politie registreerde 46 keer een weigering. In 35 procent van de gevallen speelden de incidenten zich af in de horeca, waarbij mensen vanwege hun afkomst niet naar binnen werden gelaten bij een discotheek, kroeg of snackbar. Soms escaleerde de situatie en ontstond een conflict, soms kon de politie bemiddelen. Andere weigeringen vonden bijvoorbeeld plaats in de commerciële dienstverlening of in een sportcontext.

► **Twee mannen met een verblijfsvergunning worden geweigerd bij een discotheek. De politie gaat ter plaatse en spreekt met portiers. De politie geeft aan dat weigeren niet kan. De mannen worden daarna alsnog toegelaten.**

Registratie politie

5.2.3 Bekladding en vernieling

Soms was een discriminatie-incident gericht tegen eigendommen van personen. Dat was vaak het geval als het ging om bekladding of vernieling. Daarnaast was sprake van bekladdingen van openbare wegen of gebouwen. Het ging daarbij dan om discriminatoire symbolen, bijvoorbeeld hakenkruisen, of woorden die in de bekladdingen terugkomen. In 2018 kwam de discriminatiewijze bekladding 258 keer voor in de politie-registraties. Vernieling werd 279 keer geregistreerd in 2018. Bij elkaar opgeteld bevatten de categorieën bekladding en vernieling 15 procent minder registraties dan in 2017, wat voor een deel verklaard kan worden door het terugbrengen van het aantal geregistreerde discriminatiewijzen tot één per incident.

Bij het overgrote deel van de door de politie geregistreerde incidenten van bekladding of vernieling was de discriminatiegrond onbekend. De verklaring hiervoor is dat de meeste incidenten betrekking hadden op hakenkruisen die op de openbare weg of bij/op openbare gebouwen waren getekend, geveerd, gespoten of gekrast. Doordat de context van de bekladdingen onduidelijk was (bijvoorbeeld geen antisemitische of racistische leuzen en geen voor de hand liggend doelwit), kon ook niet vastgesteld worden of de bekladdingen of vernielingen gericht waren tegen een bepaald persoon of groep mensen. Soms was een conflict weliswaar aanleiding van het incident, maar was de discriminatiegrond alsnog niet te bepalen. In dat soort gevallen leek het hakenkruis gebruikt te worden als algemeen symbool van agressie of bedreiging, vergelijkbaar met het 'algemeen' schelden met discriminerende termen.

- **Man krast hakenkruis in de voordeur van de burens met wie hij ruzie heeft.**
- **Met graffiti is er een hakenkruis aangebracht op straat, ter hoogte van een woning.**
- **Op de windmolen, langs dijk, is een hakenkruis van 1,5 x 1,5 meter aangebracht.**
- **In de hal van begeleid wonen heeft iemand meerdere hakenkruisen op de muur getekend.**

Registraties politie

Waar wel een discriminatiegrond gekoppeld kon worden, was dat bij de bekladdingen met name antisemitisme (29 gevallen), herkomst (16 gevallen) en seksuele gerichtheid (13 gevallen); bij de vernielingen seksuele gerichtheid (19), herkomst (17) en godsdienst (8). De antisemitische bekladdingen waren gericht tegen joodse personen of tegen joden in het algemeen. In 4 gevallen ging het om joodse instellingen zoals een synagoge of een monument. De incidenten met discriminatiegrond herkomst waren ook deels gericht tegen personen en deels zonder duidelijk doelwit maar met algemene racistische termen of gericht tegen migranten of vluchtelingen. Bekladdingen gericht tegen persoonlijke eigendommen waren in sommige gevallen stelselmatig van aard.

▶ **Een vrouw, afkomstig uit Afghanistan is pas verhuisd. Haar bromfiets heeft zij de eerste avond behoorlijk gestald, de volgende ochtend is de tekst 'White Power' op haar bromfiets geschreven. De volgende dag zet zij de bromfiets ergens anders neer. Op die plaats wordt er een hakenkruis in de lak van de brommer gekrast, weer een paar dagen wordt er een dikke streep onder het hakenkruis gezet. Ook haar brievenbus is inmiddels beklad met een hakenkruis.**

Registratie politie

De bekladdingen en vernielingen waarbij de discriminatiegrond seksuele gerichtheid geregistreerd werd, waren slechts in enkele gevallen gericht tegen mensen waarvan bij de politie bekend was dat zij homoseksueel waren. In de meeste gevallen ging het om ongerichte bekladdingen of algemeen gebruik van het woord 'homo' als scheldwoord. 6 van de

8 vernielingen gerelateerd aan godsdienstdiscriminatie hadden betrekking op moslims, 5 keer ging het daarbij om vernielingen aan een moskee of het pand van een islamitische vereniging.

Bij ADV's kwamen ook meldingen binnen over bekladdingen of vernielingen, maar deze werden niet apart geregistreerd en vielen meestal onder de discriminatiewijze vijandige bejegening (zie paragraaf 5.2.1).

5.2.4 Bedreiging en geweld

Discriminatie mondde soms ook uit in, of vormde onderdeel van, gewelddadige incidenten. Het discriminerende karakter van geweld bleek in de politieregistraties meestal uit beledigingen of verwensingen die in de context van het geweld werden geuit. De politie categoriseert dit soort incidenten dan ook als 'geweld in combinatie met uitlating'. 9 procent van de politieregistraties (306 incidenten) had betrekking op een bedreiging (in 2017 was dit 12 procent) en 12 procent van de registraties (408 incidenten) betrof geweld in combinatie met uitlating (in 2017 nog 14 procent).

Zowel bij de registraties van bedreigingen als van geweld valt op dat seksuele gerichtheid vaker dan gemiddeld als discriminatiegrond geregistreerd werd: 42 procent van de geweldsincidenten en 40 procent van de bedreigingen hield verband met deze discriminatiegrond. Dit kwam mede door het feit dat er zowel incidenten waren waarin in het algemeen met het woord 'homo' werd gescholden, zonder dat een van de conflictpartijen daadwerkelijk homoseksueel was, als incidenten waar de (soms vermeende) homoseksualiteit van een persoon juist wel meespeelde.

▶ **Een Marokkaanse-Nederlandse homoseksuele man wordt lastiggevallen door overburen: Marokkaanse-Nederlandse jongens, die hem en zijn partner uitschelden voor gays. Tevens zegt een van de buurjongens in het Marokkaans: 'Ik zal je slaan, ik zal je in je gezicht snijden, ik zal je pakken als je alleen bent.'** Registratie politie

▶ **Ruzie tussen twee vrienden, waarbij de een tegen de ander zegt: 'Ik steek je kanker dood. Kankerhomo, kankermongool.' Schelden en bedreigen over en weer.** Registratie politie

Het aandeel van de discriminatiegrond herkomst in de categorieën bedreiging en geweld was ongeveer even groot als het aandeel van de grond seksuele gerichtheid. De 6 registraties van geweld en bedreiging gerelateerd aan de discriminatiegrond geslacht hadden allemaal betrekking op transgender personen.

► **Een transgender vrouw wordt sinds enkele maanden lastiggevallen door een groep jongeren. Zij wordt op straat uitgedaagd door een jongere die onder andere zegt: ‘Lelijk manwijf, omgebouwde kutvent, wie is het vrouwtje?’ en ‘Wat dan? Moet je klappen, lelijk manwijf?’ Vervolgens wordt er een fles naar haar gegooid en wordt ze geslagen. Later wordt zij nogmaals geslagen en bedreigd door een jongen uit de groep.** Registratie politie

34 procent van de geweldsincidenten vond plaats op de openbare weg waarbij de betrokkenen elkaar vaak niet kenden. 21 procent van de incidenten vond plaats in de directe woonomgeving of binnenshuis. In die gevallen kwam het vaker voor dat de betrokkenen burens of familie van elkaar waren. Uit de casusbeschrijvingen blijkt verder dat we onderscheid kunnen maken tussen incidenten. Bij bepaalde incidenten was de seksuele gerichtheid of herkomst van een persoon de directe aanleiding van het geweld, in de zin van een gerichte discriminerende aanval. Bij andere incidenten kwam het conflict voort uit de specifieke situatie, waarbij de achtergrond, bijvoorbeeld het geloof, van een van de personen er pas in de loop van het conflict bij werd gehaald.

Net als in de afgelopen jaren klopten ook in 2018 verhoudingsgewijs weinig mensen bij de ADV's aan voor een melding van bedreiging of geweld. Slechts 2 procent (66) van de meldingen ging over geweld, 3 procent (128) ging over een bedreiging. 64 procent van de geweldsmeldingen was gerelateerd aan de discriminatiegrond herkomst. Bij de gemelde bedreigingen was dit 58 procent. Seksuele gerichtheid en geslacht kwamen daarnaast geregeld terug in de meldingen. Bij een deel van de meldingen was ook al sprake van een aangifte of lopend onderzoek bij de politie. De ADV-meldingen gingen niet over gevallen van ‘algemeen schelden’ zoals hierboven bij de politie-registraties is beschreven, maar bijna uitsluitend over incidenten waarbij de melder zelf is bedreigd of geweld is aangedaan in een discriminerende context.

► **Een man meldt dat Syrische vluchtelinggezinnen in zijn straat door iemand bedreigd worden middels dreigbrieven.** ADV-melding

ONDERZOEK

GEWELD TEGEN TRANSGENDER PERSONEN
Volgens [recent onderzoek](#) van het Transgender Netwerk Nederland (TNN) worden transgender personen beduidend vaker geconfronteerd met geweld dan andere mensen. De door TNN bevraagde transgender personen maken 7 keer zo vaak mishandeling of bedreigingen mee als de rest van de bevolking, en zijn 10 keer zo vaak slachtoffer van cyberpesten en 4 keer zo vaak van huiselijk geweld. De aangiftebereidheid is volgens TNN laag.²⁶

5.3 In het kort

- ▶ Meer dan de helft van de in 2018 door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten (1.767) betrof een uitlating. 56 procent daarvan had betrekking op de discriminatiegrond herkomst, 27 procent was gerelateerd aan seksuele gerichtheid. De ADV's ontvingen 1.485 meldingen van vijandige bejegening, 34 procent van het totaal. Meldingen van vijandige bejegening gingen meestal over de gronden herkomst (70 procent). Godsdienst en seksuele gerichtheid kwamen ook voor.

- ▶ Net als in voorgaande jaren gingen in 2018 de meeste ADV-meldingen over omstreden behandeling, 2.770 meldingen of 64 procent van het totaal. Vaker dan bij andere discriminatiewijzen speelden meldingen van omstreden behandeling zich af op de arbeidsmarkt en in de context van collectieve voorzieningen. De politie registreerde slechts 46 incidenten van weigering, veelal in de horeca.

- ▶ In 2018 kwam de discriminatiewijze bekladding 258 keer voor in de politie-registraties, vernieling werd 279 keer geregistreerd. Bij het overgrote deel van de door de politie geregistreerde incidenten van bekladding of vernieling was de discriminatiegrond onbekend. Daarbij ging het vaak om hakenkruisen die zonder duidelijk doelwit en zonder context op een gebouw of openbare weg waren aangebracht.

- ▶ Het percentage van registraties van geweld of bedreiging liep bij de politie in 2018 terug. 9 procent van de politieregistraties had betrekking op een bedreiging (306 incidenten) en 12 procent betrof geweld in combinatie met uitlating (408 incidenten). Seksuele gerichtheid werd vaker dan gemiddeld als discriminatiegrond geregistreerd.

De geweldsincidenten vonden plaats op de openbare weg, in de directe woonomgeving of binnenshuis. Bij de ADV's ging het in slechts 2 procent van de meldingen om geweld; 3 procent betrof een bedreiging.

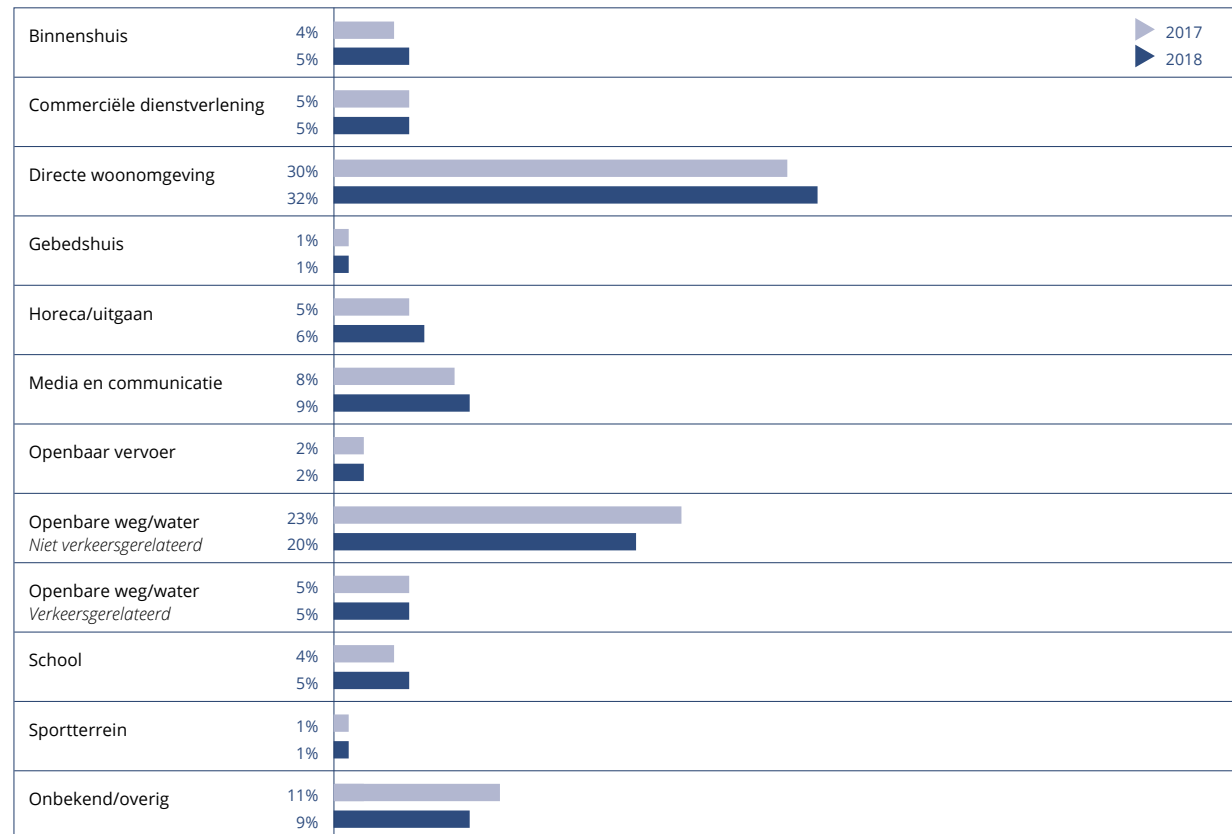
6.1 Inleiding

Mensen kunnen op verschillende plekken en in verschillende contexten tegen discriminatie aanlopen: op hun werk, op straat, bij de sportclub, op school, bij het winkelen of uitgaan, in hun buurt of zelfs binnen hun eigen gezin. In verschillende contexten komen verschillende vormen van discriminatie voor. Zo komt het op de arbeidsmarkt bijvoorbeeld vaker tot ongelijke behandeling, en krijgen mensen tijdens het sporten eerder te maken met agressie of beledigingen. Om deze verschillen van uitingsvormen per context inzichtelijk te kunnen maken, registreren de politie en ADV's respectievelijk de *locatie* of het *maatschappelijk terrein* waar de incidenten zich afspelen. Daar gaat dit hoofdstuk over, waarbij we ook specifiek ingaan op geregistreeerde discriminatie op het internet (paragraaf 6.3).

Een belangrijk verschil tussen de registraties van politie en ADV's is dat de politie uitgaat van de fysieke locatie, terwijl de ADV's en het College het maatschappelijk verkeer of de hoedanigheid van de betrokken persoon als uitgangspunt nemen. Als er bijvoorbeeld een incident was in een winkel, waarbij een kassamedewerker werd uitgescholden door een klant, is dit incident in de politieregistraties terug te vinden onder 'commerciële dienstverlening' (winkel), en bij de ADV's onder 'arbeidsmarkt' (voor de kassamedewerker is het op het werk). De politie heeft een aparte categorie 'werkgerelateerd'. Dit komt hieronder bij de bespreking van het terrein 'arbeidsmarkt' aan de orde.

6.2 Locatie en maatschappelijk terrein

Figuur 7 en 8 laten zien hoe de politie-registraties en ADV-meldingen waren verdeeld over de verschillende locaties en terreinen. De absolute aantallen zijn in bijlage 2 te vinden.

Figuur 7 Discriminatie-incidenten politie naar locatie in 2017-2018²⁷

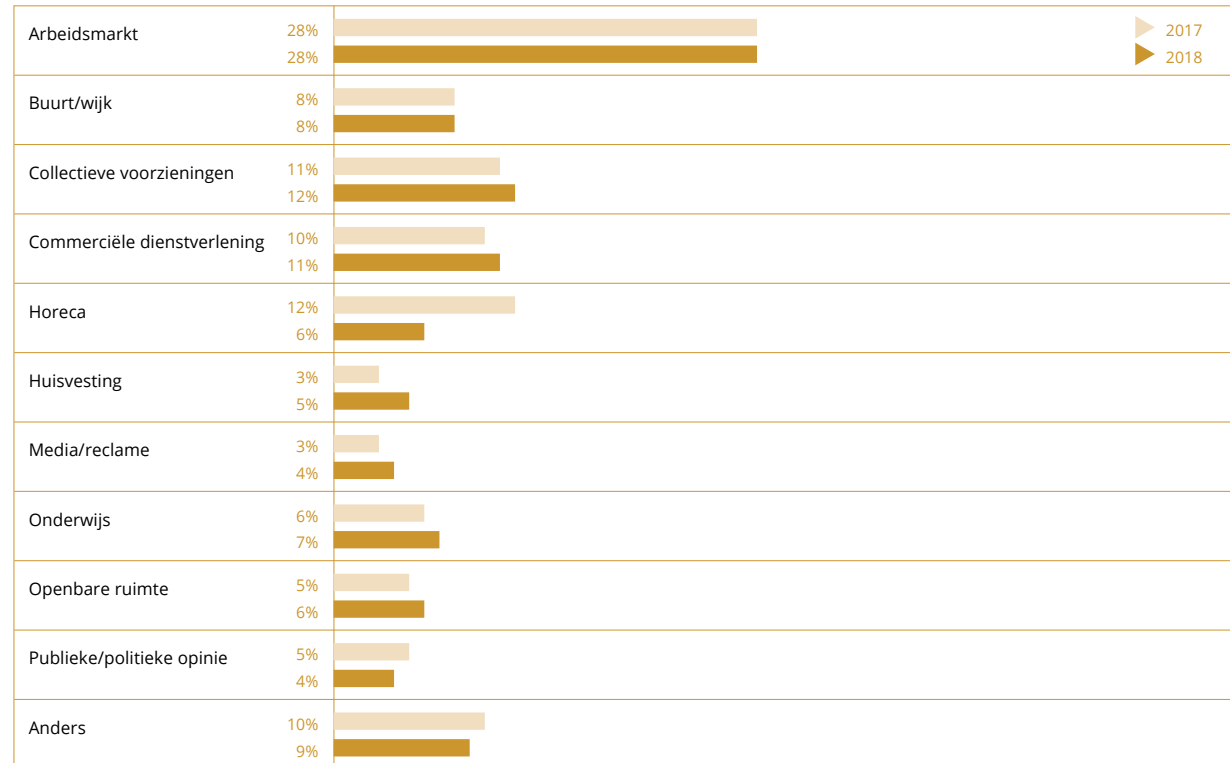
De twee figuren laten duidelijk zien dat de discriminatie-incidenten die de politie registreerde verschillen van de meldingen die bij ADV's binnenkwamen. Bij de politie waren de directe woonomgeving (1.063 incidenten, 32 procent) en de openbare weg (676 incidenten, 20 procent) de meest geregistreeerde locaties. Bij de ADV's hadden de meldingen

het vaakst betrekking op de arbeidsmarkt (1.196 meldingen, 28 procent) en daarnaast collectieve voorzieningen (525 meldingen, 12 procent) en de commerciële dienstverlening (468 meldingen, 11 procent). Hieronder beschrijven we enkele opvallende locaties en terreinen om een beter beeld te schetsen van de incidenten.

Zowel bij de politie als bij de ADV's is de verdeling constant gebleven. De meest opvallende verschuiving deed zich voor bij de ADV-meldingen: het aandeel meldingen dat betrekking had op de horeca halveerde in 2018 van 12 naar 6 procent. Ook hier lag weer de uitzonderlijke situatie in 2017 aan ten grondslag, met 352 meldingen over één incident dat binnen de categorie horeca viel. Discriminatie op het terrein van huisvesting werd juist vaker gemeld: 5 in plaats van 3 procent van de meldingen had betrekking op dit terrein. Bij de politie nam het percentage registraties in de directe woonomgeving met 2 procentpunten toe, het aandeel incidenten op de openbare weg nam (na een eerdere grote afname in 2017) met 3 procent af.

6.2.1 Binnenshuis, in de woonomgeving en in de buurt

Discriminatie in de woonomgeving kan een grote impact hebben op de slachtoffers. De eigen buurt en de eigen woning is per definitie een plek waar mensen zich thuis en veilig willen voelen. Discriminatie tast dat gevoel van geborgenheid en veiligheid aan. Bijna een derde van de door de politie geregistreerde incidenten speelde zich af in de directe woonomgeving van de betrokkenen. Het aantal registraties in de woonomgeving steeg naar 1.063 incidenten in 2018 (32 procent van het totaal). Nog eens 5 procent van de door de politie geregistreerde incidenten vond plaats binnenshuis, bijvoorbeeld in gezinnen, tussen echtgenoten

Figuur 8 ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein in 2017-2018²⁸

of binnen vriendengroepen. 348 ADV-meldingen (8 procent) hadden betrekking op discriminatie in de buurt of wijk, 16 minder dan een jaar eerder.

In meer dan de helft (60 procent, 643 incidenten) van de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten in de directe woonomgeving ging het om uitlatingen, vooral

door buren die elkaar uitscholden. De meerderheid van de incidenten had betrekking op de discriminatiegronden herkomst (492 | 46 procent) of seksuele gerichtheid (284 | 27 procent). In vergelijking met het totaal aantal geregistreerde incidenten waren deze twee discriminatiegronden, en de discriminatiewijze uitlating, iets vaker dan gemiddeld van toepassing op de geregistreerde incidenten in de woonomgeving. Bedreigingen, bekladdingen en vernielingen kwamen ook regelmatig voor. In 38 gevallen werd een incident omschreven als pesterij. Daarbij ging het overwegend om stelselmatigere vormen van discriminatie, zowel tegen homoseksuele stellen als tegen mensen met een migratieachtergrond en vluchtelingen. De daders waren soms de directe buren en soms jongeren uit de buurt.

▶ **Twee vrouwen wonen samen en worden regelmatig getreiterd door jeugd uit de buurt. Dit keer zijn er eieren tegen hun woning gegooid. Er worden vaak discriminerende opmerkingen gemaakt. De buurjongen zou het niet zo hebben op homoseksuelen. Als de politie ter plaatse is wordt ook 'homo's' geroepen.** Registratie politie

▶ **Een Syrisch gezin wordt door de buren gepest. Er zijn eieren tegen de gevel aangegoooid en de buren roepen vaak: 'Fuck off naar je eigen land.'** Registratie politie

De ADV-meldingen van incidenten die zich in de buurt of de wijk van de melder afspeelden, leken in veel aspecten op de door de politie geregistreerde incidenten. Bij veruit de meeste meldingen (minimaal 263 meldingen, 85 procent) was sprake

van vijandige bejegening en een groot deel van de ervaringen had betrekking op de discriminatiegrond herkomst (197 meldingen, 64 procent) en in mindere mate, maar alsnog duidelijk oververtegenwoordigd, seksuele gerichtheid (45 meldingen, 15 procent).²⁹ Het vaakst (in 155 gevallen) waren directe buren de discriminerende partij, in slechts 16 gevallen ging het om kinderen of jongeren uit de wijk. Anders dan bij de politieregistraties kwam een aantal meldingen bij ADV's binnen van discriminatie op grond van handicap in de buurt (24 meldingen). De melders schetsten vaak een beeld van ernstige situaties van intimidatie, waarbij enkele melders ook aangaven dat zijzelf of hun kinderen niet meer hun woning uit durven te gaan en dat zij willen verhuizen. Het College registreert de woonomgeving niet als apart terrein.

▶ **Een vrouw woont samen met haar Turkse vriend. Sinds een half jaar hebben zij nieuwe buren. Kort samengevat doen de buren, zolang ze haar vriend nog niet hebben gezien, heel aardig tegen de vrouw. Als ze hem voor het eerst zien, verdwijnt die aardigheid. Haar vriend wordt bedreigd en voor de hele straat voor schut gezet. De buren stoken de hele straat op tegen hen. Ze zijn ten einde raad.** ADV-melding

6.2.2 Arbeidsmarkt

Arbeidsmarktdiscriminatie, en dan met name ongelijke behandeling in de werving en selectie, kan op veel aandacht rekenen van media, politici en burgers. Beleidsmatig zijn er de afgelopen jaren diverse initiatieven en interventies ontwikkeld om dit probleem het hoofd te bieden. Het aantal meldingen over arbeidsmarktdiscriminatie blijft echter onverminderd groot. Net als in 2017 speelden ook in 2018

weer 28 procent van de bij ADV's gemelde ervaringen zich af op de arbeidsmarkt. In absolute aantallen ging het om 1.196 meldingen in 2018. De politie registreerde 297 incidenten als werkgerelateerd, 9 procent van het totaal.

De meldingen op het terrein arbeidsmarkt lieten een andere verdeling over de discriminatiegronden zien dan de meldingen op andere terreinen. Terwijl de grond herkomst weliswaar ook hier met minimaal 392 meldingen (36 procent) de grootste categorie was, kwam de discriminatiegrond leeftijd, met 240 meldingen (22 procent), op de tweede en de grond geslacht met 194 meldingen (18 procent) op de derde plaats. Bij veruit de meeste arbeidsmarktmeldingen ging het om omstreden behandeling (901 meldingen, 84 procent), iets minder dan de helft van de arbeidsmarktmeldingen had betrekking op de werving en selectie, bijvoorbeeld een onterechte afwijzing bij een sollicitatie. Een kwart betrof discriminatie op de werkvloer, zoals pesterijen door collega's. Daarnaast waren er 91 meldingen over arbeidsvoorwaarden die discriminerend werden toegepast, bijvoorbeeld verschillen in beloning tussen verschillende werknemers.

Bij meldingen van discriminatie in de werving en selectie vertelden melders vaak dat zij bij een bedrijf hadden gesolliciteerd maar dat zij om onduidelijke reden waren afgewezen. Zij hadden het vermoeden dat discriminatie een rol speelde, al was er vaak geen sprake van expliciet discriminerende opmerkingen. Vooral bij de meldingen op grond van herkomst en leeftijd speelde een dergelijk vermoeden vaak een centrale rol. Bij de discriminatiegrond geslacht werd de melder vaak afgewezen vanwege haar zwangerschap. Deze vorm van discriminatie leek vaker expliciet plaats te vinden, waarbij de werkgever openlijk

aangaf dat de zwangerschap de reden van afwijzing of niet-verlenging van een contract was. Discriminatie op grond van geloof bij de werving en selectie had meestal te maken met het dragen van een hoofddoek (zie ook paragraaf 4.2.5).

► **Vermoedelijk vanwege haar leeftijd (54 jaar) wordt een vrouw afgewezen voor een functie bij een verzekeraar. De reden van afwijzing is vooralsnog onduidelijk. De vrouw wordt meegedeeld dat ze niet bij de functie past.**

ADV-melding

► **Een vrouw wordt onder haar eigen naam afgewezen maar ontvangt na twee weken onder een fictieve naam alsnog een uitnodiging.** ADV-melding

► **Een vrouw is aangenomen bij een kinderdagverblijf en kan daar zo snel mogelijk beginnen. Als ze vertelt dat ze heeft ontdekt dat ze zwanger is, hoeft ze niet meer te komen.**

ADV-melding

Meldingen van discriminatie op de werkvloer hadden zowel betrekking op discriminatie door collega's en leidinggevenden als door klanten en externen. Deze meldingen gingen het vaakst over discriminatie op grond van herkomst en daarnaast over discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte. Sommige meldingen waren duidelijk onderdeel van een langer lopend conflict, waarbij de melder zich niet meer geaccepteerd of veilig voelde op het werk. Andere meldingen hadden betrekking op een enkel incident.

► **Melder zit ziek thuis, omdat hij het gevoel heeft dat de manager alle medewerkers met een migratieachtergrond eruit wil werken. Eerder heeft hij samen met collega's een gesprek aangevraagd bij de directeur omtrent de gang van zaken op de werkvloer. Hij krijgt een e-mail terug waarin staat dat hij met de manager moet gaan praten. 'Zo doen we dat in Nederland', staat erbij geschreven.** ADV-melding

Diverse melders gaven expliciet aan dat het bedrijf de situatie niet serieus oppakte, wat voor hen mede een reden was om naar een ADV te stappen.

► **Een werkadviser wordt door een klant onheus bejegend tijdens gesprek en krijgt te horen dat hij niet wenst te spreken met iemand die een hoofddoek draagt. De klant wil alleen geholpen worden door een autochtone Nederlander. Hij wil dit opgenomen hebben in zijn dossier.** ADV-melding

De incidenten die de politie als 'werkgerelateerd' categoriseerde, gingen in de meeste gevallen ook over discriminatie op de werkvloer, maar waren vaak al verder geëscaleerd dan de ADV-meldingen. In diverse gevallen ging het om taxichauffeurs, beveiligers en winkelmedewerkers die door klanten werden uitgescholden of agressief bejegend. Meestal ontstond een conflict, bijvoorbeeld omdat de klant werd terechtgewezen door de medewerker, en werden vervolgens discriminerende beledigingen of bedreigingen geuit. Meer dan de helft van deze incidenten had betrekking op discriminatie op grond van herkomst, meestal gerelateerd aan de huidskleur of migratieachtergrond van de betrokkene. In een conflictsituatie bleek een 'zichtbare' migratieachtergrond een makkelijke aanleiding voor discriminerend gedrag van een ander.

► **Een bedrijfsleider van een café zet jongens uit het café. Hierop zegt een van de jongens 'kankerhomo' tegen hem. Deze jongen weet dat de bedrijfsleider homoseksueel is.** Registratie politie

► **In een binnenspeeltuin ontstaat discussie tussen een medewerker en een klant, waarbij de klant discriminerende teksten roept als: 'Bosaap', 'Je hoort in Artis thuis', 'Ik wacht jou op' en dat hij zijn kop eraf zal trekken.** Registratie politie

In 2018 ging 54 procent van de verzoeken om een oordeel bij het College om discriminatie op het terrein van arbeid. Het aandeel van het terrein arbeid bleef hiermee precies gelijk, wel was het aantal verzoeken hoger, namelijk 277. De Front Office van het College ontving 1.533 vragen over arbeidsmarktdiscriminatie, 63 procent van het totaal aantal vragen over gelijke behandeling. Dit was duidelijk minder dan in 2017 toen 2.459 vragen bij het College binnenkwamen. 2017 was wel een uitzonderlijk jaar waarin bijzonder veel vragen over dit discriminatieterrein werden gesteld (mede als gevolg van het instellen van een meldpunt zwangerschapsdiscriminatie dat jaar).

6.2.3 Op straat (niet verkeersgerelateerd)

Bij de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten die zich op straat afspeelden (niet verkeersgerelateerd) was vaker dan gemiddeld sprake van geweld (153 gevallen, 23 procent). In 42 procent of 284 gevallen ging het om uitlatingen zonder fysiek geweld. Herkomst en seksuele gerichtheid waren de meest voorkomende discriminatiegronden, naast een groot deel met een onbekende discriminatiegrond, waarbij het meestal ging om registraties van hakenkruisen. Anders dan bijvoorbeeld bij discriminatie in de woonomgeving, kenden de betrokkenen elkaar vaak niet. Terwijl soms al een conflict ontstond voordat een discriminerende uiting werd gedaan, waren er ook diverse incidenten waarbij de slachtoffers blijikbaar uit het niets werden lastiggevallen.

ONDERZOEK

ONDERZOEK NAAR VACATURETEKSTEN

Het College liet in 2018 [een screening](#) uitvoeren van in totaal 1,8 miljoen Nederlandstalige vacatureteksten op internet en stelde vast dat minimaal 8.000 (0,44%) vacatures directe leeftijdsdiscriminatie, bijvoorbeeld een leeftijdseis, bevatten en minstens 61.000 (3,33%) vacatures indirecte leeftijdsdiscriminatie, bijvoorbeeld een vacature gericht op studenten.³⁰ Ook bleek uit onderzoek van het College dat een verwijzing naar (jonge) leeftijdsgroepen een sterk afschrikkend effect heeft op oudere werkzoekenden. Als er naar studenten of net afgestudeerden wordt gevraagd, zijn oudere werknemers niet geneigd om te solliciteren.³¹

▶ Een man bezoekt op Koningsnacht Amsterdam met (homoseksuele) vrienden, als er op straat naar hen geroepen wordt: 'kankerhomo's'. De man reageert nauwelijks, maar het groepje achtervolgt hen, waarna hij wordt mishandeld. Registratie politie

▶ Een vrouw is met haar baby in de buggy de hond aan het uitlaten, als een auto achter haar rijdt, waarvan de bestuurder uit het raam roept: 'Big fat ass bitch woman, go back to your fucking country.' De man in de auto komt dreigend op haar af rijden. Registratie politie

Het aantal door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten op de openbare weg (niet verkeersgerelateerd) kwam in 2018 uit op 676, of 20 procent van het totaal. Binnen twee jaar is het aantal incidenten in deze categorie met twee derde afgenomen. Er is geen voor de hand liggende verklaring voor deze daling. Het aantal apart geregistreerde verkeersgerelateerde incidenten op de openbare weg bleef ongeveer gelijk in het afgelopen jaar.

De ADV's ontvingen in 2018 in totaal 264 meldingen op het terrein van openbare ruimte. De meldingen liepen erg uiteen: van graffiti op openbare gebouwen tot mishandeling van vrouwen vanwege hun hoofddoek. In veel gevallen ging het om discriminatie van mensen met een donkere huidskleur, van moslims, joden en lhbt-personen. Uit de casuïschrijvingen van de ADV's blijkt dat bij veel van de ernstige gevallen van discriminatie in de openbare ruimte ook aangifte bij de politie werd gedaan. Het is dan ook mogelijk dat de registraties op enkele punten overlappen.

6.2.4 Onderwijs

Onderwijs en huisvesting zijn kleinere categorieën in de registratiebestanden. Discriminatie op deze terreinen heeft echter niet alleen grote impact op de betrokken personen, maar zorgde in 2018 ook in het maatschappelijk debat voor opschudding.

ADV's ontvingen in 2018 295 meldingen op het terrein van onderwijs, 7 procent van het totaal. De politie registreerde 153 incidenten die zich afspeelden op school, 5 procent van het totaal. De incidenten verschilden van elkaar: waar de politie voornamelijk uitlatingen, bekladdingen en geweldsincidenten registreerde, gingen de meldingen bij ADV's in twee op de drie gevallen om omstrede behandeling. De helft van de ADV-meldingen had betrekking op de discriminatiegrond herkomst, bij 23 procent ging het om discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte. Bij de politieregistraties op dit terrein sprong naast de grond herkomst/huidskleur (28 procent) ook seksuele gerichtheid eruit (19 procent). Terwijl de door de politie geregistreerde incidenten zich bijna altijd in of rondom een basis- of middelbare school afspeelden, speelden de ADV-meldingen zich ook af op ROC's, hogescholen of universiteiten.

Diverse ADV-meldingen hadden betrekking op de verhouding tussen leerlingen of studenten en de onderwijsinstelling. Zo ontvingen ADV's bijvoorbeeld meldingen over discriminerend toelatingsbeleid van scholen, waarbij jongens gemakkelijker werden toegelaten dan meisjes. In andere meldingen vertelden ouders aan ADV's dat hun kinderen, vanwege hun herkomst, anders door leerkrachten werden behandeld dan andere kinderen. Ze kregen bijvoorbeeld een (te) laag schooladvies of werden als lastig bestempeld.

▶ Een jonge moslima loopt stage bij een zorginstelling. Ze krijgt van haar stagebegeleider te horen dat de patiënten zouden hebben geklaagd over haar hoofddoek en dat de stage wordt beëindigd als ze haar hoofddoek niet afdoet. Ze vertelt dit op haar ROC en krijgt een andere stageplaats. Het ROC neemt verder geen actie richting de zorginstelling. ADV-melding

Andere meldingen gingen over leerlingen die gepest werden, bijvoorbeeld op grond van hun seksuele gerichtheid en waarbij de school volgens de ouders niet voldoende steun bood of ingreep. Ook zaten er meldingen tussen van studenten met een chronische ziekte die moeite hadden om een onderwijsinstelling zo ver te krijgen om adequate aanpassingen te doen, zodat zij een opleiding kunnen volgen. Diverse meldingen gingen ook over discriminatie in de context van stages, zowel bij het vinden van een stage als tijdens de uitvoering daarvan.

▶ Volgens de melder wordt zijn zoon vaak gepest en reageert hij daarop. De leerkrachten geven de zoon van de melder altijd de schuld zonder te luisteren naar zijn kant van het verhaal. Een leraar heeft hem ooit 'kutzigeuner' genoemd.
ADV-melding

De politie registreerde voornamelijk conflicten tussen leerlingen onderling of tussen leraren en leerlingen die uit de hand liepen. Daarbij kwam het tot discriminerende scheldpartijen in de klas, op het schoolplein of in de buurt van de school, bijvoorbeeld jegens jongeren die vanwege hun geloof of migratieachtergrond werden beledigd, of jongeren die vanwege hun (vermeende) homoseksualiteit werden uitgescholden. Bij conflicten tussen leraren en leerlingen was de leraar soms het doelwit en soms de bron van de discriminatie of agressie. Tot slot registreerde de politie veel hakenkruisen die op of rondom een school waren gespoten.

▶ Een jongen wordt door klasgenoten gepest op de basisschool (groep 4) met teksten als: 'Jij bent poep, jij bent een baviaan omdat je bruin bent.' De jongen wil niet meer naar school en is naar een andere school gegaan. De ouder doet nu aangifte van discriminatie tegen de school, aangezien zij hebben geweigerd het pestprotocol in werking te zetten en de discriminatie negeerden. Registratie politie

▶ Een homoseksuele jongen wordt op school gepest vanwege zijn homoseksualiteit, meestal door dezelfde twee jongens. Melder is bij bushalte van school door de jongens bedreigd met een mes. Registratie politie

Het College ontving 6 verzoeken om een oordeel op het terrein van onderwijs, 1 procent van het totaal.³² De Front Office van het College ontving in 2018 214 vragen over discriminatie op het terrein van onderwijs, 9 procent van het totaal. Meer dan de helft van deze vragen (115) had betrekking op de discriminatiegrond handicap/chronische ziekte. Dat kan mede verklaard worden door de functie van het College als toezichthouder voor het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking.

6.2.5 Huisvesting

In 2018 ontvingen ADV's 217 meldingen over discriminatie op het terrein van huisvesting, een forse stijging van 49 procent ten opzichte van 2017 toen nog 146 incidenten werden gemeld. Deze stijging zou mede veroorzaakt kunnen zijn door de publieke aandacht die er in 2018 was voor huisvestingsdiscriminatie. Veel van de meldingen gingen over

ONDERZOEK

ENQUÊTE SCHOLIEREN

Uit een enquête onder 1.065 lhbt-scholieren blijkt dat op middelbare scholen veel negatieve dingen over homo's worden gezegd, zowel door leerlingen als docenten.³³ Meer dan de helft van de lhbt-scholieren heeft daar veel last van en vindt dat docenten er niet goed tegen optreden. 44 procent van de lhbt-leerlingen werd het afgelopen jaar uitgescholden wegens hun seksuele oriëntatie. Sommige kregen zelfs te maken met geweld vanwege hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Ondersteunende docenten, een Gender and Sexuality Alliance (GSA) en aandacht voor seksuele diversiteit tijdens de les kunnen de situatie aanzienlijk verbeteren.

herkomst (minimaal 86) en handicap of chronische ziekte (36). In bijna alle gevallen was omstreden behandeling de discriminatiewijze. Sommige meldingen hadden betrekking op de toegang tot huurwoningen. Melders werden bijvoorbeeld afgewezen door verhuurders die expliciet aangaven dat zij geen huurders met een migratieachtergrond willen. Ook was er een aantal klachten van Oost-Europese melders die door makelaars of verhuurders niet werden geholpen.

► **Een vrouw heeft een afspraak voor een bezichtiging van een appartement. De afspraak wordt door de eigenaar afgezegd omdat hij op haar Facebookprofiel heeft gezien dat haar vriend donker is. De eigenaar zegt dat hij zijn pand 'netjes' wil houden en geen 'buitenlanders' in zijn pand wil hebben.** ADV-melding

Deze meldingen zijn in lijn met de uitkomsten van het onderzoek van *De Groene Amsterdammer* die in hoofdstuk 1 zijn beschreven. Andere meldingen gingen over uitsluitende woningadvertenties, waarbij bijvoorbeeld expliciet voor buitenlandse huurders wordt geadverteerd of die zich richten op alleen vrouwen of studenten. Bij advertenties voor studentenkamers stond soms ook juist de eis 'Dutch only' vermeld. De meldingen van discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte hadden meestal een andere achtergrond. Daarbij ging het in veel gevallen om onenigheid tussen de melder en de woningbouwvereniging over benodigde aanpassingen aan de woning waar de verhuurder niet aan tegemoet wilde komen.

Andere meldingen waren afkomstig van woonwagenebwoners die door gemeentelijk beleid geen toegang tot een woonwagendstandplaats konden krijgen. Meldingen van woonwagenebwoners zijn uitgebreid toegelicht in paragraaf 4.2.1.

De politie registreert huisvesting niet, aangezien het geen fysieke locatie betreft. Ook in de registratie van het College komt dit terrein niet expliciet terug. Wel is bekend dat 8 verzoeken om een oordeel bij het College over de toewijzing van de standplaatsen voor woonwagens gingen.

6.2.6 Overige locaties en terreinen

Andere plekken waar mensen discriminatie ervoeren, waren bijvoorbeeld de horeca, sport of in de context van collectieve of commerciële voorzieningen. De terreinen media, communicatie en reclame komen in de volgende paragraaf aan de orde.

Discriminatie in de horeca kwam zowel in de politie-registraties als de ADV-meldingen voor. De politie registreerde 183 incidenten van discriminatie in de horeca in 2018, ADV's ontvingen in ieder geval 242 meldingen met betrekking tot horeca. Herkomst was in beide gevallen de meest geregistreerde grond waarop gediscrimineerd werd. ADV-meldingen gingen daarnaast ook over handicap en geslacht; de politie registreerde ook seksuele diversiteit en antisemitisme als discriminatiegronden. De incidenten vielen uiteen in twee categorieën: aan de ene kant ging het om conflicten tussen gasten van een horecagelegenheid onderling of tussen gasten en personeel. Aan de andere kant ging het om weigeringen aan de deur die door de geweigerde persoon als discriminerend werd ervaren.

► **Een autistische man heeft problemen met de woningstichting en VvE. Hij wil aanpassingen aan de buitenverlichting, zodat hij geen overlast meer ervaart, maar zij gaan daar niet in mee.** ADV-melding

De politie registreerde 47 incidenten van discriminatie in een sportcontext, bij de ADV's kwamen 122 meldingen van discriminatie in de sport binnen. De politie-meldingen hadden betrekking op ruzies, scheldpartijen en geweld tussen amateursporters, bijvoorbeeld op het voetbalveld of in een zwembad, en tussen supporters op de tribune van professionele sportclubs. Ook bekladdingen bij sportclubs werden geregistreerd. Bij de ADV's kwamen naast soortgelijke meldingen ook meldingen binnen over ongelijke toegang tot vrijetijdsactiviteiten, bijvoorbeeld vanwege een handicap. Opvallend was ook een aantal meldingen van mannen die zich gediscrimineerd voelden door activiteiten gericht op vrouwen of moeders.

12 procent van de ADV-meldingen ging over collectieve voorzieningen, 11 procent over commerciële dienstverlening. De meldingen hadden voor het grootste deel betrekking op mensen die vanwege hun herkomst of vanwege een handicap ongelijk behandeld werden door overheidsambtenaren of door medewerkers van een winkel, verzekering of telefoonaanbieder. In hoofdstuk 5.2.2 zijn deze meldingen al nader toegelicht. 28 procent van de verzoeken om een oordeel bij het College had betrekking op het terrein leveringen van goederen en diensten (143 verzoeken). Zowel het aandeel als het aantal verzoeken steeg daarmee ten opzichte van 2017. Sinds 2018 heeft er een kleine wijziging in de registratie plaatsgevonden, waarbij verzoeken op grond van handicap die betrekking hebben op onderwijs ook onder het terrein 'goederen en diensten' vallen. Deze registratiewijziging verklaart echter maar een klein deel van de toename van het aantal verzoeken die te maken hebben met dit terrein.

Een vrouw zit in een elektrische rolstoel. Zij wil mee met een bus en vraagt de buschauffeur om de rolstoelplank uit te klappen. De chauffeur weigert. Daarop vindt een woordenwisseling plaats tussen de vrouw en de chauffeur. Een medepassagier helpt de vrouw met de rolstoelplank. De vrouw vindt dat zij is gediscrimineerd omdat de chauffeur niet bereid is om te helpen. De busmaatschappij betwist dit: de chauffeur wilde de vrouw wel helpen maar hij moest eerst de andere passagiers laten instappen.

College-oordeel 2018-121

30 procent van de vragen die bij de Front Desk van het College werden gesteld, had betrekking op de toegang tot goederen en diensten. Van de 724 vragen over dit terrein hielden 243, precies een derde, verband met het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking.

6.3 Discriminatie op het internet en in de media

Naast politie en ADV's registreert MiND meldingen van discriminatie die zich op internet afspelen. Internetgebruikers kunnen zich bij MiND melden en discriminerende uitingen rapporteren. MiND beoordeelt vervolgens of de uiting strafbaar is, en zo ja, dan neemt MiND contact op met de beheerder van de betreffende website of platform om de uiting te laten verwijderen. Onder discriminatie op het internet valt ook discriminatie op sociale media. Het kan zowel over openbare uitingen als over privé-berichten tussen gebruikers van berichtendiensten gaan. Er bestaat dan ook een zekere overlap met andere discriminatieterrainen: de incidenten kunnen zich afspelen op het internet, maar gerelateerd zijn aan de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld tussen collega's) of het onderwijs (bijvoorbeeld tussen leerlingen).

ONDERZOEK

RECHTS-EXTREMISME

In een analyse schetst inlichtingendienst AIVD nieuwe ontwikkelingen in de rechts-extremistische scene die haar focus heeft verbreed van neonazistische, fascistische en antisemitische ideologieën naar anti-islam- en *alt-right*-gedachtegoed.³⁴ De scene is meer fluïde geworden en organiseert zich vaker op sociale media en rondom actuele zaken in plaats van in vaststaande groeperingen. De verspreiding van het gedachtegoed kan de vorm aannemen van opruiing, haatzaaien, demonisering of intimidatie. De AIVD schat de algemene gewelddadigheid van de scene als beperkt in, maar maakt zich zorgen over het risico dat uitgaat van snel geradicaliseerde eenlingen of kleine groepen. De NCTV (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid) komt in een bredere historische en internationale beschouwing tot een soortgelijke conclusie en wijst daarbij op het 'cumulatieve aspect van jarenlange gewelddadige extremistische incidenten die, net als terrorisme, ook het doel hebben om angst aan te jagen'.³⁵

MiND ontving in 2018 583 meldingen van discriminatie op internet. Dat was minder dan de helft van het aantal in 2017 toen MiND nog 1.367 meldingen ontving. Sinds de oprichting van MiND in 2013 was het aantal meldingen elk jaar gestegen. De meeste meldingen kwamen in de eerste maanden van het jaar binnen. Volgens MiND heeft het lage aantal meldingen in 2018 te maken met het uitblijven van meldingspieken naar aanleiding van specifieke maatschappelijke discussies en met de toegenomen activiteit van socialemediaplatforms om discriminerende uitingen te weren of te verwijderen.

Anders dan in voorgaande jaren waren sociale media in 2018 niet de voornaamste bron van de meldingen bij MiND. 49 procent van de meldingen had betrekking op uitingen op overige/autonome websites, 31 procent op sociale media. 12 procent van de meldingen ging over uitingen op fora, blogs of opiniesites. Binnen de categorie sociale media was Facebook het platform waar de meeste meldingen betrekking op hadden (48 procent), 22 procent van de meldingen was afkomstig van Twitter, 21 procent van YouTube.

Terwijl in 2017 nog 44 procent van de meldingen over de discriminatiegrond herkomst ging, was dat in 2018 nog maar 26 procent. Bijna de helft van deze meldingen ging over discriminatie vanwege een donkere huidskleur. Herkomst bleef wel de grond met de meeste meldingen, gevolgd door antisemitisme, dat goed was voor 25 procent van de meldingen bij MiND. 12 procent van de meldingen had betrekking op discriminatie op grond van godsdienst. Bijna alle meldingen van godsdienstdiscriminatie waren gerelateerd aan de islam.

Politie en ADV's registreren discriminatie op het internet niet in een aparte categorie. Bij de incidenten die bij de politie onder 'media en communicatie' en bij de ADV's onder 'media en reclame' vallen, kwamen echter veel incidenten terug die zich ook op internet afspeelden. De politie registreerde 284 incidenten met betrekking tot media en communicatie, 9 procent van het totaal. Het ging daarbij in de meeste gevallen om uitlatingen (196) en bedreigingen (64), het vaakst op grond van seksuele gerichtheid (107 incidenten) en herkomst (94). Uit de casusbeschrijvingen blijkt dat het veelal ging over uitlatingen op sociale media die gericht waren tegen een persoon. Voor een groot deel ging het om mensen die elkaar kenden, bijvoorbeeld familie of (ex-)vrienden. In andere gevallen werden mensen echter ook lastiggevallen door anonieme accounts op sociale media of liep een discussie, bijvoorbeeld over Zwarte Piet, tussen onbekenden uit de hand.

► **Een jonge man wordt via sociale media bedreigd. Hij ontvangt een filmpje waarin iemand een vuurwapen doorlaadt en een stem zegt: 'Say hello to my little friend, kankerhomo'.** Registratie politie

Bij de ADV's kwamen 187 meldingen op het terrein van media en reclame binnen in 2018, een duidelijke stijging ten opzichte van de 148 meldingen in 2017. Deze stijging is met name toe te schrijven aan één incident dat zich voordeed in het tv-programma *Bubbels & Gloss*. In een gesprek over het stijlen van kroeshaar maakte een van de presentatoren de opmerking: 'Ja, die mensen willen ook eens wat anders, je wilt niet altijd als een bosneger erbij lopen.'

► **Een lesbische presentatrice krijgt op Twitter reacties als: 'Ga terug naar de keuken joh! Pot', 'stinkjood' en 'Zonder hun hadden we een stuk minder ellende op deze aardbol'.** ADV-melding

70 mensen stapten naar een ADV om melding te maken van dit incident. Andere mensen voelden zich gediscrimineerd door krantenkoppen, reclames op straat of uitingen op de radio. De eerdergenoemde PVV-campagnespot en de gesprekken bij voetbalprogramma *Veronica Inside* (zie hoofdstuk 1) kwamen ook in de meldingen op dit terrein terug. Meldingen van internetdiscriminatie hadden in de meeste gevallen betrekking op sociale media, waarbij het vaak ging om bedreigingen of beledigingen met een discriminerende ondertoon. Dit soort incidenten werd slechts incidenteel bij ADV's gemeld.

6.4 In het kort

► Bijna een derde van de door de politie geregistreerde incidenten (1.063 incidenten) speelde zich af in de directe woonomgeving van de betrokkenen, 5 procent vond plaats binnenshuis. Het ging meestal om uitlatingen in de context van burenruzies, veel registraties waren gerelateerd aan de discriminatiegronden herkomst en seksuele gerichtheid. 8 procent van de ADV-meldingen (348) had betrekking op discriminatie in de buurt of wijk, waarbij het ook vaak ging om conflicten tussen burens.

► Net als in 2017 speelde ook in 2018 weer 28 procent van de bij ADV's gemelde ervaringen zich af op de arbeidsmarkt, 1.196 meldingen. De politie registreerde 297 incidenten als werkgerelateerd (9 procent van het totaal). Naast herkomst waren leeftijd en geslacht de discriminatiegronden die de ADV's het vaakst registreerden. Vaak ging het om mensen die bij een sollicitatie onterecht werden afgewezen, op basis van hun naam, leeftijd of vanwege zwangerschap. Enkele melders werden stelselmatig op hun werk gepest. 54 procent van de verzoeken om een oordeel (277) bij het College betrof discriminatie op het terrein van arbeid. De Front Office van het College ontving 1.533 vragen over arbeidsmarktdiscriminatie, 63 procent van het totaal.

► Het aantal door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten op de openbare weg (niet verkeersgerelateerd) nam in 2018 af tot 676, 20 procent van het totaal. Binnen twee jaar is het aantal incidenten in deze categorie met twee derde afgenomen. Vaker dan gemiddeld gingen deze incidenten met geweld gepaard. De ADV's ontvingen in 2018 in totaal 264 meldingen op het terrein van openbare ruimte, 6 procent van het totaal.

► ADV's ontvingen in 2018 295 meldingen op het terrein van onderwijs, 7 procent van het totaal. De politie registreerde 153 incidenten die zich afspeelden op school, 5 procent van het totaal. De geregistreerde incidenten verschilden van elkaar: waar de politie voornamelijk uitlatingen, bekladdingen en geweldsincidenten registreerde, betroffen de meldingen bij ADV's in twee op de drie gevallen omstreden behandeling. Hierbij ging het vaak om onenigheid tussen een leerling (of diens ouders) en een onderwijsinstelling. Het College ontving 6 verzoeken om een oordeel op het terrein van onderwijs, 1 procent van het totaal.

► In 2018 ontvingen ADV's 217 meldingen over discriminatie op het terrein van huisvesting. Veel van de meldingen gingen over herkomst (minimaal 86) en handicap of chronische ziekte (36). Sommige meldingen hadden betrekking op de toegang tot huurwoningen, waarbij bemiddelaars of verhuurders discrimineerden bij de selectie van nieuwe huurders. Andere meldingen gingen over discriminerende advertenties voor huurwoningen.

► Meldpunt internetdiscriminatie MiND ontving in 2018 583 meldingen van discriminatie op internet, minder dan de helft van het aantal in 2017. Anders dan in voorgaande jaren waren sociale media in 2018 niet de voornaamste bron van de meldingen bij MiND, maar had 49 procent van de meldingen betrekking op uitingen op overige/autonome websites. De politie registreerde 284 incidenten met betrekking tot media en communicatie. Bij de ADV's kwamen 187 meldingen op het terrein van media en reclame binnen in 2018.

► De verdeling van de meldingen en registraties over de verschillende locaties en terreinen bleef in 2018 in grote lijnen hetzelfde. De ADV's ontvingen minder meldingen van horecadiscriminatie en iets meer meldingen van discriminatie op het terrein van huisvesting. Bij de politie nam het percentage registraties in de directe woonomgeving toe, het aandeel incidenten op de openbare weg nam af.

7.1 Inleiding

Werknemers met een publieke taak werken voor organisaties in dienst van de overheid of voeren taken uit namens de overheid. Denk aan politieagenten, ambulancepersoneel en andere zorgmedewerkers, medewerkers in het openbaar vervoer, docenten en stadswachten. Maar ook aan functionarissen die voor de uitvoering van die publieke taken ondersteunende werkzaamheden verrichten, zoals receptionisten en facilitair dienstverleners. Vanwege het belang van de publieke taak voor de samenleving heeft de overheid speciale aandacht voor deze categorie werknemers, en het tegengaan van agressie en geweld jegens hen (zie de Eenduidige Landelijke Afspraken, ELA). In dit rapport wordt daarom apart gerapporteerd over de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak.

7.2 Aantal registraties werknemers publieke taak

In 2018 registreerde de politie 1.375 discriminatie-incidenten jegens werknemers met een publieke taak. Zoals in figuur 9 te zien is, waren dat er 131 minder dan in 2017, een daling van 9 procent. Deze daling komt met name door een fors kleiner aantal registraties in de politie-eenheid Rotterdam waar in 2018 meer dan een derde minder registraties waren dan een jaar eerder (zie paragraaf 8.6). Een verklaring voor deze daling is niet voorhanden.

Er zijn verschillende groepen werknemers met een publieke taak, uit verschillende sectoren, die in de registraties terugkomen: politie, brandweer, ambulance, openbaar vervoer, zorg. Figuur 10 laat de verdeling van de incidenten over de verschillende categorieën zien, en de verschuivingen daarin.

Figuur 9 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak 2017-2018

Zoals ook in 2017 waren veruit de meeste geregistreerde incidenten gericht tegen politieagenten. Een van de verklaringen voor deze situatie is het feit dat agenten zelf een registratie van een incident kunnen invoeren, terwijl andere beroepsgroepen de stap naar de politie moeten zetten om het incident te laten registreren. Uit andere cijfers van de politie komt naar voren dat politieagenten het meest met verbaal en fysiek geweld geconfronteerd worden bij arrestaties en op uitgaansavonden, maar ook in het verkeer.³⁶ Er is sprake van een beroepsrisico: agenten worden ingeschakeld bij opstootjes of huiselijk geweld en kunnen daar persoonlijk met agressie te maken krijgen. Het feit dat agenten soms zelf geweld moeten gebruiken kan ook weer gewelddadig gedrag jegens henzelf tot gevolg hebben.

Met uitzondering van de zorg, nam het aantal geregistreerde discriminatie-incidenten in alle categorieën af. In de categorie 'overig' waren de betrokken werknemers met een publieke taak meestal handhavingsambtenaren, bijvoorbeeld BOA's, medewerkers van gemeentelijke toezichtsdiensten of

parkeerhandhaving. Ook enkele docenten, en medewerkers van andere semipublieke instellingen waren bij deze incidenten doelwit van discriminatie.

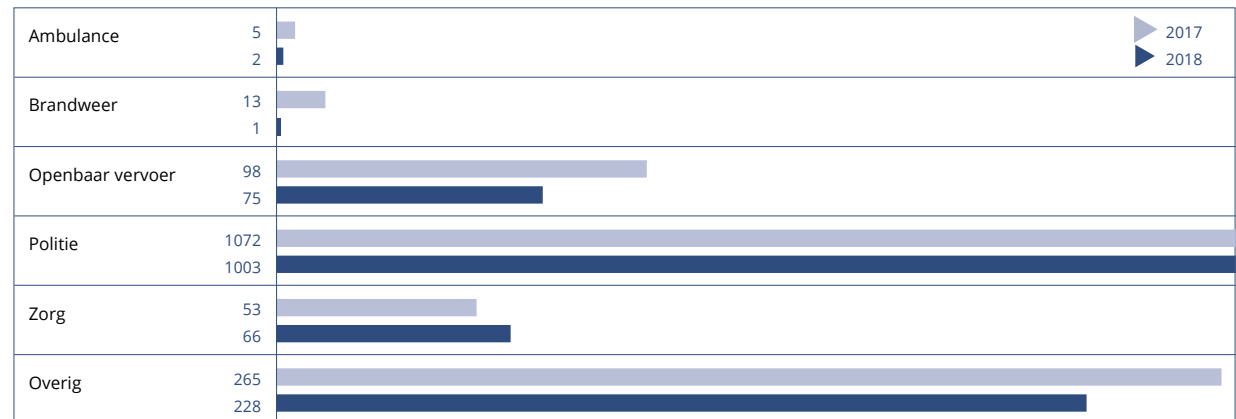
De verschillende groepen werknemers werden overwegend geconfronteerd met uitlatingen, in totaal 1.180 keer (86 procent). Daarnaast werden er 101 bedreigingen vastgelegd, en in 53 gevallen kwam het tot geweld. Bij politieagenten en andere handhavers waren er grof gezegd twee soorten incidenten. In veruit de meeste gevallen werden agenten discriminerend beledigd na een aanhouding, controle of het geven van een bekeuring. In een klein deel van de gevallen werden agenten uit het niets uitgescholden met discriminerende termen. Ook bij de discriminatie van overmedewerkers ging het vaak om incidenten in de context van een controle of terechtwijzing door het personeel.

▶ **Op een station spreken medewerkers van NS veiligheid een man aan die vervelend gedrag vertoont. De man gaat tekeer tegen de medewerkers en zegt: 'Jullie zijn kankerhomo's, kankerflikkers, jullie kankermoeders, kankerlijers.'**

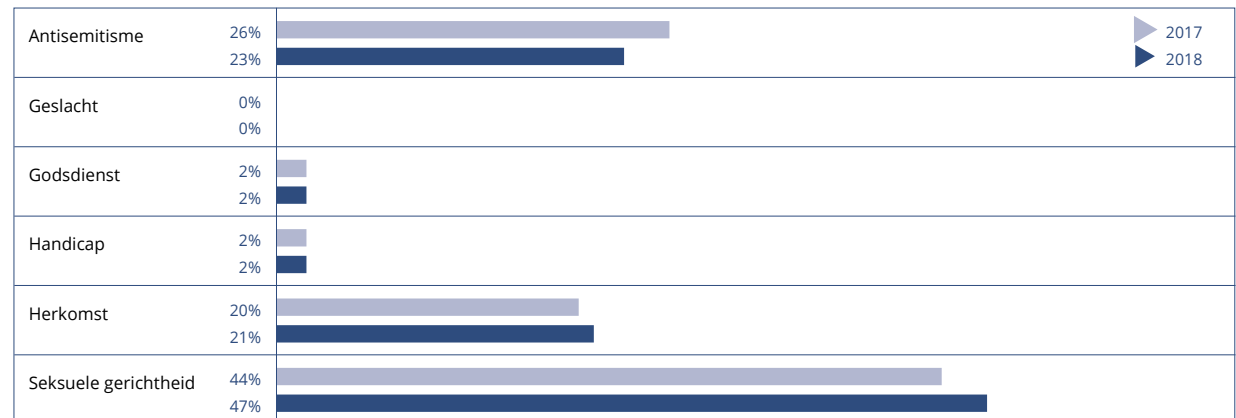
Registratie politie

De incidenten waarbij zorgpersoneel discriminerend werd bejegend vonden in een andere context plaats. Vaak ging het hierbij om agressief gedrag van patiënten tegenover zorgverleners.

Figuur 11 laat zien onder welke discriminatiegronden de discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak werden geregistreerd.

Figuur 10 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak naar type in 2017-2018

Figuur 11 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak naar discriminatiegrond in 2017-2018³⁷

▶ **Een woonbegeleider wordt door een patiënt uitgescholden. Tegen de begeleider is gezegd: 'Je moet je bek houden kankerneger!' Tevens zei de patiënt 'vuile bruine' tegen hem.** Registratie politie

Bijna de helft van de incidenten (47 procent) had betrekking op de grond seksuele gerichtheid. De gronden antisemitisme en herkomst waren goed voor respectievelijk 23 en 21 procent van de registraties. Deze verhouding week af van de verdeling in de reguliere discriminatieregistraties (zie hoofdstuk 4), maar was wel in lijn met wat er bij discriminatie van werknemers met een publieke taak in de afgelopen jaren werd waargenomen. Het grote aandeel registraties van de gronden seksuele gerichtheid en antisemitisme is te verklaren door het frequente gebruik van de woorden 'jood' en 'homo' als algemeen scheldwoord. Met name politieagenten worden vaak voor 'jood' uitgemaakt. Slechts in een klein deel van de registraties op grond van antisemitisme en op grond van seksuele gerichtheid ging het om personen die daadwerkelijk joods of homoseksueel waren.

▶ **Twee dakloze en dronken mannen hangen rond in het ziekenhuis. Bij het naar buiten geleiden van de mannen, zijn agenten door de mannen uitgescholden voor 'kankerjoden'.** Registratie politie

Incidenten geregistreerd als discriminatie op grond van herkomst waren in de meeste gevallen wel expliciet gericht tegen de (vermeende) herkomst van het slachtoffer. In 40 procent van de gevallen was de donkere huidskleur van de

persoon in kwestie de aanleiding, 12 procent was gericht op een (vermeende) Marokkaanse herkomst en net zo veel op een (vermeende) Turkse herkomst. Daarnaast werd in 33 gevallen de sub-discrimatiegrond witte huidskleur geregistreerd, en in 16 gevallen de (vermeende) Nederlandse herkomst.

▶ **Een arrestant scheldt een politieagent uit tijdens het overbrengen in de auto. Hij zegt tegen de politieagent: 'Ik haat Turken, kankerturken.'** Registratie politie

▶ **Een man krijgt een bekeuring en zegt dat hij dit racistisch vindt. Ook zegt hij teksten als: 'Jij ziet eruit als Adolf Hitler', 'Kankernederlanders', 'ik snap jullie blanken echt niet'.** Registratie politie

Het percentage registraties op de grond antisemitisme nam iets af, het aandeel registraties van seksuele gerichtheid en herkomst nam toe. De verschuivingen bleven echter relatief beperkt.

7.3 In het kort

► In 2018 registreerde de politie 1.375 discriminatie-incidenten jegens werknemers met een publieke taak. Dat waren er 131 minder dan in 2017, een daling van 9 procent.

► In veruit de meeste geregistreeerde incidenten waren politiemensen het doelwit van de discriminatie. Ook andere handhavers, docenten en zorgpersoneel liepen aan tegen discriminatie. 74 procent van de incidenten had betrekking op de grond seksuele gerichtheid, 23 procent op de grond antisemitisme en 21 procent op de grond herkomst. Hieronder vielen ook incidenten waarbij algemeen met de termen 'jood' en 'homo' werd gescholden.

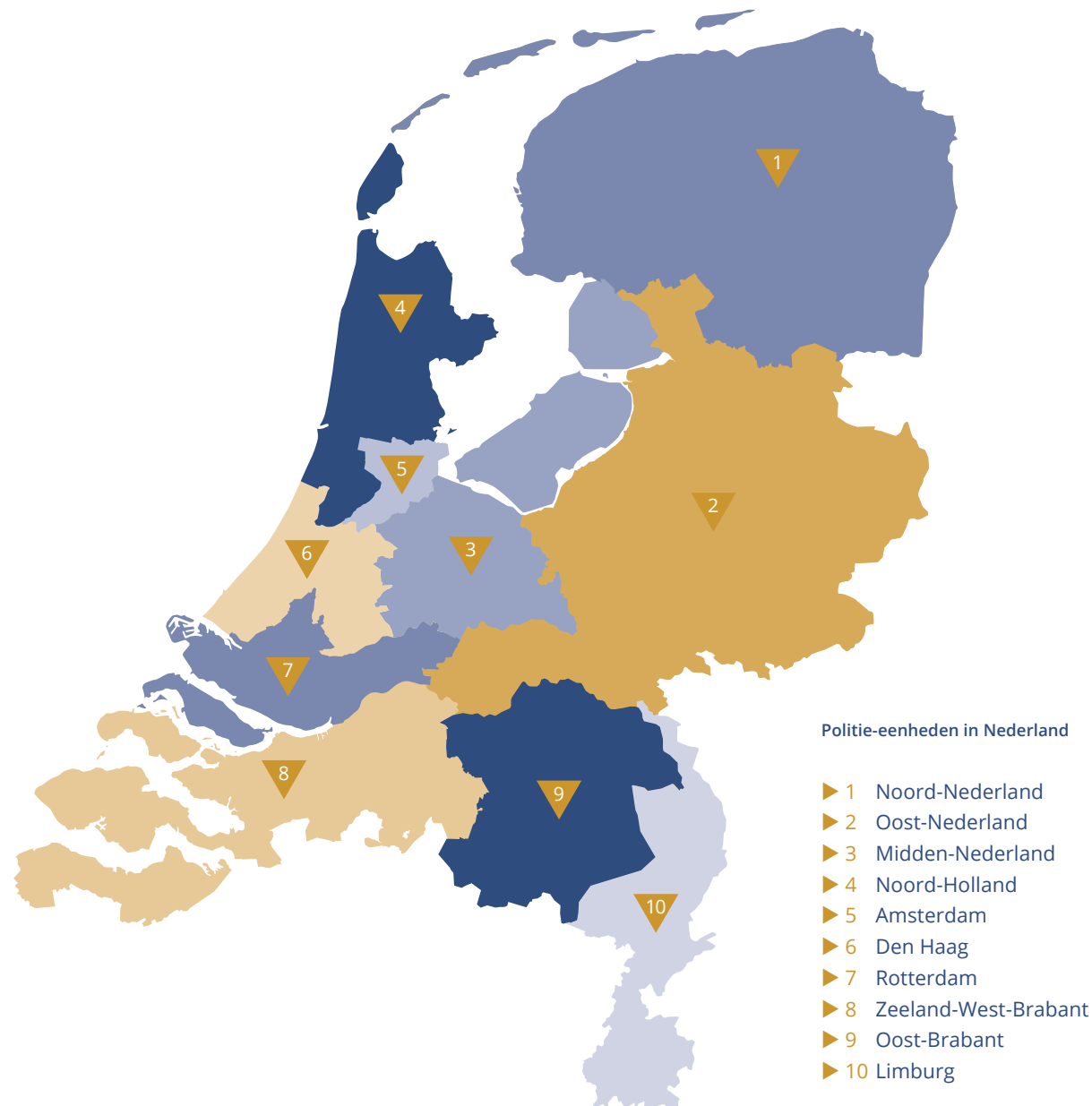
► In 86 procent van de incidenten ging het om discriminerende uitlatingen (1.180 incidenten), in de meeste gevallen was sprake van algemeen schelden met discriminerende scheldwoorden. Daarnaast werden er 101 bedreigingen vastgelegd en in 53 gevallen kwam het tot geweld. Vaak was een aanhouding, bekeuring of terechtwijzing de aanleiding voor de agressie jegens de werknemers.

8.1 Inleiding

Zoals in de voorgaande hoofdstukken duidelijk is geworden, zijn de incidenten van discriminatie die in de verschillende registratiebestanden terugkomen, divers. Verschillende groepen hebben te maken gehad met diverse vormen van discriminatie en op veel verschillende terreinen en locaties. De incidenten vonden plaats over heel Nederland verspreid. Toch zijn er ook verschillen in de manier waarop discriminatie gemeld wordt in verschillende delen van het land. In dit hoofdstuk laten we de registraties en meldingcijfers daarom vanuit een regionaal perspectief zien.

De geografische indeling die we hiervoor hanteren zijn de politie-eenheden. Nederland is verdeeld in tien politie-eenheden. De politie verzamelt en analyseert de gegevens op het niveau van de politie-eenheid. In de meeste politie-eenheden zijn meerdere ADV's actief. De meldingen van deze ADV's zijn per politie-eenheid bij elkaar opgeteld. Cijfers van het College voor de Rechten van de Mens zijn niet uitgesplitst naar de politie-eenheden, omdat het om betrekkelijk lage aantallen gaat. Meldingen bij MiND over discriminatie op het internet zijn vaak niet gebonden aan een fysieke locatie en daarom ook niet opgenomen in de regionale vergelijking.

Doordat er grote verschillen zijn tussen politie-eenheden, bijvoorbeeld in bevolkingssamenstelling en infrastructuur, zou het niet verbazen als de verdeling over de verschillende categorieën, bijvoorbeeld ten aanzien van discriminatiegrond en -wijze, per eenheid verschilt. In een overwegend landelijke omgeving komen misschien andere soorten discriminatie voor dan in een stedelijke context. Deze verschillen stippen we in dit hoofdstuk slechts op overkoepelend niveau aan. Wie meer wil weten over wat bekend is over discriminatie op

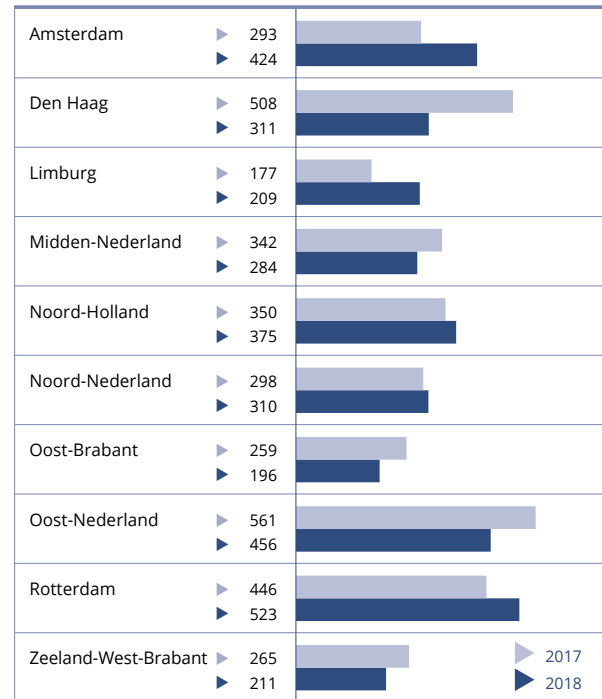

regionaal en lokaal niveau, kan deze informatie vinden in een van de regionale rapporten. Op de website www.discriminatie.nl zijn alle rapporten te vinden.³⁸ Ze bevatten net als dit rapport informatie over de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten, de meldingen bij de ADV's en de verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens.

8.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen

Figuur 12 en figuur 13 laten de verdeling van het totaal aantal registraties en meldingen per politie-eenheid zien, voor zowel 2017 als 2018. Hieruit blijkt dat er bij de politieregistraties in een aantal gevallen duidelijke verschuivingen hebben plaatsgevonden, terwijl de ADV-cijfers – met de uitzondering van Amsterdam – duidelijk minder verandering laten zien.

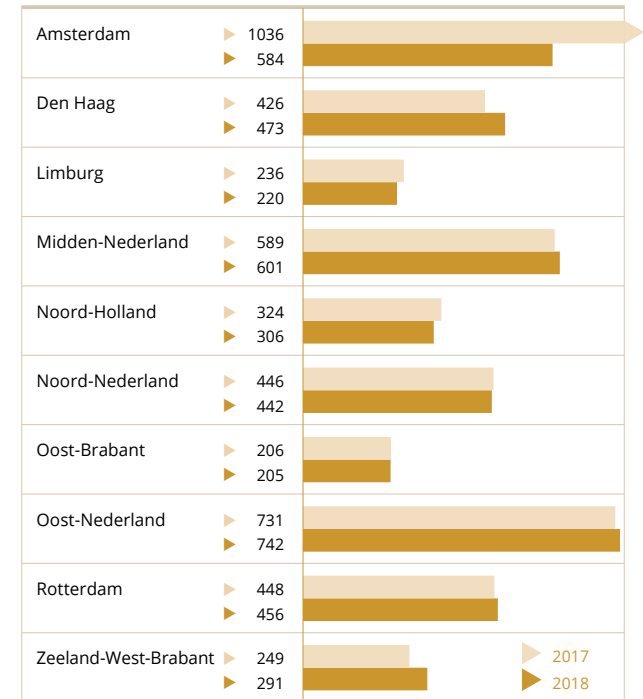
In een aantal eenheden zijn in 2018 duidelijk meer incidenten geregistreerd: Amsterdam registreerde 45 procent meer dan in 2017 (424 in totaal), Rotterdam registreerde 17 procent meer (523 incidenten) en Limburg registreerde 18 procent meer incidenten (209 in totaal). Een aantal eenheden kwam juist uit op een duidelijk lager aantal meldingen: het aantal registraties in Den Haag daalde met 39 procent (naar 311 registraties), in Oost-Nederland nam het aantal af met 19 procent (naar 456 incidenten), in Oost-Brabant daalde het aantal met 24 procent (naar 196 incidenten) in Zeeland-West-Brabant met 20 procent (211 incidenten), in Midden-Nederland met 17 procent. Er zijn geen verklaringen voor deze verschuivingen. Als gevolg van deze verschuivingen is Rotterdam nu de eenheid met het grootste aantal geregistreerde incidenten, Oost-Nederland volgt op de tweede plek en Amsterdam is derde in de rij. Oost-Brabant was de enige eenheid waar minder dan 200 incidenten

Figuur 12 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid in 2017-2018

werden geregistreerd en was daarmee dan ook de eenheid met het laagste aantal registraties.

Als we naar de ADV-meldingen kijken, dan valt meteen op dat het aantal meldingen in de eenheid Amsterdam met 44 procent is gedaald. Dat heeft met name te maken met het uitzonderlijk hoge aantal meldingen in 2017 (352) over één incident in Amsterdam. De daling

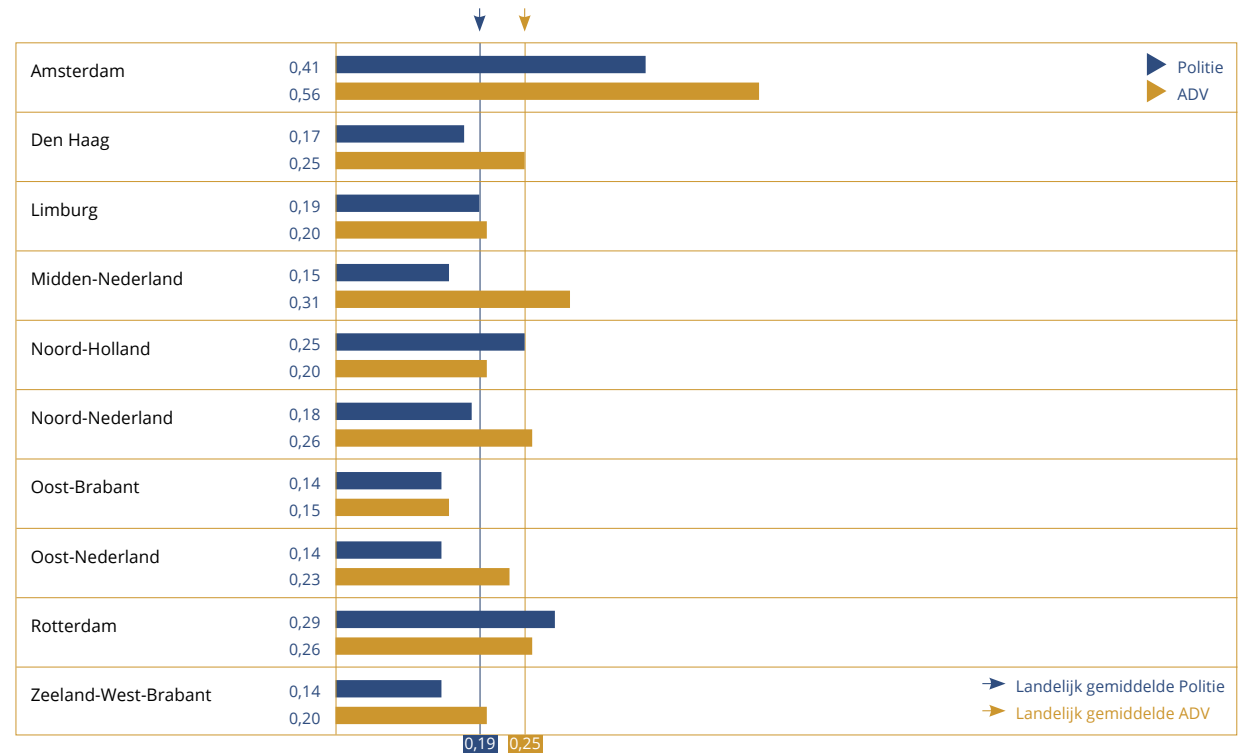

Figuur 13 ADV-meldingen per politie-eenheid in 2017-2018

is echter groter dan dat: het gaat om 452 minder meldingen. In Den Haag steeg het aantal meldingen met 11 procent, in Zeeland-West-Brabant was er een toename van 17 procent. In de andere eenheden waren de veranderingen zeer beperkt. Oost-Nederland was in 2018 de eenheid met de meeste meldingen, gevolgd door Midden-Nederland en Amsterdam. In Oost-Brabant werden de minste meldingen geregistreerd.

Omdat de eenheden duidelijk verschillen in grootte en inwoneraantal, hebben de totalen per eenheid slechts beperkte zeggingskracht. Om de aantallen te kunnen vergelijken, hebben we de aantallen daarom berekend als aantal registraties en meldingen per 1.000 inwoners. In figuur 14 zijn deze promillages per eenheid weergegeven.

Ondanks de sterke daling van het aantal ADV-meldingen bleef de eenheid Amsterdam duidelijk de eenheid met de meeste ADV-meldingen en politieregistraties. Verder is Rotterdam de enige eenheid waar zowel bovengemiddeld veel ADV-meldingen als politieregistraties zijn. De politie-eenheid Midden-Nederland valt op door een bovengemiddeld aantal ADV-meldingen, de eenheid Noord-Holland door een bovengemiddeld aantal door de politie geregistreerde incidenten. De eenheid Oost-Brabant scoorde op zowel absolute als relatieve aantallen (zowel ADV's als politie) het laagst. Verder registreerde de politie in Oost-Nederland, Zeeland-West-Brabant en Midden-Nederland relatief weinig incidenten. ADV's in Limburg, Noord-Holland en Zeeland-West-Brabant ontvingen verhoudingsgewijs weinig meldingen.

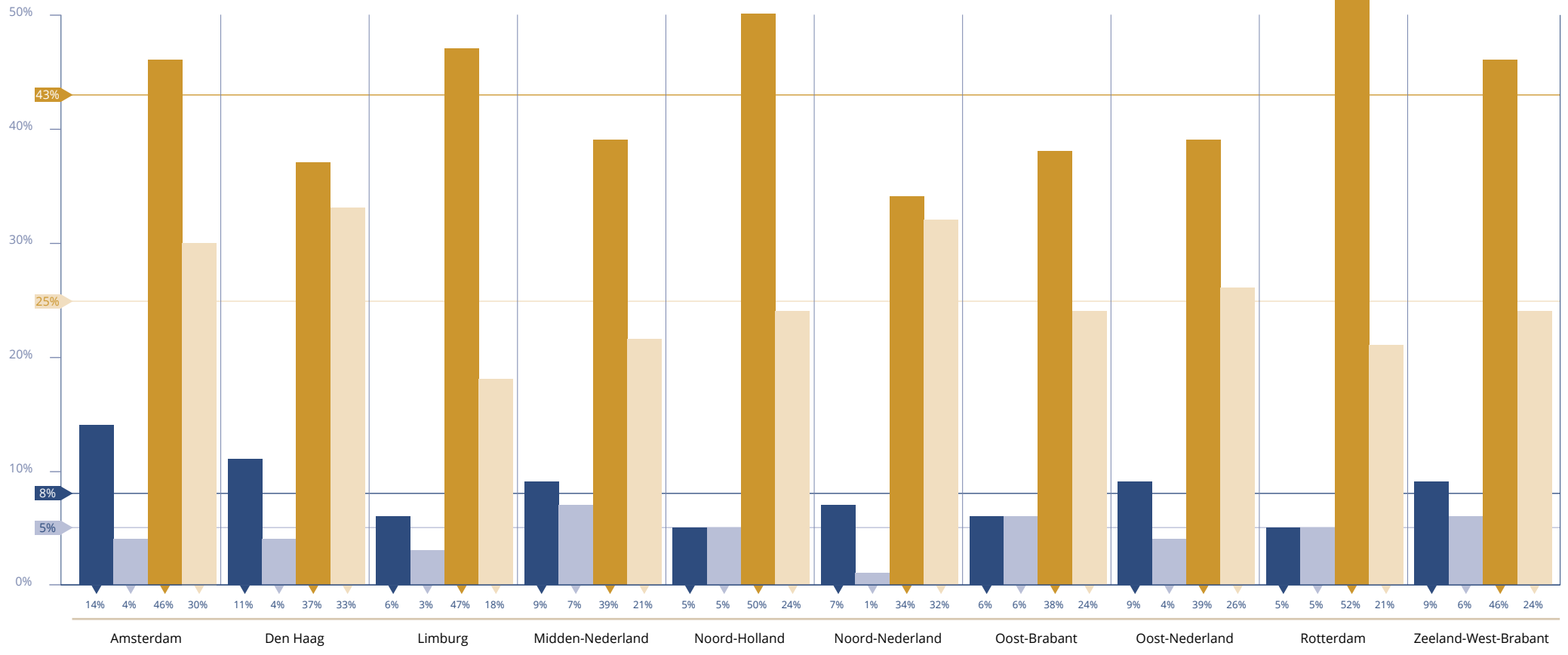
8.3 Discriminatiegrond

In figuur 15 en figuur 16 op de volgende pagina's zijn de verdelingen van de registraties en meldingen naar discriminatiegrond per eenheid weergegeven. We laten hierbij de 'grootste' gronden zien. De figuren laten zien dat er weinig verschillen zijn tussen de eenheden in de volgorde van de gronden die het vaakst terugkomen in de registraties. Herkomst was bij de politie-registraties in alle eenheden de grootste categorie, al liep het precieze percentage uiteen van 34 procent van alle registraties in Noord-Nederland tot 52 procent in Rotterdam.

Figuur 14 Discriminatie-incidenten politie en ADV-meldingen per politie-eenheid per 1.000 inwoners in 2018

De volgorde van de tweede (seksuele gerichtheid), derde (antisemitisme) en vierde categorie (godsdienst) kwam in alle eenheden overeen.

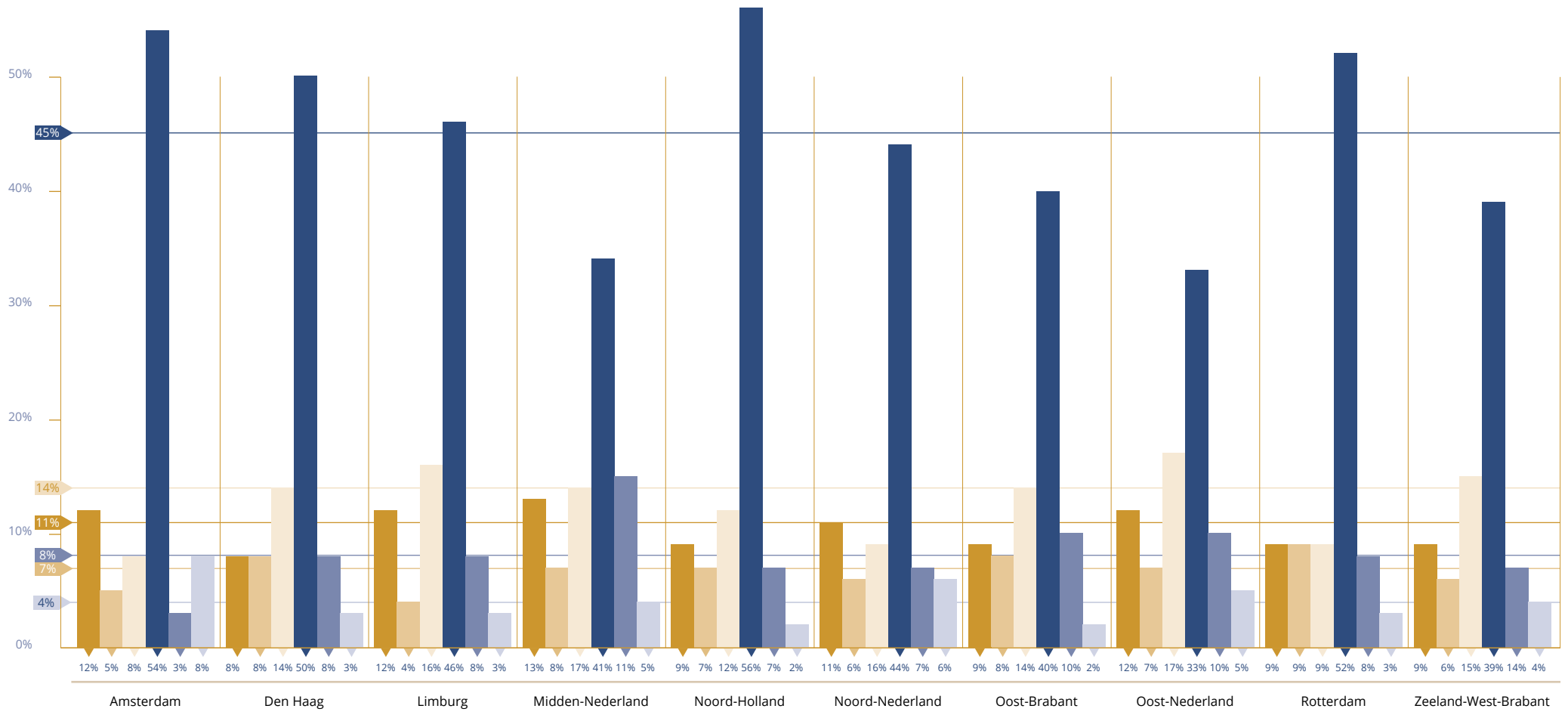
Lees verder op pagina 61

Figuur 15 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2018³⁹

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

- ▶ Antisemitisme
- ▶ Godsdienst
- ▶ Herkomst
- ▶ Seksuele gerichtheid

Figuur 16 ADV-meldingen per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2018⁴⁰

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

- ▶ Geslacht
- ▶ Godsdienst
- ▶ Handicap/chronische ziekte
- ▶ Herkomst
- ▶ Leeftijd
- ▶ Seksuele gerichtheid

Ook bij de ADV-meldingen was herkomst in alle eenheden veruit de grootste grond, variërend van 33 procent in Oost-Nederland tot 56 procent in Noord-Holland. Handicap/chronische ziekte was in bijna alle eenheden (met uitzondering van Amsterdam) de op een na vaakst gemelde grond. De gronden geslacht, godsdienst en leeftijd maakten in verschillende eenheden, met kleine variaties, een ongeveer even groot deel van het totaal aantal meldingen uit, maar de precieze volgorde verschilde wel. De discriminatiegrond seksuele gerichtheid was in de meeste eenheden (wederom met uitzondering van Amsterdam) een van de discriminatiegronden waarop slechts weinig meldingen binnenkwamen.

8.4 Discriminatiewijze

Zoals op basis van de totaalcijfers verwacht kon worden, was uitlating in alle eenheden de meest geregistreeerde discriminatiewijze. Zeeland-West-Brabant was de eenheid met procentueel de meeste uitlatingen (64 procent), in Oost-Brabant kwamen procentueel gezien de minste uitlatingen voor (43 procent). Waar landelijk gezien 9 procent van de politieregistraties over bedreigingen ging, liepen de percentages per eenheid uiteen van 4 procent in Oost-Nederland tot 14 procent in Amsterdam. Geweld in combinatie met een uitlating werd in de eenheden Rotterdam, Amsterdam, Midden- en Noord-Nederland verhoudingsgewijs het vaakst geregistreeerd (14 procent), en in Zeeland-West-Brabant het minst vaak (9 procent).

Net als in heel Nederland registreerden de ADVs in alle eenheden het vaakst ervaringen van omstrede behandeling, en was vijandige bejegening de op een na meest gemelde discriminatiewijze. In Noord-Holland was het verschil

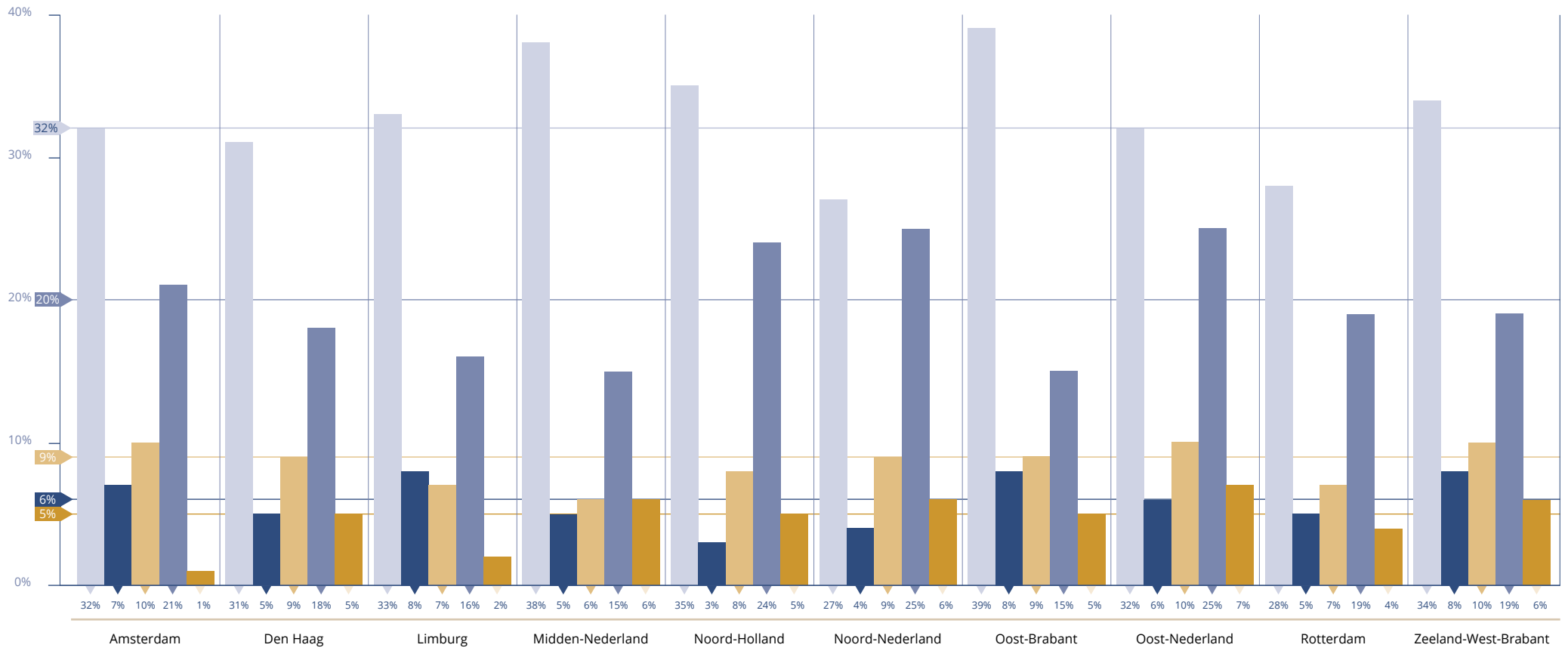
tussen de twee categorieën het kleinst: 51 procent van de meldingen ging over omstrede behandeling, 45 procent over vijandige bejegening. In Midden-Nederland daarentegen had 78 procent van de meldingen betrekking op omstrede behandeling, 29 procent op vijandige bejegening. Als we het aandeel van geweld en bedreiging van het totaal aantal meldingen bekijken, dan valt op dat in Oost-Brabant verhoudingsgewijs veel meldingen binnenkwamen (8 procent), en in Midden-Nederland juist verhoudingsgewijs weinig (2 procent).

8.5 Locatie en maatschappelijk terrein

Zoals bij discriminatiegronden en discriminatiewijzen geldt ook voor de geregistreeerde locaties en terreinen dat de precieze percentages per categorie weliswaar verschillen tussen de eenheden, maar dat de verdeling, van 'groot' naar 'klein', in de meeste eenheden constant is. In figuur 17 en 18 zijn de verdelingen van de locaties en maatschappelijke terreinen per eenheid inzichtelijk gemaakt.

Bij de politiecijfers was de directe woonomgeving in alle eenheden veruit de grootste categorie. 39 procent van de registraties in Oost-Brabant had betrekking op deze locatie (het hoogste percentage), 27 procent van de registraties in Noord-Nederland ging over incidenten in de directe woonomgeving (het laagste percentage). Eenheden die verhoudingsgewijs minder meldingen in de directe woonomgeving laten zien, legden vaak meer discriminatie-incidenten op de openbare weg vast. In Noord-Nederland en Oost-Nederland was dit percentage het hoogst (25 procent), in Oost-Brabant en Midden-Nederland het laagst (15 procent). Daarnaast laat de categorie horeca vrij grote geografische variatie zien.

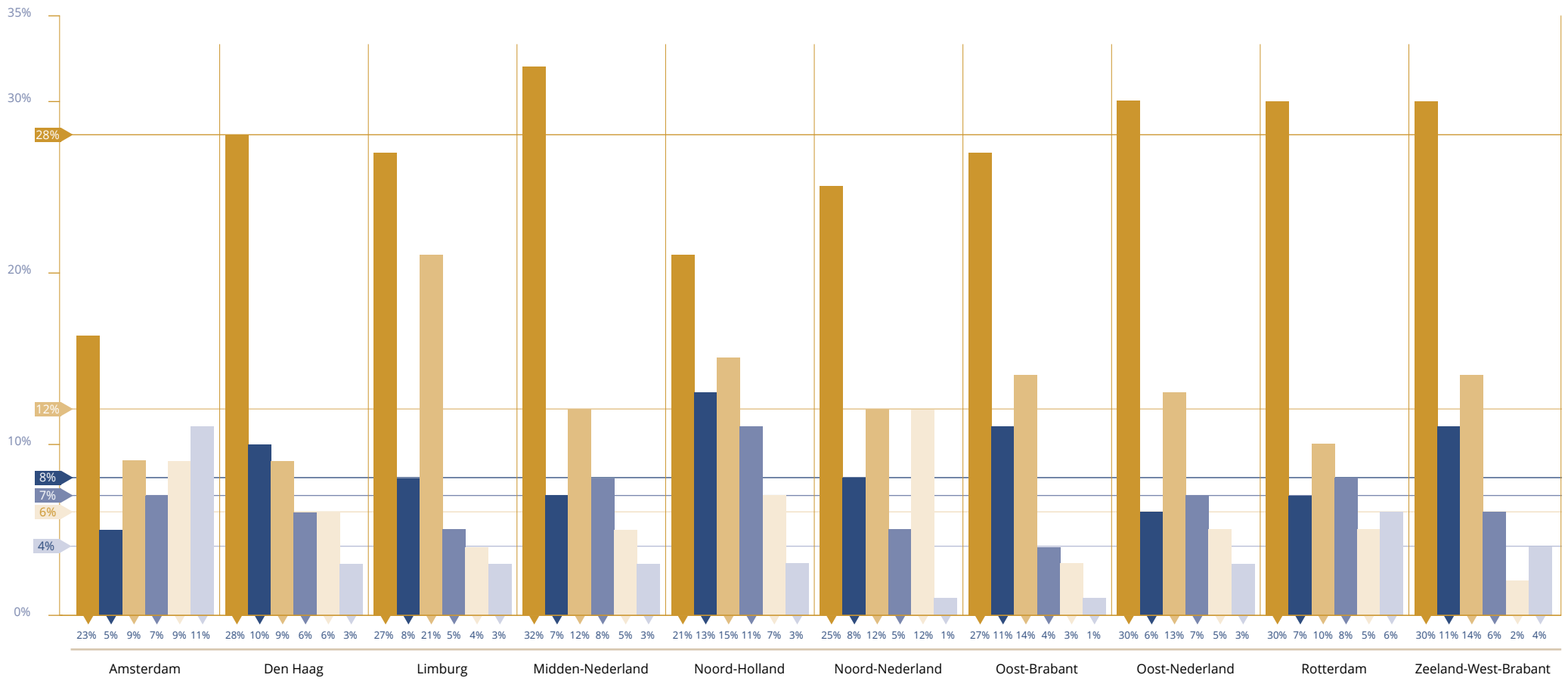
Lees verder op pagina 64

Figuur 17 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar locatie in 2018

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

- ▶ Directe woonomgeving
- ▶ Horeca
- ▶ Media en communicatie
- ▶ Openbare weg (exclusief verkeer)
- ▶ School

Figuur 18 ADV-meldingen per politie-eenheid naar maatschappelijk terrein 2018

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

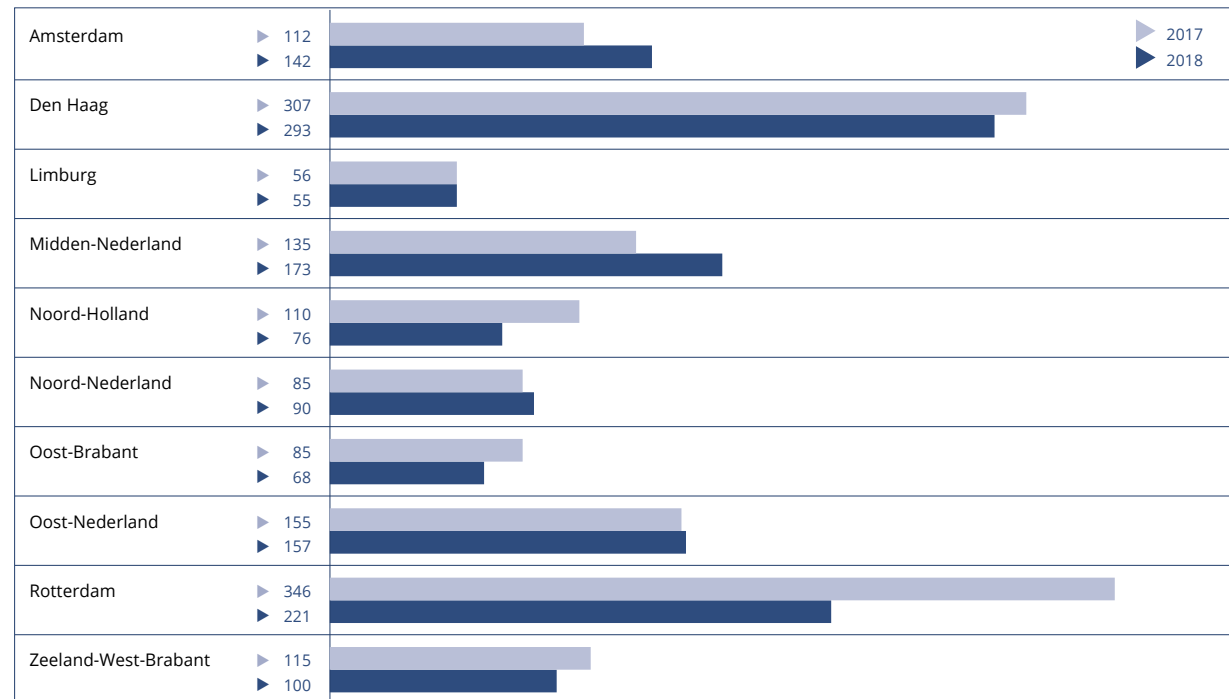
- ▶ Arbeidsmarkt
- ▶ Buurt/wijk
- ▶ Collectieve voorzieningen
- ▶ Onderwijs
- ▶ Openbare ruimte
- ▶ Publieke/politieke ruimte

In Oost-Brabant en Zeeland-West-Brabant ging 8 procent van de registraties over discriminatie in de horeca, in Noord-Holland slechts 3 procent.

In de maatschappelijk terreinen die de ADV's registreerden, was een aantal opmerkelijke uitschieters te zien. Deze uitschieters hadden geen betrekking op het terrein arbeidsmarkt, dat in alle eenheden duidelijk de grootste categorie was. In de eenheid Limburg ging 21 procent van de ADV-meldingen over collectieve voorzieningen, duidelijk meer dan in de rest van het land. In de eenheid Amsterdam daarentegen waren meldingen gerelateerd aan de politieke/publieke opinie goed voor 11 procent van de meldingen, terwijl de ADV's in andere eenheden veel minder meldingen op dit terrein ontvingen. In Noord-Holland kwamen relatief gezien de meeste meldingen over discriminatie op het terrein van onderwijs binnen (11 procent).

8.6 Werknemers publieke taak

Er zijn grote verschillen tussen de politie-eenheden in de aantallen incidenten tegen werknemers met een publieke taak. In Den Haag zijn de meeste incidenten geregistreerd (293), in Limburg de minste (55). In Rotterdam daalde het aantal registraties fors, nadat dit in de voorgaande twee jaar gestegen was. Na Den Haag is Rotterdam nog steeds de eenheid met het grootste aantal registraties. In Amsterdam en Midden-Nederland nam het aantal registraties toe, nadat het tussen 2016 en 2017 juist gedaald was.

Figuur 19 Discriminatie-incidenten politie werknemers publieke taak per politie-eenheid in 2017-2018

8.7 In het kort

- ▶ Het aantal politieregistraties per eenheid liet grote verschuivingen zien tussen 2017 en 2018. De eenheden Amsterdam, Rotterdam en Limburg registreerden duidelijk meer incidenten in 2018. In de eenheden Den Haag, Oost-Nederland, Oost-Brabant, Zeeland-West-Brabant en Midden-Nederland nam het aantal registraties sterk af.
- ▶ In de eenheid Amsterdam daalde het aantal ADV-meldingen met 44 procent, als gevolg van het uitzonderlijk hoge aantal meldingen in 2017. In Den Haag en Zeeland-West-Brabant nam het aantal meldingen sterk toe. In de andere eenheden waren de veranderingen zeer beperkt. Oost-Nederland was daarmee in 2018 de eenheid met de meeste meldingen, gevolgd door Midden-Nederland en Amsterdam.
- ▶ In verhouding tot het aantal inwoners werden in de eenheid Amsterdam de meeste ADV-meldingen en discriminatie-incidenten vastgelegd. Rotterdam scoorde ook hoog. In de politie-eenheid Midden-Nederland kwamen bovengemiddeld veel ADV-meldingen binnen, in de eenheid Noord-Holland waren er bovengemiddeld veel door de politie geregistreerde incidenten.
- ▶ In de politie-eenheid Den Haag registreerde de politie de meeste discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak, in Limburg de minste. In Rotterdam daalde het aantal registraties fors. In Amsterdam en Midden-Nederland nam het aantal registraties toe.

- ▶ **1** Voor een uitgebreide uitleg over de verschillende aspecten die van invloed zijn op discriminatie-statistieken, lees het essay '[Discriminatie herkennen, benoemen en melden](#)' van Iris Andriessen, SCP.
- ▶ **2** Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) (2018), *Kamerbrief Implementatieplan Arbeidsmarktdiscriminatie 2018-2021*, 22 november 2018
- ▶ **3** College voor de Rechten van de Mens (2018), *College: plan loondispensatie moet meer rekening houden met mensenrechten*, nieuwsbericht, 12 april 2018.
- ▶ **4** Wagenaar, W. (2018), *Factsheet Extreemrechts in Nederlandse Gemeenten*, Amsterdam: Anne Frank Stichting.
- ▶ **5** Raad voor de Rechtspraak (2018), *Werkstraffen voor blokkeerders A7 en initiatiefneemster blokkade*, nieuwsbericht, 9 november 2018.
- ▶ **6** Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) (2018), *Brief aan gemeenten over het beleidskader gemeentelijk standplaatsenbeleid*, 18 december 2018.
- ▶ **7** Lubbe, R. (2018), *Joden in Nederland*, EenVandaag Opiniepanel, 26 november 2018. https://eenvandaag.avrotros.nl/fileadmin/user_upload/Opiniepanel_rapport_I-2.pdf
- ▶ **8** FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2018), *Experiences and perceptions of antisemitism; Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Wenen: FRA
- ▶ **9** Etnisch profileren is het gebruik van criteria of overwegingen door de politie, douane of Koninklijke Marechaussee, zonder oogmerk en redelijke rechtvaardiging, van gronden zoals ras, huidskleur, taal, religie, nationaliteit of nationale of etnische afkomst, bij controle-, bewakings- of onderzoeksactiviteiten.
- ▶ **10** <http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBLIM:2018:4931>
- ▶ **11** Openbaar Ministerie (2019), *Aanwijzing Discriminatie*, 1 januari 2019.
- ▶ **12** In dit rapport gebruiken we de term 'discriminatie op grond van herkomst' in plaats van 'discriminatie op grond van ras'. We verwijzen met 'herkomst' wel naar het juridische begrip 'ras' zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. Daarin wordt onder 'ras' verstaan: huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming (Kamerstukken II 1990/91, 22 014, nr. 3, p. 13). De discriminatiegrond 'nationaliteit' wordt door ADV's en College apart geregistreerd, omdat deze gronden in de AWGB aparte gronden zijn. Ook in dit rapport wordt het waar relevant als aparte categorie weergegeven. In dit rapport is gekozen voor de term 'herkomst' in de veronderstelling dat deze voor de gemiddelde lezer beter beschrijft waar het om gaat dan het begrip 'ras'.
- ▶ **13** Ens, A. (2016). Discriminatie melden bij de politie? Een onderzoek naar de meldingsbereidheid van slachtoffers van moslimdiscriminatie. Den Haag: Nationale Politie.
- ▶ **14** Andriessen, I., Fernee, H., & Wittebrood, K. (2014). Ervaren discriminatie in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ▶ **15** Andriessen, I. (2017). Discriminatie herkennen, benoemen en melden. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ▶ **16** In 2017 en voorgaande jaren konden per discriminatie-incident meerdere discriminatiegronden worden gekozen door materiedeskundigen van de politie. In de loop van 2018 is dit teruggebracht naar één mogelijke grond. Om de verdeling van de discriminatie-incidenten naar discriminatiegrond in 2018 wel enigszins te kunnen vergelijken met die van 2017, zijn de percentages berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden in plaats van over het totaal aantal incidenten.
- ▶ **17** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen en niet over het totaal aantal geregistreerde gronden. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn.
- ▶ **18** Dit is gebaseerd op informatie uit ADV-net over 2018. ADV-net is het programma dat door vrijwel alle regionaal opererende ADV's wordt gebruikt om hun meldingen te registreren. ADV's die niet met ADV-net werken, gebruiken eigen registratieprogramma's en hebben informatie over de meldingen aangeleverd. Die informatie is echter beperkter en laat geen uitspraken toe over de specifieke inhoud en verbanden tussen discriminatiegronden, -terreinen en -wijzen. In 2018 is 90% van alle meldingen in ADV-net geregistreerd.
- ▶ **19** Het woord 'homo' is een gangbaar scheldwoord dat in veel gevallen niet bewust gericht is tegen homoseksuele mannen. Bij de screening van resultaten uit de zoekslag kan door materiedeskundigen niet altijd met zekerheid vastgesteld worden of het woord 'homo' als schijnbaar willekeurig scheldwoord werd gebruikt of dat het werd gebruikt tegen een (vermeend) homoseksuele man. Het is dan ook niet mogelijk om aan te geven welk deel van de registraties met de grond seksuele gerichtheid betrekking heeft op algemeen schelden.
- ▶ **20** Kuyper, L. (2018), *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ▶ **21** College voor de Rechten van de Mens (2018), *Rapportage aan het Comité voor de rechten van personen met een handicap*, Utrecht: College.
- ▶ **22** TNN ontvangt meldingen en verwijst melders soms door naar ADV's. Van de 19 meldingen zijn

10 doorverwezen naar een ADV en komen dus ook in de ADV-meldingen terug.

- ▶ **23** In 2017 en voorgaande jaren konden er per discriminatie-incident meerdere discriminatiewijzen worden gekozen door de materiedeskundigen van de politie. In 2018 is dit teruggebracht naar één mogelijke wijze. Om de verdeling van de discriminatie-incidenten naar discriminatiewijze in 2018 wel enigszins te kunnen vergelijken met die van 2017 zijn de percentages berekend over het totaal aantal geregistreerde wijzen in plaats van over het totaal aantal incidenten.
- ▶ **24** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen.
- ▶ **25** Dit is gebaseerd op informatie uit ADV-net over 2018. ADV-net is het programma dat de meeste ADV's gebruiken om hun meldingen te registreren. ADV's die niet met ADV-net werken, gebruiken eigen registratieprogramma's en hebben informatie over de meldingen aangeleverd. Die informatie is echter beperkter en laat geen uitspraken toe over de specifieke inhoud en verbanden tussen discriminatiegronden, -terreinen en -wijzen.
- ▶ **26** Van Oosterhout, E. (2018), *Overal op je hoede: Geweld tegen transgender personen in Nederland*, Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland.
- ▶ **27** De percentages zijn berekend over het totaal aantal incidenten. In deze figuur zijn de locaties 'mannen-ontmoetingsplek', plaats met bijzondere betekenis, recreatieterrein, onbekend en overig samengevoegd in de categorie 'overig'. Zie tabel 6 in bijlage 2 voor een overzicht van alle locaties.
- ▶ **28** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. In deze figuur staan alleen de meest voorkomende terreinen en is er een categorie 'anders' toegevoegd waarin alle meldingen staan die onder een ander terrein zijn geregistreerd.

In tabel 7 in bijlage 2 is de verdeling over alle maatschappelijke terreinen te vinden.

- ▶ **29** Dit is gebaseerd op informatie uit ADV-net over 2018. ADV-net is het programma dat de meeste ADV's gebruiken om hun meldingen in te registreren. ADV's die niet met ADV-net werken, gebruiken eigen registratieprogramma's en hebben informatie over de meldingen aangeleverd. Die informatie is echter beperkter en laat geen uitspraken toe over de specifieke inhoud en verbanden tussen discriminatiegronden, -terreinen en -wijzen.
- ▶ **30** Fokkens, A., Beukeboom, C. J. & Maks, I. (2018), *Leeftijdscriminatie in vacatureteksten. Een geautomatiseerde inhoudsanalyse naar verboden leeftijd-gerelateerd taalgebruik in vacatureteksten*, Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam
- ▶ **31** College voor de Rechten van de Mens (2018), *Om mij wordt niet gevraagd: Onderzoek naar het effect van leeftijdsonderscheid in vacatureteksten op oudere werkzoekenden*, Utrecht: College.
- ▶ **32** Onderwijszaken die met de discriminatiegrond handicap te maken hebben, worden onder een andere categorie geregistreerd.
- ▶ **33** Pizmony-Levy, O. (2018), *The 2018 Dutch National School Climate Survey Report*, New York: Teachers College, Columbia University.
- ▶ **34** AIVD (2018), *Rechtsextremisme in Nederland. Een fenomeen in beweging*, Den Haag: AIVD
- ▶ **35** NCTV (2018), *De golfbewegingen van rechts-extremistisch geweld in West-Europa*, Den Haag: NCTV
- ▶ **36** Politie (2019), *Politie juicht effectievere straf geweldplegers toe*, nieuwsbericht, 2 april 2019
- ▶ **37** De percentages zijn berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden. Zie voetnoot 16 bij figuur 2.
- ▶ **38** Sinds 2013 wordt gewerkt aan uniforme regionale rapporten over discriminatiecijfers (project Regionale Rapportage

Discriminatiegegevens).

- ▶ **39** De percentages zijn berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden. Zie voetnoot 16 bij figuur 2.
- ▶ **40** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen.

Dit rapport geeft omvang en aard weer van de discriminatie-incidenten die in 2018 in de systemen van de politie zijn gevonden en de meldingen die ADV's in dat jaar ontvingen. Daarnaast zijn ook data van het College voor de Rechten van de Mens en het meldpunt internet discriminatie MiND in het rapport opgenomen.

In deze bijlage wordt per organisatie kort ingegaan op de (wettelijke) taken die deze heeft in de bestrijding van discriminatie. Vervolgens wordt uitgelegd welke data van de bewuste organisatie worden gebruikt. Zie hiervoor ook Hoofdstuk 2.

Vergelijkbaarheid van meldings- en incidentregistraties

De gegevens van instanties die meldings- en incidentregistraties over discriminatie bijhouden zijn niet gelijksoortig en kunnen daarom niet bij elkaar worden opgeteld. Instanties hebben verschillende uitgangspunten, taken en procedures en hun registraties zijn hierop ingericht. Dit betekent dat zij andere typen situaties registreren en andere categorieën hanteren. Daarnaast zijn er verschillen tussen de gebruikte definities van bepaalde termen en tussen registratieprotocollen. Ten slotte is er sprake van enige overlap tussen de registraties van verschillende organisaties. Het komt namelijk voor dat gedupeerden zich zowel bij een ADV als bij de politie melden, of zowel bij een ADV melden als bij het College voor de Rechten van de Mens een verzoek om een oordeel indienen. Optellen zou hier tot een vermoedelijk klein, maar onbekend aantal dubbelingen leiden. De informatie uit de verschillende bronnen wordt om deze redenen apart gepresenteerd en dient als complementair te worden gezien.

B1.1 Politie

Het maken van onderscheid kan strafbaar zijn. Burgers of organisaties kunnen daarom aangifte doen van discriminatie of een incident melden bij de politie. In het Wetboek van Strafrecht is discriminatie op vijf discriminatiegronden strafbaar gesteld, te weten: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd), geslacht, godsdienst/ levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap.

Het merendeel van de bij de politie gemelde discriminatievormen zit 'verborgen' achter andere delicten (belediging, bedreiging, mishandeling, etc). Denk aan een mishandeling waarbij het slachtoffer doelwit was vanwege zijn huidskleur, of een vernieling aan het huis van een homoseksueel stel. Bij een dergelijk 'commuun delict' kan de officier van justitie een strafverzwaring eisen vanwege een discriminatie-aspect. De data over discriminatie worden verkregen met behulp van een landelijke trefwoordenlijst, samengesteld op basis van de vijf, hiervoor genoemde discriminatiegronden. Materiedeskundigen binnen de politie screenen de resultaten van deze zoekslag op de aanwezigheid van discriminatoire aspecten. Alle gescreende resultaten bij elkaar vormen de eindlijst voor deze jaarcijfers. De eindlijst is ingelezen in Excel. Dit databestand is verder bewerkt en ontdudd en vormde uiteindelijk de basis voor de analyse in dit rapport.

Instream van discriminatiefeiten bij het OM

Jaarlijks rapporteert het OM over de feiten die zijn ingestroomd bij het OM omdat deze mogelijk strafbaar zijn op grond van een van de discriminatieartikelen in het Wetboek van Strafrecht, of een ander strafbaar feit betreffen waarbij discriminatie een rol heeft gespeeld.¹ Het gaat hierbij om aanzienlijke lagere aantallen feiten dan er discriminatie-incidenten geregistreerd worden door de politie. Hiervoor

DOELEN VAN DATAVERZAMELING

Verzameling van data over discriminatie door de politie dient twee doelen:

- ▶ Operationele toepassing
Informatie op zaaksniveau is van directe betekenis voor de aanpak van discriminatie. Overzichten van discriminatie-incidenten worden periodiek besproken in het Regionaal Discriminatie Overleg (RDO), waar politie-eenheid en ketenpartners (OM, ADV) de afhandeling van discriminatiezaken bespreken.
- ▶ Rapportage over aard en omvang van geregistreeerde incidenten en trends hierin
Geaggregeerde data over discriminatie dienen als basis voor het voorliggende rapport, en worden tevens gebruikt in rapporten over discriminatie per politie-eenheid en in andere rapporten.

zijn verschillende redenen aan te wijzen. Als er melding of aangifte wordt gedaan, is het mogelijk dat er geen verdachte wordt gevonden of dat er sprake is van onvoldoende bewijs. Het kan ook zijn dat een incident bij de politie staat geregistreerd als specifiek discriminatiefeit, maar dat bij de beoordeling door het OM blijkt dat niet is voldaan aan één of meer bestanddelen van het specifieke discriminatiefeit. Bij commune feiten met een mogelijk discriminatie-aspect, die in de politiestructuren als discriminatie-incident worden aangemerkt, kan na opsporing blijken dat het discriminatie-aspect niet aannemelijk kan worden gemaakt.

Een belangrijk uitgangspunt voor de afdoening van discriminatiezaken is dat strafrechtelijke middelen niet noodzakelijkerwijs de meest betekenisvolle oplossing bieden voor een slachtoffer.² Daarom kan, na goedkeuring van de officier van justitie in overleg met het slachtoffer, ook een niet strafrechtelijke opvolging gegeven worden aan een discriminatie-incident, zoals een interventie door de wijkagent of de inzet van mediation.

B1.2 Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's)

Mensen die discriminatie hebben ervaren of hebben waargenomen kunnen hiervan melding maken of een klacht indienen bij een ADV. Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (Wga) in 2009 dient elke gemeente zijn burgers toegang te bieden tot een ADV. Over de ontvangen meldingen dienen gemeenten jaarlijks te rapporteren aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Voor de rapportage over 2018 konden gemeenten voor het derde jaar op rij wat die rapportage betreft volstaan door gegevens over de meldingen aan te leveren voor dit landelijke rapport.

Meldingen en klachten bij ADV's betreffen allerlei discriminatiegronden. Daarbij kan het zowel om gronden gaan die wettelijk zijn vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht of de gelijkebehandelingswetgeving (bijvoorbeeld ras of seksuele gerichtheid), als om gronden die niet in de wet zijn opgenomen (zoals uiterlijk). Meldingen kunnen betrekking hebben op een incident of situatie die tegen een persoon is gericht (de melder of iemand anders), maar ook op een gebeurtenis die niet tegen specifieke personen is gericht, zoals een artikel in de media of een regeling die voor een bepaalde groep nadelig uitpakt. Bij de registratie van meldingen en klachten bij ADV's staat het perspectief van de melder centraal. Van de geregistreerde meldingen en klachten bij een ADV is vaak niet juridisch of objectief aangetoond dat er sprake was van discriminatie.

De meeste ADV's registreren meldingen en klachten middels een speciaal daarvoor ontwikkeld registratieprogramma. Alle klachten en meldingen worden geregistreerd, tenzij onvoldoende gegevens beschikbaar zijn of de melding geen betrekking heeft op (ervaren) discriminatie. De meeste ADV's hebben een regionale functie, waarbij het werkgebied overlapt met een voormalige politieregio; daarnaast is er een aantal lokale ADV's. De regionale ADV's zijn zelfstandig en vormen gezamenlijk de landelijke vereniging Discriminatie.nl.

Een melding doen van discriminatie kan op de website Discriminatie.nl of met behulp van de app Meld discriminatie NU. De melder wordt dan automatisch doorverwezen naar de ADV in zijn/haar regio. Een klachtbehandelaar neemt desgewenst contact met de melder op, bespreekt de situatie met de melder en adviseert hem of haar over de mogelijkheden en wat de ADV voor de melder kan doen.

Figuur B1 Totstandkoming politiecijfers discriminatie

De ADV doet onderzoek naar wat zich heeft voorgedaan en kan de melder desgewenst ondersteunen en begeleiden of bemiddelen tussen partijen.

B1.3 College voor de Rechten van de Mens (College)

Mensen die discriminatie hebben ervaren op school of bijvoorbeeld op hun werk, kunnen het College voor de Rechten van de Mens verzoeken om een oordeel uit te spreken over de kwestie. Het College is bevoegd om situaties te toetsen aan de gelijkebehandelingswetgeving. Dat betekent dat de situatie waarover een oordeel wordt gevraagd betrekking moet hebben op de discriminatieterrainen en -gronden die in deze wetgeving zijn opgenomen. Als het College de klacht mag behandelen wordt een onderzoek gestart, waarna een zitting volgt en het College uitspraak doet en bepaalt of er al dan niet sprake is van discriminatie. Soms komt het niet tot een zitting, bijvoorbeeld omdat een verzoeker het verzoek intrekt. Alle verzoeken die het College ontvangt worden geregistreerd. In dit rapport zijn instroomcijfers van 2017 en 2018 van het College opgenomen. Daarnaast is gekeken naar de vragen en meldingen die de Front Office van het College in 2018 ontving. Voor meer informatie over de oordelen die door het College zijn uitgesproken, verwijzen we de lezer naar het jaarverslag van het College.

Mensen die discriminatie hebben ervaren kunnen zich met vragen of een klacht wenden tot het College via www.mensenrechten.nl/contact.

B1.4 Meldpunt Internet Discriminatie (MiND)

Discriminerende uitingen op internet kunnen gemeld worden bij MiND, het meldpunt internetdiscriminatie. Via een digitaal meldformulier kunnen als discriminerend ervaren uitingen bij MiND onder de aandacht worden gebracht. MiND onderzoekt vervolgens of de uiting (nog) online staat en of deze strafbaar zou kunnen zijn op basis van artikel 137c t/m 137e van het Wetboek van Strafrecht en de bijbehorende jurisprudentie. Indien een uiting als mogelijk strafbaar wordt ingeschat, probeert MiND de uiting offline te krijgen door een verzoek hiertoe in te dienen bij de beheerder of moderator van de betreffende website. Als dat - ook na herhaald verzoek - niet gebeurt, doet de organisatie aangifte. Het OM kan hierop besluiten een strafrechtelijk onderzoek te starten. Alle meldingen die MiND ontvangt, worden geregistreerd. In dit rapport wordt op verschillende plaatsen aan deze cijfers gerefereerd. In het jaarverslag van de organisatie is ook informatie beschikbaar over de uitingen die door MiND als mogelijk strafbaar zijn ingeschat, de acties die zijn ondernomen naar aanleiding van zulke uitingen en de resultaten daarvan.

Discriminerende uitingen kunnen gemeld worden bij MiND via de website www.mindnederland.nl.

Noten

1 Openbaar Ministerie (2018), Strafbare Discriminatie in Beeld 2017. Amsterdam: Openbaar Ministerie (OM).

2 Openbaar Ministerie (2019), Aanwijzing Discriminatie, 1 januari 2019.

DISCRIMINATIeregistraties	TOTAAL 2017	TOTAAL 2018
Politie		
Discriminatie-incidenten	3.499	3.299
Politie Discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak	1.506	1.375
ADV's		
Meldingen	4.691	4.320
MiND		
Meldingen	1.367	583
College voor de Rechten van de Mens		
Verzoeken om een oordeel	416	510

Tabel 1 Overzicht van discriminatie-incidenten bij politie, meldingen bij ADV's en MiND en de verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens, 2017-2018

NOTA BENE

► De cijfers in dit rapport zijn afkomstig uit verschillende databronnen. Voor de politieregistraties is gebruikgemaakt van de daartoe opgestelde databestanden (zie bijlage 1 voor de toelichting). De ADV-cijfers zijn voor dit rapport aangeleverd door de ADV's. Door data beschikbaar te stellen voor deze rapportage, konden ADV's in 2018 voldoen aan de rapportageverplichting in het kader van de Wet gemeentelijke antidiscrimatievoorzieningen. De cijfers van het College voor de Rechten van de Mens en MiND zijn overgenomen uit de jaarverslagen van deze organisaties. De cijfers van 2017 zijn overgenomen uit de voorganger van dit rapport: *Discriminatiecijfers in 2017*. De percentages naar discriminatiegrond en -wijze in de discriminatie-incidenten bij de politie zijn herberekend over 2017 in verband met een wijziging in de screening. Zie ook voetnoot 1.

DISCRIMINATIEGROND - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Antisemitisme ²	284	8%	275	8%
Geslacht	27	1%	28	1%
Godsdienst	218	6%	151	5%
<i>Waarvan tegen moslims²</i>	192	5%	137	4%
Handicap	31	1%	16	0%
Herkomst	1.450	39%	1.442	43%
Levensovertuiging	1	0%	0	0%
Seksuele gerichtheid	954	25%	847	25%
Onbekend/Overig	778	21%	565	17%

Tabel 2 Discriminatie-incidenten politie naar discriminatiegrond in 2017-2018¹**Noten**

1 In 2017 en voorgaande jaren konden er per discriminatie-incident meerdere discriminatiegronden worden gekozen door de case screeners van de politie. In de loop van 2018 is dit teruggebracht naar één mogelijke grond. Dit heeft tot gevolg dat de absolute cijfers over gronden tussen 2017 en 2018 niet helemaal vergelijkbaar zijn. Percentages zijn in beide jaren berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden en daardoor enigszins te vergelijken.

2 Antisemitische incidenten vallen juridisch gezien onder discriminatie op grond van herkomst en/of onder discriminatie op grond van godsdienst. Omdat dit onderscheid bij de registratie lastig is te maken, is ervoor gekozen om antisemitisme apart weer te geven. Voor discriminatie van moslims is in de maatschappij en politiek in toenemende mate aandacht. Gezien de stijging van het aantal registraties en omdat zo'n groot deel van de incidenten met de discriminatiegrond godsdienst betrekking heeft op het islamitische geloof is ook dit deel van de incidenten apart inzichtelijk gemaakt. Ook voor discriminatie van transgender personen geldt dat hier de laatste jaren meer aandacht voor is. Daarom zijn bij ADV's deze meldingen vanaf 2018 apart weergegeven.

3 De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn.

DISCRIMINATIEGROND - ADV	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Antisemitisme ²	67	1%	48	1%
Arbeidscontract	16	0%	21	0%
Arbeidsduur	7	0%	2	0%
Burgerlijke staat	20	0%	27	1%
Geslacht	477	10%	466	11%
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	-	-	78	2%
Godsdienst	619	13%	304	7%
<i>Waarvan tegen moslims²</i>	190	4%	202	5%
Handicap/chronische ziekte	572	12%	596	14%
Herkomst	1.800	38%	1.949	45%
Leeftijd	437	9%	367	8%
Levensovertuiging	20	0%	18	0%
Nationaliteit	106	2%	119	3%
Politieke gezindheid	88	2%	25	1%
Seksuele gerichtheid	195	4%	193	4%
Overig/niet-wettelijk	425	9%	372	9%
Onbekend	18	0%	71	2%

Tabel 3 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2017-2018³

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Bedreiging	472	12%	306	9%
Bekladding	212	5%	258	8%
Bespugen	48	1%	22	1%
Geweld	12	0%	38	1%
Geweld in combinatie met uitlating	591	14%	408	12%
Pesterij	48	1%	54	2%
Uitlating	2.100	51%	1.767	54%
Vernieling	422	10%	279	8%
Weigering	57	1%	46	1%
Onbekend/overig	123	3%	121	4%

Tabel 4 Discriminatie-incidenten politie naar wijze van discriminatie in 2017-2018⁴

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - ADV	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Bedreiging	87	2%	128	3%
Geweld	86	2%	66	2%
Omstreden behandeling	3.156	67%	2.770	64%
Vijandige bejegening	1.434	31%	1.485	34%
Onbekend/overig	139	3%	-	-
Overige	-	-	86	2%
Onbekend	-	-	41	1%

Tabel 5 ADV-meldingen naar wijze van discriminatie in 2017-2018^{5,6}**Noten**

4 In 2017 en voorgaande jaren konden er per discriminatie-incident meerdere discriminatiewijzen worden gekozen door de case screeners van de politie. In 2018 is dit teruggebracht naar één mogelijke wijze (de meest ernstige). Dit heeft tot gevolg dat de absolute cijfers over wijzen tussen 2017 en 2018 niet helemaal vergelijkbaar zijn. Percentages zijn in beide jaren berekend over het totaal aantal geregistreerde wijzen en daardoor enigszins te vergelijken.

5 Percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd. De optelsom van de percentages kan daardoor hoger dan 100% zijn.

6 In 2018 is de categorie Onbekend/overig opgesplitst in twee aparte categorieën.

LOCATIE - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Binnenshuis	137	4%	178	5%
Commerciële dienstverlening	171	5%	179	5%
Directe woonomgeving	1.043	30%	1.063	32%
Gebedshuis	25	1%	24	1%
Horeca/uitgaan	188	5%	183	6%
Mannen-ontmoetingsplek	6	0%	5	0%
Media en communicatie	288	8%	284	9%
Openbaar vervoer	58	2%	63	2%
Openbare weg/water <i>niet verkeersgerelateerd</i>	809	23%	676	20%
Openbare weg/water <i>verkeersgerelateerd</i>	175	5%	179	5%
Plaats met bijzondere betekenis	8	0%	10	0%
Recreatieterrein	33	1%	39	1%
School	146	4%	153	5%
Sportterrein	52	1%	47	1%
Onbekend/overig	360	10%	216	7%

Tabel 6a Discriminatie-incidenten politie naar locatie in 2017-2018

LOCATIE - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Werkgerelateerd	244	7%	297	9%
Niet-werkgerelateerd	3.226	92%	3.002	91%
Onbekend	29	1%	0	0%

Tabel 6b Discriminatie-incidenten politie naar werkgerelateerd en niet-werkgerelateerd in 2017-2018

MAATSCHAPPELIJK TERREIN - ADV	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Arbeidsmarkt	1.308	28%	1.196	28%
Buurt/wijk	364	8%	348	8%
Collectieve voorzieningen	517	11%	525	12%
Commerciële dienstverlening	455	10%	468	11%
Horeca/amusement	568	12%	242	6%
Huisvesting	146	3%	217	5%
Media en reclame	148	3%	187	4%
Onderwijs	270	6%	295	7%
Openbare ruimte	230	5%	264	6%
Politie/OM/vreemdelingenpolitie	149	3%	119	3%
Privésfeer	67	1%	51	1%
Publieke/politieke opinie	229	5%	183	4%
Sport/recreatie	139	3%	122	3%
Onbekend/overig	110	2%	-	-
Overig	-	-	78	2%
Onbekend	-	-	29	1%

 Tabel 7 ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein in 2017-2018⁷⁸
Noten

7 De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere terreinen zijn geregistreerd.

De optelsom van de percentages kan daardoor hoger zijn dan 100%.

8 In 2018 is de categorie Onbekend/overig opgesplitst in twee aparte categorieën.

PUBLIEKE TAAK - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Ambulance	5	0%	2	0%
Brandweer	13	1%	1	0%
Openbaar vervoer	98	7%	75	5%
Politie	1.072	71%	1.003	73%
Zorg	53	4%	66	5%
Overig	265	18%	228	17%
Totaal	1.506	100%	1.375	100%

Tabel 8 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak, naar type in 2017-2018

DISCRIMINATIEGROND - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Antisemitisme	432	26%	324	23%
Geslacht	1	0%	4	0%
Godsdienst	27	2%	22	2%
Handicap	41	2%	29	2%
Herkomst	327	20%	297	21%
Levensovertuiging	5	0%	0	0%
Seksuele gerichtheid	731	44%	658	47%
Onbekend/overig	90	5%	59	4%

Tabel 9 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak naar discriminatiegrond in 2017-2018¹

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - POLITIE	AANTAL 2017	% 2017	AANTAL 2018	% 2018
Bedreiging	204	12%	101	7%
Bekladding	20	1%	8	1%
Bespugen	31	2%	12	1%
Geweld	2	0%	0	0%
Geweld in combinatie met uitlating	140	8%	53	4%
Pesterij	2	0%	2	0%
Uitlating	1.291	74%	1.180	86%
Vernieling	18	1%	5	0%
Weigering	4	0%	5	0%
Onbekend/overig	31	2%	9	1%

Tabel 10 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak naar wijze van discriminatie in 2017-2018⁴

POLITIE-EENHEID - POLITIE	AANTAL 2017	PER 1.000	AANTAL 2018	PER 1.000
Amsterdam	293	0,28	424	0,41
Den Haag	508	0,27	311	0,17
Limburg	177	0,16	209	0,19
Midden-Nederland	342	0,18	284	0,15
Noord-Holland	350	0,23	375	0,25
Noord-Nederland	298	0,17	310	0,18
Oost-Brabant	259	0,18	196	0,14
Oost-Nederland	561	0,18	456	0,14
Rotterdam	446	0,25	523	0,29
Zeeland-West-Brabant	265	0,18	211	0,14
Landelijk totaal	3.499	0,20	3.299	0,19

Tabel 11 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid en per 1.000 inwoners in 2017-2018

POLITIE-EENHEID - ADV	AANTAL 2017	PER 1.000	AANTAL 2018	PER 1.000
Amsterdam	1.036	1,00	584	0,56
Den Haag	426	0,23	473	0,25
Limburg	236	0,21	220	0,20
Midden-Nederland	589	0,30	601	0,31
Noord-Holland	324	0,21	306	0,20
Noord-Nederland	446	0,26	442	0,26
Oost-Brabant	206	0,15	205	0,15
Oost-Nederland	731	0,23	742	0,23
Rotterdam	448	0,25	456	0,26
Zeeland-West-Brabant	249	0,17	291	0,20
Landelijk totaal	4.691	0,27	4.320	0,25

Tabel 12 ADV-meldingen per politie-eenheid en per 1.000 inwoners in 2017-2018

POLITIE-EENHEID	AANTAL INWONERS ⁹
Amsterdam	1.035.506
Den Haag	1.866.852
Limburg	1.116.260
Midden-Nederland	1.943.014
Noord-Holland	1.523.285
Noord-Nederland	1.722.247
Oost-Brabant	1.412.827
Oost-Nederland	3.195.588
Rotterdam	1.783.370
Zeeland-West-Brabant	1.481.272
Landelijk totaal	17.081.507

Noot

⁹ Deze inwoneraantallen (per 1 januari 2017, CBS) zijn gebruikt om de promillages in tabel 11 en 12 te berekenen.

DISCRIMINATIEGROND - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Antisemitisme	58	34	12	26	20	23	13	40	29	20
Geslacht	9	0	2	2	4	1	2	3	3	2
Godsdienst	18	13	7	20	17	2	13	20	28	13
<i>Waarvan tegen moslims</i>	16	12	6	19	16	2	11	17	25	13
Handicap	0	1	2	2	2	1	1	2	4	1
Herkomst	195	115	98	112	189	105	77	178	274	99
Levensovertuiging	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Seksuele gerichtheid	126	102	38	61	92	101	49	117	110	51
Onbekend	19	47	50	63	52	80	48	97	81	28

Tabel 13
Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2018¹⁰

DISCRIMINATIEGROND - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Antisemitisme	13	9	0	7	5	5	1	5	1	2
Arbeidscontract	2	1	1	3	4	3	1	3	1	2
Arbeidsduur	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Burgerlijke staat	1	2	1	5	3	4	0	6	2	3
Geslacht	72	38	27	77	29	50	18	88	40	27
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	15	3	6	11	5	5	6	14	7	6
Godsdienst	31	36	9	51	22	25	16	54	43	17
<i>Waarvan tegen moslims</i>	26	27	9	36	17	7	9	28	32	11
Handicap/chronische ziekte	45	64	36	101	36	72	29	126	42	45
Herkomst	316	238	101	246	170	196	81	248	239	114
Leeftijd	19	39	17	67	21	32	20	77	35	40
Levensovertuiging	2	1	0	3	2	4	2	2	0	2
Nationaliteit	8	7	6	8	12	13	14	30	6	15
Politieke gezindheid	2	6	0	2	0	4	0	9	0	2
Seksuele gerichtheid	45	15	7	28	6	26	4	36	14	12
Overig/niet-wettelijk	32	33	18	46	14	53	24	91	36	25
Onbekend	16	8	5	9	0	1	7	6	16	3

Tabel 14
ADV-meldingen per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2018¹¹

Noten

10 Per incident kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd.

11 Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd.

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Bedreiging	59	27	20	26	40	22	19	18	56	19
Bekladding	19	22	15	39	43	28	30	24	31	7
Bespugen	9	0	1	3	1	1	1	4	2	0
Geweld	4	2	2	4	7	0	7	5	3	4
Geweld in combinatie met uitlating	58	32	20	39	44	42	23	57	75	18
Pesterij	13	4	3	3	10	4	3	6	7	1
Uitlating	232	187	111	136	192	146	85	251	291	136
Vernieling	10	28	23	18	17	49	6	72	37	19
Weigering	8	4	3	6	7	3	3	7	4	1
Onbekend/overig	12	5	11	10	14	15	19	12	17	6

Tabel 15 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar wijze van discriminatie in 2018

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Bedreiging	16	16	7	4	13	24	7	18	12	11
Geweld	12	8	3	9	3	7	10	6	4	4
Omstreden behandeling	328	249	152	471	157	302	140	515	263	193
Vijandige bejegening	251	199	60	176	138	139	50	212	180	80
Overig	3	5	6	12	3	5	18	18	8	8
Onbekend	1	13	1	1	2	4	4	4	6	5

Tabel 16 ADV-meldingen per politie-eenheid naar wijze van discriminatie in 2018¹²

Noot

12 Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd.

LOCATIE - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Binnenshuis	12	27	14	10	14	35	12	18	33	3
Commerciële dienstverlening	35	6	11	20	16	9	8	15	46	13
Directe woonomgeving	135	97	70	109	131	83	76	145	145	72
Gebedshuis	5	2	2	5	0	0	0	6	2	2
Mannen-ontmoetingsplek	28	15	17	13	13	12	15	26	28	16
Horeca/uitgaan	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Media en communicatie	44	28	15	17	30	27	17	45	39	22
Openbaar vervoer	13	8	2	7	4	1	3	5	16	4
Openbare weg <i>niet verkeersgerelateerd</i>	89	57	34	42	91	76	29	116	101	41
Openbare weg <i>verkeer</i>	30	22	10	17	26	6	12	15	34	7
Plaats met bijzondere betekenis	1	0	0	5	0	2	1	1	0	0
Recreatieterrein	0	7	0	7	3	6	3	9	2	2
School	5	14	5	18	19	19	10	31	20	12
Sportterrein	6	1	6	5	5	7	2	5	7	3
Onbekend/overig	18	27	23	9	23	27	6	19	50	14

Tabel 17 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar locatie in 2018

MAATSCHAPPELIJK TERREIN - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Arbeidsmarkt	134	131	59	194	65	111	56	221	138	87
Buurt/wijk	28	49	17	44	41	35	23	47	32	32
Collectieve voorzieningen	55	43	46	71	46	51	28	99	46	40
Commerciële dienstverlening	62	59	28	72	32	49	24	67	46	29
Horeca/amusement	40	19	7	24	14	36	14	46	27	15
Huisvesting	25	23	14	20	5	25	9	52	20	24
Media en reclame	39	31	5	22	17	19	2	26	22	4
Onderwijs	40	28	12	46	33	20	9	53	37	17
Openbare ruimte	50	30	8	30	20	54	7	38	22	5
Politie/OM/Vreemdelingenpolitie	24	15	6	18	6	10	6	9	15	10
Privésfeer	6	7	1	3	3	7	1	20	1	2
Publieke/politieke opinie	66	14	7	17	10	3	3	22	29	12
Sport/recreatie	11	14	7	22	5	10	8	26	10	9
Overig	2	2	1	17	8	9	13	13	9	4
Onbekend	2	8	2	1	1	3	6	3	2	1

Tabel 18 ADV-meldingen per politie-eenheid naar maatschappelijk terrein in 2018¹³

PUBLIEKE TAAK - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Totaal aantal in 2017	112	307	56	135	110	85	85	155	346	115
Totaal aantal in 2018	142	293	55	173	76	90	68	157	221	100

Tabel 19 Discriminatie-incidenten politie van werknemers publieke taak per politie-eenheid in 2017-2018

Noot

13 Per melding kunnen meerdere maatschappelijke terreinen zijn geregistreerd.

MET DANK AAN

Dit rapport is tot stand gekomen met dank aan: de antidiscriminatievoorzieningen, Discriminatie.nl (de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen), MiND en het College voor de Rechten van de Mens. De begeleidingscommissie: Iris Andriessen (Sociaal en Cultureel Planbureau), Marc Janssen (MiND), Lute Nieuwerth, Yvonne Jansen, Ed Faas, Barbara van Caem (politie), Gerard Boon, Suzanne Vogel, Marije Graven (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), Elz Coolman (Ministerie van Justitie en Veiligheid), Maartje Vrins (LECD-OM), Justin Hoegen Dijkhof, Igor Petrović (College voor de Rechten van de Mens) en Frederique Janss (Discriminatie.nl).

COLOFON

Rotterdam/Den Haag, april 2019

Dit rapport is geschreven door Art.1 in opdracht van de politie en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het is tot stand gekomen in samenwerking met Discriminatie.nl, de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen (voorheen LVtD).

Tekst

Gregor Walz (Gregor Walz Onderzoek & Advies)

Saskia van Bon (Art.1)

Bauke Fiere (Art.1)

Uitgave

Art.1